

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DOĞAN KARDEŞ ■ SEÇME ÖYKÜLER

Tomris Uyar

Metal Yorgunluğu

METAL YORGUNLUĞU

Seçme Öyküler

•

Tomris Uyar

*Tomris Uyar'ın
YKY'deki kitapları:*

İpek ve Bakır (2002)
Güzel Yazı Defteri (2002)
Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi (2003)
Gündökümü, Bir Uyumsuzun Notları I (2003)
Gündökümü, Bir Uyumsuzun Notları II (2003)
Yürekte Bukağı (2004)
Dizboyu Papatyalar (2004)
Gecegezen Kızlar (2005)
Yaz Düşleri Düş Kışları (2005)
Otuzların Kadını (2005)
Sekizinci Günah (2005)
Aramızdaki Şey (2006)
Yaza Yolculuk (2006)
Kitapla Direniş (2011)
Bütün Öyküleri (Delta, 2014)
Aşkın Yıpranma Payı - Elele Dergisindeki Yazılar ve
Söyleşiler 1976-1985 (2015)
Bütün Yazıları (Delta, 2016)

Doğan Kardeş
Metal Yorgunluğu - Seçme Öyküler (2009)

TOMRİS UYAR

Metal Yorgunluğu

Seçme Öyküler

Hazırlayan
Handan İnci

YAPI KREDİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Yapı Kredi Yayınları - 2929
Doğan Kardeş - 252
—ilkgençlik—

Metal Yorgunluğu / Tomris Uyar
Hazırlayan: Handan İnci

Kitap editörü: Murat Yalçın

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: A4 Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Otosanayi Sitesi Yeşilce Mah. Donanma Sok.
No: 16 Seyrantepe - Kağıthane / İstanbul
Tel: (0212) 281 64 48
Sertifika No: 12168

1. baskı: İstanbul, Haziran 2009
9. baskı: İstanbul, Şubat 2019
ISBN 978-975-08-1633-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş • 7

Çiçek Dirilticileri • 11

Dön Geri Bak • 18

Şen Ol Bayburt • 30

Ilık, Yumuşak, Kahverengi Şeyler • 39

Metal Yorgunluğu • 48

Ormandaki Ayna • 61

Kalenin Bedenleri • 72

Dondurma • 82

Fal • 90

Akşam Alacası • 98

Tomris Uyar Biyografisi • 107

Öykülerin Yer Aldığı Kitaplar • 111

Sunuş

Öyküyü “dünyayı anlatma, görme biçimine en uygun dal” olarak tanımlar Tomris Uyar. Bunun için daha işin başında seçimini öyküden yana yapmış ve sadece öykü yazarak Türk edebiyatında seçkin bir yer edinmiştir.

Bu tek taraflı bir seçim değildir kuşkusuz. Duyarlılığı, ayrıntıları yakalamadaki ustalığı ile halis bir öykücü kumaşı taşır. Öykü onun için hayatı algılama biçimidir sanki. Gözlemleri ve atmosferleriyle neredeyse birer öyküye dönüştürdüğü günlüklerinde de bu özelliği öne çıkar.

Tomris Uyar edebiyat çalışmalarına çeviriyle başlamıştır. Hayatı boyunca sürdüreceği bu çetin işe, dilini öyküye hazırlamak için giriştiğini söyler. ‘Tomris Uyar öyküsü’ denildiğinde akla öncelikle sağlam bir Türkçenin gelmesinde dil bilgisi ve bilincini pekiştiren bu disiplinin etkisi büyüktür. Bu öykülerin diğer bir özelliği, ayrıntılar ve imgelerle örülmüş olmalarıdır. Uyar’ın, “en yetkin yapıtlar en az malzeme taşıyanlardır” görüşünü her cümlede yansıtır. Öykülerini yazmaktan çok silerek, eksilterek oluşturur. Çok sevdiği Çehov’un deyimiyle, ‘az sözcükle çok anlatmak ustalığı’nın peşindedir. Öykülerinde her biri incelikle seçilmiş ayrıntıların, imgelerin dikkatle izlenmesi gerekir. Bir yazısında söylediği gibi, “imgenin vurucu gücü”ne yaslanan öykülerinin lirik dilinde yakın çevresinde gelişen İkinci Yeni şiirinin etkisi de aranabilir.

Tomris Uyar'a göre iyi öyküde mutlaka 'yoğunluk' ve 'aydınlanma ânı' bulunmalıdır. Öyküyü romandan ayıran en seçkin özellik yoğunluğudur. Aydınlanma ânı ise bir "çakma"dır, bir yüzleşme... "Yazarın, okurun, hikâye kişinin birdenbire bir gerçeği ayırt etmesi, bir çözüme varması"dır. Öyküleri bu tür yüzleşmelere doğru adım adım yaklaşır ve öykü kişisiyle birlikte herşeyin "farkına vardığımız" o anda bitiverir... Bundan sonrası okurun içinde devam etmelidir. Bu yüzden okurdan beklentisi vardır. Onun okuru, boşlukları doldurabilecek, öykünün açık uçlarını kendi deneyimleriyle genişletebilecek dikkatli ve donanımlı bir okur olmalıdır; yazarın bıraktığı yerden alıp öyküyü bitirebilmelidir.

Tomris Uyar öykülerinin yüzü sokağa dönüktür. Günlüğünde söylediği gibi, anlatacaklarını "dışarıda sürüp giden büyük hikâye"den seçmiştir. Yazıldıkları dönemlerle birlikte değerlendirildiğinde, bu öykülerde toplumsal dönüşüm sancılarımız adım adım izlenebilir. İstanbul, bütün öykülerin merkezindedir. Taşrada, kıyı kasabalarında ve ülke dışında dolaşırsalar bile öykü kişileri, içlerinde veya karşılarında bu şehirde yaşamış olma deneyimini bulur, onunla yüzleşir, onunla hesaplaşırlar. Yetiştigi iklimi kaybetmiş yaşlılar, duyarlı çocuklar, cinsel/toplumsal kısıkaç içinde birey olmaya çalışan genç kadınlar ve erkekler, her yüzleşme ânından yenik çıkan burjuvalar, bıçkınlar, balıkçılar, unutulmuş eski oyuncular, vitrindeki yeni şarkıcılar, şehirde kendilerine yer açmaya çalışan taşralılar, giderek bu yeri diğerlerini ezmek pahasına genişletmeye kalkışanlar... günlük hayattan rastgele seçilmiş kesitlerle geçerler öykülerden. Şiirsel izlenimlerin yalın bir dille aktarıldığı, inceliklerle yakalanmış ân'ların, kimi zaman hüznle, kimi zaman karamizahla aydınlatıldığı öykülerdir bunlar.

Tomris Uyar, ilk kitabı *İpek ve Bakır*'la (1971) kurmaya başladığı öykü evrenini, 2002'de tek bir uzun öykü halinde yayımlanan son kitabı *Güzel Yazı Defteri*'yle tamamladığında ar-

dında on bir kitaplık bir toplam bırakmıştır. İlk öykülerinde daha çok şiirsel ve izlenimci bir anlatımı benimsemişken özellikle '80 sonrasında, metinlerarası göndermelerle kurduğu ve 'yazma edimi'ni sorunsallaştırdığı öykülerde postmodern tekniklere yöneldiği görülür. Bu öykülerin her biri, biçimsel anlamda yeni bir arayışın ürünü olmakla birlikte ortak bir öykü dünyasına bağlanmayı da sürdürürler. Seçkiyi hazırlarken, öykücülüğüne ayrı bir nitelik katan bu arayışları sergilemek için hemen her kitabından örnek vermeye dikkat ettim.

Öyküyü, "bir vuruşta bir parıltı yaratan, unutulmayan, okurda yıllar sonranın algılarını hazırlayan, kısaca, okuru değiştiren bir sanat" olarak tanımlar Tomris Uyar. Öyküleriyle ilk defa bu seçkide karşılaşacak olanları böylesine unutulmaz bir "tanışma ânı" bekliyor.

Handan İnci
İstanbul, Mayıs 2009

Çiçek Dirilticileri

Yağmur bütün gün yağdı. Damdaki kiremitler tıkırdadı. Rüzgâr oluklara, pervazlardan içerilere savruldu. Başları örtülü kadınlar geçti yoldan. Taşlar su sıçratarak kurudular. Bulutların arasından bir halka geçirdi güneş. Zayıf ve titrek. Üç araba geçti. “İkisi özel, sayılmaz. Sonuncusu benim,” dedi Şükrüye, “sayılır!” Pencereye dayalı dirseklerini tükürükledi.

“Baban birazdan gelir.” Annesi köşedeki sedire oturmuş, bacaklarını altına almıştı. Elindeki aynada yüzünü inceliyordu.

“Baban birazdan gelir.” Şükrüye, annesinin güzel mi çirkin mi olduğunu düşündü. Babasına sormuştu; “Güzeldir,” demişti babası. Annesi çenesindeki sivilceyi sıktı, elini önlüğüne sildi. Şükrüye bir karara varamadan pencereden yana döndü.

“Babam birazdan gelir.” Hava iyiden iyiye açmıştı şimdi; sokaktan geçen adamlar, yağmurdan sonra eskimiş görünüyordular. Paçaları çamur içindeydi. “Her pazar sinemaya gideriz, arada bir de babaanneye.” Annesi duymasın diye sustu. Sesini azıcık yükselterek tekrarladı –arada bir de babaanneye– annesi bir kere daha duymasın diye. Sonra dönüp baktı. Annesi başındaki topuzu firketelerle dengeliyor, deliyordu. Şükrüye’nin dişleri kamaştı. Konuşacak şey bulamazdı annesiyle kalınca. Yalnızken hep susarlardı. “Baban ner-

deyse gelir.” Şükrüye bıktı, masadaki sürahidен bardağına su boşalttı, iş olsun diye içti.

— Sen de gelecek misin bizimle?

— Yok, işim var benim, dedi annesi, sonra Raşit beylere gideceğim.

Demek biz babaanneye gidiyoruz. Şükrüye küçük bir kırmızının boğazına yerleştiğini duydu. Şimdiye kadar kaç kere ağladığını saydı. On dört çıktı. Yirmiye kadar ağzını açmama-ya karar verdi. Yoldan şemsiyeli adamlar geçti, kapkara şemsiyeler. Yağmura yetişememişlerdi.

Kapı açıldı. Babası girdi içeri.

— Yine unuttun yağlamayı, dedi annesi. Ne var ne yok?

— Geciktim, kusura bakma. Hadi Şükrüye, Nazan, sine-maya.

— Ben gidemem, dedi annesi. İşim var. Evde otursanız olmuyor mu yani? Çocuğu üşüteceksin.

Şükrüye kaç kere üşüttüğünü saydı; dokuz çıktı.

Kapıdan çıkınca elini tuttu babasının, bir-iki kere burnunu kaşması dışında, yol boyunca da hiç bırakmadı. Babaanne deyince babaannenin önce evini düşünürdü, sonra yüzünü. Babaanne güzeldi. Saçlarını ortadan ayırır, limon kolonyasıyla yatıştırırdı. Yakasında iki anahtarlı bir deste asılı dururdu hep.

Şükrüye yolun ıslak taşları üstünde yürünecek bir çizgi buldu. Her sokakta yürünecek en rahat çizgiyi bulmada üstüne yoktu. Şiir söyleyemezdi. “*H’ye kadar sayarım, sonra sayamam,*” diye düşündü. Babaanne H’ye kadar saydırırdı ona konuklar varken. Şükrüye utanırdı. “Ne güzel de sayıyor!” diye bağırırlardı konuklar.

Babaannenin yeşil çiçekli fincanları vardı. Babası ayağa

kalkardı alırken. “Zahmet ettin. Gelecek hafta Nazan da gelir,” derdi. Oysa üçü de onun gelmeyeceğini bilirlerdi.

Annem gelseydi üşütürdü, değil mi? Şükrüye babasına baktı. Annesini severdi ama babasını daha çok. Babasının eli sert, tırnakları sarıydı. Filiz’in babasından daha uzun boy-luydu. Ne sinir kız! Derslerini iki kere yazıyor, bir de temize çekiyordu: üç. Ama babası çok yaşamazdı besbelli. Saçları dö-külmeye başlamıştı.

— Simit ister misin?

— Yok.

Akşam yemek yemezse annesi kızardı. Arada yedikleri sayılmazmış. Babaanne koca bir tabakta beyaz bir tatlı geti-rirdi: çevirme. Bir bardak da su. Fincanlar, bardaklar yeşil sa-bun kokardı. Babası az şekerli içerdi kahvesini. Şükrüye içsin diye tabağına dökerdi biraz. Babaanne boyuna mutfaka girip çıkardı. “Evleri bizimkinden küçük,” diye düşündü Şükrüye, “çünkü mutfak taşlığa bakıyor.” Bir kapı daha vardı taşlığa bakan ama Şükrüye hiç açmamıştı o kapıyı. Üç ay önce o oda-nın ampulünü değiştirmişti babası. “Ne zahmeti anne. İşimiz bu.” O cebinden tornavidasıyla kontrol kalemini çıkarırken koltukları kabarmıştı Şükrüye’nin.

Bakkalın oraya gelince babası durur, “Annene sinema-ya gittiğimizi söylersin,” derdi. “Babaannelerde üşütürsün diye korkuyor.” İnanmadan, babasının söylediklerini dinlerdi Şükrüye, onunla gizli bir şey paylaştığı için gönenirdi. Akşam yemeğe oturduklarında masanın altından onun elini tutardı. “Filim güzeldi,” derdi annesine, “Üç kişi öldü. Öyle ağladım ki.” Babasını güldürmek için daha inandırıcı ayrıntılar bu-lurdu. “Baştaki miki renkliydi,” derdi. O zaman babası H’ye kadar saymış gibi gülerdi. Gözleri birbirine yakındı, kaşları kalın bir çizgiyle birleşmişti, ama gülünce dişlerinden başka hiçbir yeri görünmezdi.

Kapıya biraz kala sekmeye başladı Şükrüye. Oraya kadar koşsa bile son yedi metreye gelince gecikmek, yolu uzatmak ister, tek ayakla sekmeye başladılar. Çok sevindiğine utandığı için mi ne?

Kapıda biraz beklediler. “Hoş geldin oğlum,” dedi babaanne içerden. “Geliyorum.” Kapıdan girdiklerinde, “Pabuçlarını çıkarmayı unutma kızım Şükrüye,” dedi. Taşlıkta Şükrüye, doya doya bir daha baktı babasına.

— Baban hasta, yatıyor.

Babaannenin sesi musluk gibi açıldı taşlığa. Gençleşmişti. Taşlığın dört yanında çiçekler duruyordu. Sepet sepet. Zambaklar, süsenler, şebboylar, güller, menekşe....

— Bir karanfil kopar Şükrüye, dedi babaanne.

Saçına pembe bir gül iliştirmişti. Yüzü de pembeydi. Dedenin hastalığıyla çiçekler arasında bir ilinti kurmaya çalıştı Şükrüye. Babasının yüzü kızarmıştı. Dedesini hiç görmediğini düşündü Şükrüye. Onlar oda kapısını açarlarken çiçekler hep birden koktular.

Kimse yoktu içerde. Babaanne, omuzlarına siyah bir atkı sarmıştı. Mutfağa kahve yapmaya koştu hemen. Şükrüye bacak bacak üstüne atarak kahvesini üfledi, dudağının üstündeki tüylerin kıpırtısı durunca da içmeye başladı. Babaanne sessizliği bozmak için, “Nazan nasıl?” diye sordu. “Şükrüye kızım taşlıkta oynasana. Biz de babanla konuşalım. Yalnız çiçeklere dokunma.”

— Nazan iyi, işi varmış, dedi babası. Ne oldu babama?

— Üşütmüş.

Taşlık karanlıktı. Kokulu karanlıkta çiçeklerin renkleri babaannenin ince uğultusuna karışıyordu: “Elini öpüver oğlum. Baba oğul arasında olmaz dargınlık.”

Çiçeklerden çok taşlığın öte yanındaki kapı çekiyordu Şükrüye’yi. Açsa mıydı? Dede orada mıydı ki? Yüreği çarpa-

rak kapının tokmağını çevirdi. Bir süre hiçbir şey göremedi. Odada bir nezle kokusu vardı yalnız. Gözleri alışınca yatağı seçti. İki iskemleyle tahta bir masa duruyordu yatağın yanında. Karşıkı duvara babaannenin beyaz elbiseli bir gençlik resmi asılmıştı. Saçları örülüydü. Bir iskemleye dayanıyordu. Çizmeli bir adam oturuyordu iskemlede. Eski bir oda görmeyenin ezikliği çöktü Şükrüye'nin üstüne. O sırada yataktaki gölge doğruldu: "Kimsin sen?"

Şükrüye karşılık vermek istedi, olmadı. Yerinde kalakaldı. Elini uzattı ihtiyar.

— Sen Şükriye'sin herhalde? Gel bakalım. Yaklaş. Ama önce pencereyi aç da yüzünü göreyim.

Şükrüye çekinerek pencereye yanaştı, ayaklarının ucuna basarak camı itti. Yukardan vuran ışık, ihtiyarın kırçıl saçlarını, aşağı doğru yaylanmış kara kaşlarını, gür bıyıklarını aydınlattı.

— Ne zaman geldin sen Şükriye?

— Biraz önce.

Böyle diyerek suçunu hafifletmeyi umdu.

İhtiyarın yüzünde suçlayıcı bir öfke gizliydi sanki. Özelikle ağzının ucundaki kıvrımlarda.

— Otur bakalım, dedi. Otur bakalım şöyle.

"İhtiyar bir adamın küçük bir kıza soracağı şeyleri bilmiyor," diye düşündü Şükrüye. Konuşmayı zorladı.

— Okula gelecek yıl başlıyorum. Adım Şükriye değil Şükrüye'dir. Hasta mısınız?

— Ya, üşüttüm.

— Üşütmek kötüdür, annem...

Dedenin hoşlanmayacağını sezerek sustu. Sonra:

— Çiçekler sizin mi?

— Benim.

— Hepsi mi?

— Hepsi.

— Ne yaparsınız bu kadar çiçeği?

— Satarım.

— Peki, ya beğenmezlerse?

— Beğendiririm. Neden beğenmesinler? Bunca ter döküyorum. Bak: her akşam geniş bir kova alırım. Çiçeklerin çürümüş saplarını, kararmış yapraklarını ayıklarım. Köklerini biraz keserek kovadaki suda dinlendiririm. Yüzlerine sık sık su serperim. Sabaha dirilirler.

— Demek siz çiçek dirilticisisiniz? dedi Şükrüye. Bizim köşede öyle birine rastlamıştım. Bir de vazo satan bir adam görmüştüm; koca bir vazoyu kucağında dolaştırıp duruyordu. Param olsaydı alacaktım.

İhtiyar duyulanmıştı.

— İyi kızsın Şükrüye, dedi. Babana çekmişsin. İçerde mi? Çok oldu görmeyeli eşşeği.

Şükrüye utandı ama kızmadı.

İhtiyarın bıyıkları titriyordu.

— Sen müthiş bir kız olacaksın Şükrüye. Öyle gözüküyor. Çabuk alışacaksın. Bilir misin, önceleri satamazdım çiçeklerimi, kıyamazdım. O zaman gençtim. Güzelliği kanık-samamıştım daha. Zamanla alışıyor insan.

— Ben de kökleri, yaprakları tanıyabilir miyim?

— Tanırsın, dedi ihtiyar, tanırsın. Hem sonra malını elden çıkarmayı öğrenmelisin. Arasına için yanacak, ama geçer. Soğukkanlı olmalısın. Güç iş bizimki. Başka işlere benzemez. Gazetelerin küçük ilânlarında adı geçen mesleklerden değildir.

— Babam bana gazete okur, dedi Şükrüye. Sabahları işe gitmeden. Hem biliyor musunuz, sizin işinizi herkes yapamaz.

İhtiyar coşmuştu. Göğsü, yırtık pijamasının altından inip inip kalkıyordu.

— Rozet satıcılığı gibi, dedi soluk soluğa.

— Sabun-köpüğü-üfleyiciliği gibi! diye haykırdı Şükrüye.

— Kulunç çıkarıcılığı gibi, dedi ihtiyar.
— Vazo dolaştırıcılığı gibi, dedi Şükrüye.
— Ayrıntıcı bir meslek... dedi ihtiyar. Herkes nasıl para kazandığına şaşar. İşin ucunda bel bağladığın şeyin yok olması da var çünkü. Baban gibi. Kapıyı vurup gittiği gün nasıl sarsılmıştım. O tüccar kıızıyla evlenmeyi aklına koymuş bir kere. Dinlemedi. Elimi bile öpmedi hâlâ.

Şükrüye burnunu kaşıdı ağlamamak için.

— Ne diyordum? dedi ihtiyar. Soylu mal satıyorum, ama ne yaparsın ki mesleğim önemsiz. Soylu ve önemsiz.

Yatağında doğruldu. Şükrüye, onun gövdesine göre çok cılız olan kollarına baktı.

— Yoruldum artık, dedi dede. Hadi git de merak etmesinler. İyi kızsın. Gene uğra bana, olmaz mı?

— Uğrarım, dedi Şükrüye. Söz.

İhtiyar öksürerek yatağına uzandı. Yorganın altına gömülene kadar ona baktı Şükrüye.

Yolda babasıyla hiç konuşmadılar. Şükrüye hep dedeyi düşündü. Eve girdiklerinde annesi sedire oturmuş, tırnaklarını boyuyordu.

— Raşit beyler babamla ortak oluyorlar, dedi. Sermaye meselesi çözümlendi böylece. Siz ne yaptınız? Filim nasıldı?

— Babaannelere gittik, dedi Şükrüye, dedeyi çok sevdim.

Dön Geri Bak

Nesrin öldü.

Kapıyı çaldım. Yaşlı bir kadın açtı. Başında kara bir çatki, üstünde kara bir yeldirme. Donuk gözlerle yüzüme baktı, tanıyamadı. “Buyur,” dedi, “gir.” Bizim oraların kocakarıları hep böyle çatık olur, onlardan biri sandım. Bizim oralar dediğim; kenar mahalleler elbet, arka sokaklar, apartman önleri bazı. Arabayla geçerken, eve dönerken görürüm.

İçeri girdim. Bir sessiz ağlama, hep birlikte bir ağlama sesi geldi kulağıma. Elimde Nesrin’e borç vereceğim 250 kâğıt, kalakaldım. Uzatamadım. Kadınlar doluşmuş her yana. Her yan kadındı, bir de ağlama... Suzan ablayı (Nesrin’in anasıdır Suzan abla) seçtim aralarında. Yıllardır görmemiştim. Saçları aklaşmış. Nerede o eski Suzan, o kaçın kurrası Suzan? Hey gidi... Bir sarı saten picaması vardı ki Delikanlı, mahallede suya giderken görsen. Neyse... diyeceğim, toyluğumuzda bunlar açtı bizim gözümüzü, hep güzel kadınlar gördük; o ara sokaklarda öğrendik kadınları sevmeyi. Neyse... 250 lira elimde uzatılmış duruyordu. Herkes ağlaşmakta. Anladım. Bir odada Nesrin yoksa o da öksüzleşir birden, Delikanlı, oradan anladım.

- Bir görebilir miyim Suzan abla? dedim,
- Gör oğlum Mustafa, dedi. Gör.

Kapıyı açan çatık kocakarı:

— Olmaz, dedi günahtır.

Şişman bir karı:

— Ne günahı? dedi. Ölüye bakmak sevaptır sevap. Dini-miz öyle buyurur.

Derken başka bir karı karıştı söze:

— Biz tanımazdık kendisini ama iyi kız olduğu yüzün-den belliydi, dedi. Kapıda karşılaştırdık arasına.

— Ah! Ah! Ölüm ferman mı dinler kardeş? dedi yanında-ki. Benim yeğenim de öldü geçende. İki sübyan bıraktı arka-sında. Bu taze, çocuksuz hiç değilse. Efendim Avrupa'ya yol-lamıştık bizimkini ama bu hastalık aman vermiyor ki!

— Kader! diye içini çekti deminki karı. Bizim bir tanıdık bir öksürmüş, ciğerleri gelmiş ağzından. Hiç değilse bu “kolay ölüm” dediklerinden. Acısız felan.

Masanın başında saçları oksijenli bir karı duruyordu.

— Bizim Fevzi Bey de öldü geçende, dedi. Yani ölen çok. Allah geride kalanlara sabır versin. Alışsınız zamanla. Ben nasıl alıştım? Çiçeği burnunda bir kızdım dul kaldığımda. 20 yaşında. Dünyam yıkıldı sandım. Ama bakın şimdi...

— Nasıl olmuş teyze? diye sordu oksijenlinin kızı.

— Geçen akşam. Kızcağız oturuyormuş şu sedirde. Şimdi sizin oturduğunuz gibi. Kitap okuyormuş. Meraklıydı çok...

Ben aptal aptal bakınıyordum. Kimdi bu karılar yahu?

Sesleri acayip bir uğultu haline gelene kadar bekledim, sonra çıktım usulca, kapıyı ardımdan örttüm. Suzan abla se-ğirtti, gösterdi.

Hastane odası gibi bir yer: her yan beyaz. Formika bir dolap (kocaman üç gözlü bir gardolap), bir çekmecelik, bir aynalı süs masası, süs masasının üstünde fırça, makas, törpü falan, bir de güllü dikiş kutusu. Yatak da kocamandı. İki yanında iki –komidin mi ne diyorlar– onlardan. Bir kitap: Siyah Şap-

kalı Kadın. Nesrin o yanda yatıyor, kitaptan anladım, yoksa kırk yıl düşünsem... Ne bileyim, kadını sol yana almak ters gelir bize, yeri değil ya... Ne demiş şair: Delikanlı çağımızdaki cevher... Neyse. Bütün bunları kafama bir bir kaydettikten sonra (çünkü bir bokluk vardı bu işin içinde; biri gelip sorarsa...) yataktaki tümseğin üstünden sıyırdım beyaz çarşafı. Altından Nesrin'in kalıbı çıktı. Dudakları mordu, ağzı hafif aralıktı. Çenesinde kocaman bir bağ vardı dişi ağrıyormuş gibi. Işıklı gözleri kapalıydı. Karnına bir bıçak koymuşlar. Elleri bir garip, bir sahipsiz duruyordu iki yanında.

Eğilip alından öptüm. Onun kokusunu duyum. Hemen parmaklarına baktım kokuyu duyunca. İki tırnağı gene ayrı ayrı boyalıydı, ayrı renk ojeliydi yani. Zaten onun için istemiştım görmek. Yoksa kim ister Nesrin'in ölüsünü görmek, di mi Delikanlı? Diri Nesrin'in ölüsünü?

— Silmemişsin tırnaklarını Suzan abla, dedim.

— Hal mı kaldı Mustafa? dedi. Akıl mı kaldı? dedi. Gözleri kıpkırmızıydı; ağzını güçlkle toparlıyordu konuşurken. Öyle titriyordu yani.

— Ağlamayı bırak canım ablam, dedim. Çamaşırlarını değiştirdin mi bari?

— Eksik olmasınlar, değiştirdiler.

O an, işte o an bir garip oldum. Ben bu karıların içinin kurduyumdur, Delikanlı. Ölüsü bile olsa, Nesrin gibi bir kız ellerine bırakılmaz bunların. Birşey demedim ama tabii, bana söz düşmez.

— Kim değiştirdi ki? dedim yalnız. Bizim mahalleden biri mi?

— Yok canım... Faik'in yengesiymiş. (Bu Faik dediği, Nesrin'in kocasıydı.) İlk geliyormuş evlerine. Ben de bugün tanıştım zati.

Suzan abla sümüklü bir mendil çıkardı cebinden, burnunu sildi. Hınkırdı, bir daha sildi.

— Ağlama da aklını başına topla canım ablam, diye terslendim. Diriyken sahip çıkmadılar kıza, evine adım atmadılar, şimdi sahip çıkartma. Ben bilirim bu esnaf takımını Delikanlı, bunların içinin kurduyumdur ben. Yalnız ölüye sahip çıkar bu akbabalar.

— Haklısın Mustafa, dedi. Git bari asiton al köşeden.

— Pamuk var mı? dedim.

— Aybaşı pamuğu var. Top top. Büyük. Na şurada.

— Kolonya?

Suzan abla uzandı, Nesrin'in komidinine baktı, bir Esen marka kolonya çıkardı, limon çiçeği. Komidinin gözünde küçük beyaz havlular duruyordu üst üste. Şeyden değil ama bir tuhaf oldu içim.

Şişenin boğazına bir de pembe kurdele takmışlar. Ulan kim akıl eder bunları?

— Yer ayırttınız mı? dedim. Sen şimdi düşün bana vereceğin işleri. Bakkaldan dönüşte yazarız bir kâğıda, dedim.

— Yok yapacak iş. Hepsi tamam. Faik'in ablası, yengesi, eniştesi herşeyi yaptılar, artık yapacak birşey kalmadı, dedi Suzan abla. Yer falan da ayrıldı. Gazetede ilan çıkartacaklarmış gömmeden.

Suzan abla hem konuşuyor, hem de çekiştiriyor beni. Daha fazla oyalanmayalım odada, biz kız tarafıymışız ne de olsa, ayıpmış.

— Al şu 250 kâğıdı bari, dedim. Geçende – Sonra fırladı odadan.

Bir içim kabarmış ki sorma, Delikanlı. Sen bilmezsin beni, tanımazsın yani. Şoför Mustafa dersin, o kadar. Ama ben oturuşundan anladım senin iyi adam olduğunu. Bardağını tutuşundan bildim. Bir yarım daha söyleyip bölüşelim mi ha? Yaş-ş! Dedim ya ben adamı bardak tutuşundan – Gözüm keserse iyi... Yoksa açılmazdım sana, içim kabardı demezdim. Ama merdivenlerden bir inmişim ki o biçim...

“Yuf olsun sana Suzan abla!” diyormuşum bir yandan. “Yuf olsun! Ulan beş kuruş için yedireceksin güzelim kızı şu akbabalara. Ulan sahip çıkılmaz mı be?”

Kapıya indiğimde sesimi duydum. Yüzüm ıslanmış. Merdivenler gülsuyu kokuyordu.

2

O koku, yaz akşamları daha keskinleşir. Günün sıcağından artakalan kol altı teri, yıkanmış saç, kolonya karışımı bir koku. Delişmen, toy genç kız kokusu. Nesrin ne zaman otursa koltukta kalırdı.

— Kız işler nasıl gitti dükkânda bugün?

— Ne bileyim ben? Öyle işte... Bir iki manikür pedikür falan.

— Kız manikürü anladık da öbürü ne oluyor?

— Ayak tırnaklarına da cila sürüyoruz. Manikür gibi o da, aynısı ama ayağa.

Nesrin önemli bir şey anlatırken soluğu biraz hızlanır, gözlerinden bir ışık geçerdi.

— Senin ayaklarında da var mı o boyadan?

Nesrin, hiçbir şeyi umursamaz, utanmaz, haşarı elleriyle önce eteğini sıyırdı, sonra pabuçlarını attı ayağından. Tırnakları renk renk boyalı ayaklarını koltukta topladı: “Bak bakalım var mıymış...”

— Kız dur deli! Kız görecekler valla!

— Görsünler! Hem kim görecektir? Ömürsün Mustafa abi.

Dişlerini sonuna kadar parlatan bir gülümsemeyle açıldı dudakları. Dişleri sarıydı, üst üsteydi biraz, uçları tırtıklıydı, ama güldü mü sonuna kadar parlardı.

— Onun için kötü konuşuyorlar ya senin için. Onun için diyorlar, yok Adnan’la sandala binmişsin de...

— Ne olmuş binmişsem? Bindim...

— Daha ne olsun? Denenleri duysan.
— Adnan demiyardur. Hem ben kendim biliyorum ya birşey olmadığını. Kötü birşey olmadığını.

— Ama öpmüştür seni allahbilir.

Nesrin yine güldü. Onun ılık, dişmacunu kokan soluğunu önce kulağında, sonra yanağında duydu Mustafa: Sen de öp...

Bu kız adam olmaz! Vallah billah olmaz! Anası da Suzan karısı olduktan sonra! Adı çıkacak bunun garanti. Mümkünü yok, çıkacak.

Nesrin'in saçları uçarı kızıldı. Hareli. Sıkı sıkı geriye tarardı da gene kıvırcıklanırdı alnında. Kurdeleyle bağlardı. Boğumun tam altında, bol, kızıl lüleler inerdi ensesine. (Saçları hep omuzlarına dökülü duran bir kadının ansızın o saçları toparlaması, kaldırması, ensesinin görünmesi.)

— Bizim için de belki dedikodu ediyorlardır, dedi Nesrin. Senle benim için.

Gür, dağınık kaşları, çocuk elinden çıkma acemi bir yayla çatılmıştı.

— Yalan mı ama Mustafa abi? Bilirsin ben esirgemem sözümü. Her gün gelip dükkândan alıyorsun beni. Kışın, okulun önünde bekliyorsun. Mahalleye arabayla giriyoruz, yalan mı?

— Yalan. Çünkü benim yolum düşüyor oralara, ondan geliyor.

— İyi ama herkes bilir mi senin yolunu?

— Kız bu kitaplar bozuyor aklını senin, diye üste çıktı Mustafa. Hep görüyorum elinde. Yok Kosta Rahibesi'ymiş, yok Yeşil Geceler'miş. Nereden bulursun bunları bilmem.

— Yeşil Geceler değil bir kere: "Yeşil Gece." O senin dediğin "Beyaz Geceler."

— İyi ya ne fark eder; yeşil gecelermiş, yok beyaz gecelermiş...

— Faik veriyor bunları. Hukuka giden Faik var ya o veriyor işte. Anlatmıştım sana.

— Anlatmadın. Kim o Faik?

— Canım söylemedim mi, babamın eski bir arkadaşının oğlu. Hukuk bire gidiyor; ondan alıyorum.

— Söylemedin. Mustafa duraladı – Akıllı, çalışkan bir çocuk mu bari?

— Akıllı. Çalışkan.

— İyi öyleyse.

Nesrin, çöken akşam karanlığını bastıran bir kahkaha savurdu:

— Sen kime benziyorsun biliyor musun Mustafa abi?

— Kime?

— “Dudaktan Kalbe”nin Kenan’ına. Şimdi geldi aklıma.

— Nasıl bir adam bu Kenan? Mustafa ister istemez güldü.

— Hiiç. Keman çalıyor.

— Tövbe de kız. Tövbe de.

Nesrin’in gülüşü yarıda kaldı.

— Dur, geldik.

Papuçlarını usul usul geçirdi ayağına. Arabadan bir sıçrayışta indi. Etekleri savruldu.

— Kız yavaş.

Güneşin bittiği yerden esen akşam rüzgârında o koca mahalleye, kara duvarlara, yağ kokularına doğru yürüdü. Korunmasız bir... rengârenk birşey gibi. Billurdan, sırçadan. Hiç korunmasız. Genç kızların o yaşlardaki ter kokusu, cila kokusu, ipek kokusu kaldı.

3

Akşam saatleri geçmek bilmiyor. Bulaşık suyu kaynayacak birazdan. Mutfakta o saatlerin yemek kokusu, su buğusu. Bir parça alüminyum teli kopardı Nesrin, yarısını alıp pakete koydu. Çaydanlığı parlatmıştı, şimdi sıra büyük tencerede. Aslında porselen bir demlik almalı bunun üstüne. Alüminyum, tadını bozuyor çayın; sular da kötü. Şu köşeye, bezlerin

oraya bir çivi çakmalı yarın ilk iş. Cezveyi asmalı. Musluğun çevresi hep kalabalık, birşey dayayacak yer yok. Bir de... yok ama süngerlerin rengi çabuk soluyor, hele yağ filan sıyırdın mı musluktan, en iyisi bir... yırtık naylon çoraplardan bir bulaşık bezi dikmeli, bir de hamam kesesi el değmişken.

— Çay oluyor mu? diye geldi Faik'in sesi.

— Oluyor oluyor.

— Yoruldun artık, gelsene.

Şimdi pencerenin önündeki koltukta oturuyordur Faik. Bir elinde gazetenin bulmacası, öbüründe tükenmez kalem, arada bir dışarı bakıyordur. Karşılıklı uzun susuşlardan, sırf karşı karşıya konmuş iki koltuk yüzünden arasına göz göze gelmelerden usanmıyor besbelli; gazetesinin koruyucu kalınlığı arkasına gizlenmiş, bulmaca çözüyor. Elleri, yaşlanmaya başlamış bir adamın çilli elleri, her gün dükkânın önünde müşteri bekleyen bir adamın zincir sallamaya alışmış elleri. Katı yakalı bembeyaz bir gömlek, şal desenli son moda bir boyunbağı, kocaman taşlı kol düğmeleri. Ağarmaya başlayan saçları iki yanda usturuplu, titiz favorilerle belirlenmiş. Eve geldi mi, çizgili bir pijama geçirir ayağına; çok yoruluyor...

— Yoruldun artık dedim, gelsene Nesrin.

— Geliyorum. Şimdi.

Nesrin, çaydanlığın buğusuna tuttu yüzünü. Demliği alıp bardaklara çay doldurdu, tepsiyi içeri götürdü. Oda kapısına gelince duraladı biraz. Beş yılda alışamamıştı bu odaya, bu eve. Daha eşikte bir ürkeklik kaplıyordu içini. Uzak bir ak-rabayı yoklamaya gitmiş gibi. Masanın ortasında plastik çi-çekler duruyor vazounun içinde. Koltukların kollarında kolalı örtüler var. Her yan sabun, yeni yapılmış temizlik kokuyor: Faik'in evi burası.

Nesrin kocasına çayını uzatıp şekerini koyarken, her eğilip kalkışında elbisesinin açılan yakasını bastırıyordu. Bir süredir sezdiği bu alışkanlığını bir türlü yenememişti. Çay bardağıyla karşı koltuğa otururken de eteğini çekeledi, diz-

lerini örttü. Çayın buğusu üst dudağını yakınca durdu biraz. Bitkinliğini duydu, bardağı sehpayaya dayadı. Göğsü yine sancımaya başlamıştı. Yorgunluktan, başka ne olacak... Önceleri temizliği haftada bir yaparken, şimdi ikiye çıkarmıştı sözgelemi. Sonra yemek, bulaşık. Mutfağın dinginliği o yüzden iyi geliyordu ya... Bardakları sıcak, köpüklü sudan çıkarıp soğuk suda durulamak, sonra elleri yine sıcak suya daldırmak, dayanılmaz bir tad veriyordu. Gittikçe büyüyen, bütün gövdeye yayılmaya kalkışan bir yarayı kızgın demirle dağlamak gibi acıtıcı, ondurucu birşey...

Geçenlerde bavulları yazlıklarla doldurup kışlıkları havalandırırken, (dışardaki güneş ışığıyla naftalin kokulu bir oda arasında durmadan gidilip gelinen bir gün), kitap bavulu çıkmıştı karşısına. Bahar Selleri, Stepançikovo Köyü, Eski Hastalık, hepsi ordaydı. Faik, Hukuk ikiden ayrıldığı yıl çocukluk hevesi diye bir bavula kaldırmıştı kitaplarını. Artık çorapçı dükkânı vardı, işlek bir yerdeydi, yalnız Galatasaraylı arkadaşlarının karıları ondan alışveriş etse, zengin olurdu. İnsan, hayatın gerçekleriyle karşılaşınca, bu çocukluk hevesleri de geçip gidiyordu kendiliğinden. Öyle demişti.

Nesrin, günışığında büsbütün bakımsız, sararmış duran kitapların bir bir tozunu aldı, sonra büyük sandığa tıktı onları, kapağı gürültüyle örttü. Yüreğinin oradan kocaman bir taş kopmuş, ta içinde bir yerlere yuvarlanmıştı. Göğsü sızlıyordu. Ellerini yıkadı. Ama bavul kalmıştı; bavul boştu. Hemen bir çift terlik, iki don, bir sutyen, bir havlu, bir gecelik koydu bavula, sonra yine dolabın üstüne ama daha yakın, daha el altında bir yere yerleştirdi bavulu. 250 lira olsa, 250 lirası olsa, hayatında bir bavula sığmayacak ne kalırdı ki?

— Hava da iyice soğudu, dedi Faik. Kar mı yağacak ne?

— Evet soğudu.

Nesrin çayını bitirmişti. Faik'in gazeteyi tutan elinin yanından çay bardağını aldı, iki bardağı birden mutfığa götürdü.

— Kar gelir bu soğuşun ardından.

Mustafa'nın sesi, Aralık geceleri dükkân camlarında görülen yılbaşı ağacı süsleri gibi, o parlak, saydam, kırmızı toparlar gibi renk renk cınlayıp dağıldı. Denizden sert bir rüzgâr esiyordu. Her yan, kış gecelerine özgü bir duruluk, parlaklık, yenilik içindeydi. Mustafa'nın böyle yakışıklı, yok basbayağı güzel bir adam olduğunu hiç ayırdetmemişti daha önce.

— Nasıl akıl ettin kahveye telefon etmeyi? Şaştım. Gelsin Mustafa, altı buçukta Kabataş iskelesinden alsın beni, demişsin. Semih de unutmamış allahtan.

— Semih nasıl?

Nesrin, üstünde orta yaşlı bir kadın paltosu, göğsünde orta yaşlı bir kadın iğnesi, yanındaki genç, güzel adamı süzdü. Hiç değişmemişti Mustafa.

— İyi iyi. İki çocuk yaptı peşpeşe. Kalmadı eski delişmenliği.

Bir süre sustular. Mustafa, camları buğulatan soğuk, ışıklı yolu daha iyi seçebilmek için farları yaktı.

— Nereye gidiyoruz? Birşey mi vardı yoksa?

— Yoo. Öylesine geldi aklıma.

— Yani bir isteğin falan varıysa...

— Yoo. Eski mahalleyi görmek istiyorum bir. Beş yıl oldu çıkalı. Şey dedim, eskisi gibi gideyim dedim. Arabayla falan.

— İyi ama Faik Bey merak etmesin. Karanlık.

— Etmez. Evde değil Faik. Galatasaray'dan sınıf arkadaşlarıyla buluşacak bu gece. Yemeğe gidiyorlar.

— Olsun biz gene de eve yakın... Nesrin, kesin bir kararla kaldırdı başını: Hayır.

— Ne yapalım, senin dediğin olsun. Hep yenersin beni zaten. Bari bir yerde durup iki tek atalım.

— O olur işte.

Nesrin eline kocaman bir bebek tutuşturulmuş bir kız

çocuğu sevinciyle güldü. Kalın, gizleyici, kara paltosunun altında el değmemiş bir kız gibi küçücük duruyordu gerçekten. Sevişen kadınlara özgü o mutlu, aydınlık ten, biraz gevşeyen kalçalar, ferah memeler yoktu onda. Kendi gövdesinin kalıbına zorla sığdırılmış gibiydi. Denizin tuzlu, yabansı havasında dudakları titriyordu, dişleri görünüyordu aradan.

— Çok sık oluyor mu bu yemekler, balolar filan?

— Çok sık, dedi Nesrin. İyi okullarda okuyanlar kopamazlar birbirlerinden. Hep buluşurlar. Yine sustular.

— Faik Bey bitirdi mi Hukuku?

— Hayır. Çorapçı dükkânı açtı Aksaray’da.

Nesrin’in sesi yorgundu.

Mustafa, dudaklarının kıpırtısını önlemeye çalıştı ama olmadı. Biraz kırık, biraz bitkin gülümsedi:

— Kız desene Bahar Selleri falan derken...

Nesrin yavaşça güldü önce; sonra hızlandı gülüşü, acılaştı, boğuklaştı, sonunda dağıldı, parladı yine. Sustuğunda, Mustafa’nın da gözleri dolmuştu.

5

Savrulmuş, dökülmüş, ıslak yaprakların soğuşunu duydu kalçalarında. Başının yavaş, ılık dönüşünü dengeleyebilmek için gökte buğulu duran aya baktı. Yanaklarından yaşlar süzülüyordu.

Mustafa, eğilip önce alnından öptü, sonra gözkapaklarından. Karanlıkta kalan başını usulca çekti gölgelerin, dalların arasından; ayışığıyla aydınlanan bir yaprağın üstüne dayadı, pabuçlarını çıkırdı, usulca okşadı topuklarını; avuçlarını öptü, ellerini ıslak toprağa bastırdı. Saçlarını aralayıp ensesini öptü. Hiç öpülmemiş beyaz boynunu, memelerini öptü. Göbeğini öptü, karnını öptü.

Nesrin, kabalarının ortasındaki iki duyarlık noktasının,

iki ufak çukurun dayanılmaz bir sızıyla, yepyeni bir sızıyla uyandığını duydu. Bir bulantı yükseldi, boğazına yerleşti. Dış-leri birbirine vuruyordu. Avuçlarıyla, zonklayan kasıklarını, karın boşluğunu bastırmaya, durdurmaya çalıştı. Bacakları titriyordu. Yüzüstü döndü.

Biraz sonra gövdesinin başıboş, uyumsuz çırpınışları bir bütün oldu. Tek bir atış, tek bir açılım, tek bir mutluluk, tek bir coşku. Denize doğru doludizgin. Bildik otların, bildik kokuların, bildik yıldızların, rüzgârın altında. Sırılsıklam.

Hayatın dalaşı, gürültüsü, küfürleri, şarkıları, güçlkle-riyle bilenmiş, elleri kaba işlere girip çıkmış, sevmeyi yaşa-maktan öğrenmiş, yaşayarak öğrenmiş, bildik Mustafa'yı ger-çekten sevdiğini düşündü en son. Koyu bir su aktı toprağa.

Uyandığında, Mustafa üstünde uyuyordu. Onu hızlanan yağmurdan korumak istercesine. Uzanıp paltosunu üstlerine örttü.

— Kar gelir bu soğuşun ardından.

6

— Sen istersen yat Faik, dedi. Ben kitap okuyacağım.

Şen Ol Bayburt

bir konuk

“Yaşlandıkça kusurlar azalıyor hanım kızım, daha doğrusu biz öyle düşünüp avunuyoruz, gençlerin hoşgörüsüne sığınıp. Bak sen geleli yarım saati geçti, davranıp bir kahve pişiremedim; çene yarıştırdım. Gerekli mi kahve diyorsun? Değil belki ama öğretilmiş bir kere alışmışız. Günlerin tam içinde yaşayamayınca, olanlara akıl erdiremeyince, bunlarla oyalanıyoruz işte, kahve pişirmek, çay demlemek... Anılar da öylesine çoğalmış ki bastırıyorlar, günü karartıyorlar erkenden. Sen şu kadarcık, el kadar bebektin düşün, şimdi koca kadın olmuşsun.

Hazırlamazsın beni. Behçet beni götürmezdi sizin eve. Ama bir keresinde onu takside beklerken seni pencerede görmüştüm. Nişanlıydık daha o sıralar, sözlü gibi daha doğrusu. Behçet’in ailesi bilmiyor, aramız açılmamış onlarla. Para bol. Düşün, takside bekliyorum onu. O gün pek sevmiştim seni, bana bakıyormuşsun gibi gelmişti. Sonra bir de Bahriye Hanımlarda karşılaşmıştık. Halıda oturmuş, bebeğinle oynuyordun. Bahriye Hanım eksik olmasın, bana evin içini açan tek kadındı. Değil mi Behçet? Bize evini tek açan oydu, değil mi?”

Behçet Bey’in sırtı cama dönüktü. Pencereden giren öl-

gün ışıkta büsbütün eskimiş görünüyordu. Pervaz hiç boya görmemişti, camlar nicedir silinmemişti. Kirli camlara özgü o dolanık, halkalanarak büyüyen i  kapayıcı lekelerin berisinde ufacık bir lekeydi Behçet Bey; biraz kazınsa kendiliğinden çıkabilirdi. Sanki beyaz gömleğinin yakasındaki kola ayakta tutuyordu onu, gömlek biraz daha eskise, bir kerecik daha yıkansa, ya da pencere camı biraz aralık kalsa da içeri akşam rüzgârı dalsa, yedeğinde, yeşeren otların, ilk kabak kızartmalarının, nanenin kokusunu getirip bıraksa, yaşamanın üstüne bunca varmasına dayanamayacak, yıkılıverecekti.

“Geçmiş gün canım,” dedi Feride Hanım kendi sorduğu soruyu geçiştirerek. “Nereden aklında kalsın zavallının? Son günlerde hiç konuşmuyor zaten. Gücenmiş gibi bana.  ekildik e çekildi kabuğuna. Kendi kendimle konuşmaktan yoruldum hanım kızım, insan eninde sonunda hep aynı şeyleri söylemeye başlıyor. Birini görmeyeyim, bir açılıyor  enem. Yani canını sıkarsam söyle,  ekinme. Biz de genç olduk, anlarız.

şu Behçet’i gençken görecektin sen, çok çok bir iki yıl önce. Nasıl değişti... Nerede o deli Behçet, kavgacı Behçet? Suspus oldu. Ama yaştan değil bunun ki, kahrıdan. Boş konuşuyorum yine, sen nereden bileceksin... El kadar  ocuktun sen, kahve i iyordun Bahriye Hanımlarda. Ne tuhaf değil mi senin o gün de bugün de, biz bu hallere düşmüşken yine kahve i men? Hem benim elimden (birazdan pişireceğim). şaşılacak şey ama oluyor işte. B y yorsun, derken genç kadınsın, yanakların dolmuş. Bir de bakıyorsun bacakların pörsümüş. Yanakların en son hangi gün dolgundu, bacakların ilk hangi gün boşalmaya başladı bilemezsin ki. Değil mi Behçet? Biz de bir gün baktık ki bu odadayız. Beyazıt’ın arkalarında.”

bir oda

Uzun bir sessizlik izledi. Feride Hanım önüne baktı, önden düğmeli pazen giysisinin açık kalmış bir düğmesini ilikledi; siyah başörtüsünü çekti, sonra parmaklarını incelemeye koyuldu.

Behçet Bey, konuşulanları duymamıştı bile. Oturduğu koltuğun üstünden yalnız kendisinin görebildiği birtakım kırıntıları topluyordu özenle. Çöp azalınca kaçıp giden bir kedinin tüylerini mi? Kumaş ipliklerini mi? Alt dudağı, yaptığı işin önemini gösterircesine sarkmıştı. Burun delikleri öylesine hızla açılıp kapanıyordu ki. Yok yok, ekmek kırıntısı değildi topladıkları, hiç değildi; bir salkımsöğüdün gölgesinde ansızın bitiveren, adını daha hiç kimsenin koymadığı kır çiçekleriydi bunlar. Onun bu büyük girişiminin yanında Feride Hanım'ın gündelik sesi, ilkyazlara karışmış bir düş olabilirdi olsa olsa. Bulanık ve önemsiz bir düş.

Karşı duvarda, ufka doğru uzayan alacalı yollarıyla bir kilim asılıydı. Arada bir dönüp saf gözlerini üstümüze diken ge-yiklerle kilim ceylanları da bu odanın bütün parçaları gibi insan bakışını unutmuş görünüyordardı.

Köşede, Behçet Bey'in Darülfünun'da müderris babasından kalma kakmalı, kepenkli ağır bir yazı masası duruyordu. Cilasası iyiden iyiye aşınmıştı. Bir hokkayla divit vardı masanın üstünde, birkaç anahtar, havagazı, elektrik makbuzları, bir tığ, açılıp öylece bırakılmış bir daktilo şeridi, 1950 yılının bir yaz ayını belirleyen takvim, aygaz tüpünün başlığı, piyasaya yeni sürülen ilaçların broşürleri: kesik morlar, kanlı turuncular, yeşil. Ufacık kristal vazoya, bir akşam pazarından ucuza alınmış plastik karanfiller, tozlu güller yerleştirilmişti.

Yıllarca önce, belki evlendiklerinde, koltukların üstüne çiçekli örtüler geçirmişti Feride Hanım. Örtüler aşınıp da yırtılınca, kol yerlerine Bahçet Bey’in annesinin işlediği oyaları atıvermişti (belki de bugünlük); önce kumaş, sonra basma, sonra oyaydı koltuklar. Birinin arkasına bir toz bezi sıkıştırılmıştı.

Kırmızı kömür sobasının hemen yanındaki duvarda, sıcaktan uçları kıvrılmış bir fotoğrafta bir yerlere gitmiş bir delikanlıyla –oğulları mı? nereye? ölmüş mü?– dudakları kıpkırmızı boyalı gencecik gelin başbaşa vermişlerdi. Odadaki toz ve sidik kokusu belki de bu ölmüş ayrıntılardan çıkıyordu.

Tek canlılar, akvaryumun uğultusu içinde dönüp duran kırmızı balıklardı. Feride Hanım, onların yaşamaya ve dövüşmeye olan sıla özlemlerini gidermek için yosunları andıran plastik otlar, plastik bir dalgıç, plastik bir su değirmeni koymuştu akvaryuma. Bir yitiği daha göze alamazdı artık. Bunlar elinin altındaydılar, hiç değilse, bir yere gidemezlerdi.

Camlı kitaplık, sedirin arkasını boydan boya kaplıyordu: *Dünya Yüzünde Tarih Yaratan Simalar, Matmazel Noraliya’nın Koltuğu, Kırmızı Saçlılar Cemiyeti ve Beş Portakal Çekirdeği*. Özenle ciltlenmiş, yıldızla harflerle eski ve yeni Türkçe olarak *Naimâ Tarihi, Fleurs du Mal, Aşkın Birinci Şartı*, bir “*Bütün Dünya*” yılılığı, *Türk Soyadları, Evde Kolonya*.

Feride Hanım, kırmızılı sarılı ibrişimle bağladığı kastenyetlerini kitaplığın üstüne asmıştı.

bir ad

“İspanyol Feride”.

Babası Yüzbaşı Mehmet Bey, “Çalıkuşu” romanından esinlenerek Feride adını takmış kızına dediklerine göre: asıl adı Mihrinisa’yymış.

Kızın Fransızca konuşmasını, öncü bir Türk kadını, bir öğretmen olmasını düşlemiş mutlaka.

Ne yazık ki çok yaşamadı Mehmet Bey. Karısının genç yaşta ölümünden sonra (garip bir rastlantıyla Çalığışu'na çok uyuyordu bu bölümler) o da öldü.

Kızı Feride'yi adıyla başbaşa bıraktı. Kötü bir romanın özeti gibi.

Feride, mahfellerdeki "tedansan"larda en yeni şarkıları söylemeye ve hemen kızarıveren, avuçları hep serin ve nemli genç teğmenlerle dansetmeye alışmıştı bu arada.

Bir çeşit öncü sayılabilirdi yani. Ama bütün öncüler gibi o da yetinmedi bu kadarıyla.

Çaylar, Taksim Sineması'nın Arap filmleri, çoban kolonyası sürünmek yetmiyordu. Günler öyle hızla geçiyordu ki.

O zaman Park Otel'de salınmayı öğrendi, Pera Palas'ta, Rejans'ta. Gözleri parlak, teni duruydu.

Cesurdu, hırslıydı: ev kadınlarının adım atamadığı barlara, pavyonlara girip çıktı. Gözlerinin, bakışlarının özünü keskinleştiren o ıslak çizgi, sesindeki boğukluk, kahkahalarındaki cam titreşimi yüzünden "İspanyol Feride" dediler ona. Kadını kadın yapan menevişi onda buldular:

*O gül endam bir al şale bürünsün yürüsün
Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün*

Bu ve bunun gibi beyitler Feride için yazılmıştı artık. O da yeni adını kırmızı bir şalla somutlamayı becerdi.

Menevişli gözlerine siyah sürme çekti. Ayak bileğine altın bilezik taktı. Hafifliğinden söz ettirdi; sevindi. "Bu kadarı da fazla," dedirtti.

Bu özeti içinde bazı sorular açıklamasız kaldı. Belki de Feride Hanım öyle bıraktı özellikle:

Nasıl karşılaşmıştı Behçet Bey'le? Neden bir kabzımalın

ya da bir şairin Tokatlıyan'daki masasına üç yıl süreyle kurulup Beyoğlu'nu camdan gözlememişti? Üç yıl sonra bir armatör çıkagelirdi nasılsa, bir ithalatçı v.b... Adlar, meslekler değişse de masa hep onun olabilirdi.

Günün birinde, kadında kakhaha arayan bir zenginle evlenebilirdi. Damadının çocuğunu arabayla gezdirir, kızına ad takmanın gizemli geleneğini öğretirdi. Handan, Lâmia, Tendu, Reha, Süreyya gibi adlar taktırmazdı torununa. Bunların yerini yeni adlar almıştı şimdi, yeni istekler: Ebru, Esra, Arzu, Hakan, Tamer gibisinden bir ad önerirdi.

Bilinen tek şey, Behçet Bey ailesinin, bir şıfıntıyla evlendiği gerekçesiyle oğullarıyla bütün ilişkilerini kestikleriydi. "Hükümet tabibi olacağım," diye tutturduğunda sevimli bir kaçık gözüyle bakmışlardı oğullarına. Nasılsa vazgeçerdi. Gelgelelim bu evlilik fazlaydı, bağışlanmazdı. Hainlikti düpedüz.

Behçet Bey yolunu baştan seçtiği için kimse ondan açıklama bekleyemez.

bir yasa

"Yaa," dedi Behçet Bey ansızın. Sürüp gelen sessizlikte, güç durumları anlatmaya yarar bir sözcük bulup çıkartmıştı belleğinden. Gözlükleriyle, yalnızca gözlükleriyle baktı: "Yaa," diye yineledi. "Küçük harf-ler vardır bü-yük harf-ler var-dır mat-baa harf-leri var-dır." Hecelerin arasına büyük uzaklıklar koyarak sürdürdü: "Ben on-ları ta-nı-ya-mıyorum hanım kızım ol-masa-lar iyiy-di ama var. Eli-me a-lın-cata-nı-ya-mıyorum."

Sesi çatladı, kırıldı. İçtenliğe doğru attığı adım, çok yor-muştu onu. Gözleri yaş içindeydi.

"Kusura bakma hanım kızım," diye atıldı Feride Hanım bir ayıbı örtercesine. "Hep aynı şeyleri söyler durur. Kuş gibi.

Ama kuş insanın içini açar, değil mi? Bana sorarsan hanım kızım, baştan bellidir bunun sevince uzak düşeceği. Sen yabancı değilsin.

Evlendiğimizde söylemiştim: ‘Bu hükümet tabipliği yaramayacak sana Behçet, göreceksin. Bir de beni aldın; ayıbın iki oldu. İnsanı önce kendi soyu yer bitirir, kendi cinsi yağmalar. Kaç yılın Feridesi, bilmez mi bunları?,

‘Yok canım,’ diyor bu gülerek. ‘Sen var mısın benimle gelmeye?’ diyor. Kasaba kasaba dolaşıp dertlere derman olacakmış, işçileri, köylüleri eğitecekmiş.

‘İyi güzel ama,’ diyorum, ‘sen bir müderrisin oğluyken, köy yerlerinde dolaşmana kim inanır? Kendi insanlarını bırakmana, başkalarına gönül vermene, davana akıl erdirirler mi kolay kolay? Hem haksız mıdırlar inanmazlarsa?’

Yoksullar, zaten güç kalıyor hayatta hanım kızım, güçlkle büyüyor, güç de inanıyor o yüzden.

‘Hükümet yüz değiştirip geliyor yanımıza, ağzımızı arıyor,’ diyecekler diyorum buna, ‘dayanamazsın. Hem bir gün görmeseler, yanlarında bir gün olmasan, kuşkuya düşerler, paşaoğlu diye anarlar seni.’

Öyle olmadı mı?

Bu bir dayanıyor ki sorma. Tek, kalsiyum iğnesi var elinde. Bir de bakkal aspirini bildiğimiz. Topluyor milleti çevresine, boyuna anlatıyor. Herkesin çalışma hakkı varmış, hastaları iyileştirmek devletin göreviymiş. Bir gün halk akıllandığında bu haksızlıkların hesabını bir bir soracakmış.

Bakıyorum, köyden bucaktan adamlar, kadınlar, çoluk çocuklarını toparlayıp geliyorlar Behçet’in elini öpmeye. Günler iyi geçiyor. Yanıldım sanıyorum. Seviniyorum.

Ama sevinmek yasak bize. Bu, müderris babasının tek oğlu; herkes onlardan yana. Geçmişimi kurcalıyorlar, evimizi arıyorlar. Artık neye tutunurlarsa. Oradan oraya sürülüyoruz: Polatlı, Lice, Bayburt...

Niye mi gidiyorum ben hanım kızım? Sandıkları gibi,

herkesin söylediği gibi konağa göz dikmemiştim evlenirken, hayır! Büyük kıtlık çekmemiştim ki hırslım büyüsün. Güvenlik, bir sığınak mı arıyordum? Babam ölmüştü ya... Değil, tam o da değil. Yalnız Behçet'i sevdim, orasını iyi biliyorum. Bana kimsenin göstermediği saygıyı gösterdi o, öfke nedir öğretti. Belki bunlar da değil tamtamına.

Galiba, güçlülere birlikte karşı koymaya başladıktan sonra sevdik asıl birbirimizi. Yoksa, birlikte dayatabileceğimizi sezdiğimiz için mi baştan birbirimizi seçtik? Çok kafa yordum, bir türlü işin içinden çıkamadım.

Şimdi biliyorum ki aslanan vardığımız yer: birbirimizi çok sevdiğimiz. Behçet bir konuşsa benimle... Ama ağzını her açtığında bu kitap işi çıkıyor.

Ne yapayım, yoksulluktan çok korkarım. Belki hep sınırında yaşadığımızdan. Kitapları topladım bir gün, yaktım. Ateşe attım hepsini. Şu gördüklerini bıraktım yalnız. Jurnallemişler bunu: sakat işçiye sağlam raporu veriyor, milleti zehirliyor diye. Ya anası, ya amcasıdır yapan. Korktum.

O günden sonra içine kapandı. Hiç konuşmuyor. Pişman da değil. Beni düşünüyor sanırsın ama daha çok kitaplarına ya-nıyor besbelli. Hiç konuşmuyoruz. Gücenmişiz birbirimize."

Feride Hanım usul usul ağlıyordu; kalın bir battaniyenin altından gelir gibiydi sesi: "Ne oldu işte? Emeklilik de gitti. Tek hakkımızdı bu dünyada. Kopararak almıştık. Her şey yandı-ğıyla kaldı."

Durdu, soluğunu boşalttı. Tutulmaz bir ağıta dönmüştü sesi.

Ansızın olanca gücüyle haykırdı:

BEHÇET BEY! DUYUYOR MUSUN DEDİĞİMİ BEHÇET?

DEDİKLERİM BİR BİR ÇIKMADI MI?

SAHİPSİZ BİR KÖPEK GİBİ KALMADIN MI ORTALARDA?

HA? KALMADIN MI?

Behçet Bey uzandı, karısının kolunu tuttu, sevecenlikle sıktı.

bir yemin

Feride Hanım, fırtınadan sonra yağmurla yıkanmış, arınmış bir kayaydı artık. Akşam bastırıyordu, kalkıp gidecektim. Beni neden çağırdığını söylemesi gerekiyordu.

Durdu, kendini topladı: “Mesele şu, ” dedi çaresizliğin verdiği kesinlikle, “dayanmaya gücümüz kalmadı. Kahve alacak paramız bile yok. Elde avuçta ne varsa tükendi. Geçenlerde hanım kızım, birilerinden duydum... Şimdi biz ayrı olsak sözgelimi, Behçet’le boşansak yani, ben babamdan yetim aylığı alabiliyormuşum. Maddede yazılıymış diyorlar. Hani geçinemedik, beni dövdü, başka kadınlarla aldattı falan dersem, alabiliyormuşuz aylığımızı. Boşanabiliyormuşuz.”

Durdu, terini sildi.

“İlk aylığımızdan avukatın parasını öderiz diye düşündük. Sonra üstbaş falan. Ama şey var. Kimseyi tanık gösteremeyiz; zaten görüşmüyoruz kimselerle. Yemin de var işin içinde. Yalana yemin. Üstelenmez. Diyecektim ki darılma gücenme yok bak, duydum ki, acaba sen...”

“Behçet Bey’in sizi dövdüğüne, sık sık terkettiğine, kocalık görevini yerine getirmediğine, size maddi manevi baskı yaptığına, aranızda baştan beri ruhi imtizaşsızlık bulunduğuna tanrı ve devlet huzurunda yemin ederim.”

Ilık, Yumuşak, Kahverengi Şeyler...

Az kalsın:

— N'olur, bugün oraya gitmeyelim Dede, diyecekti.

Ama tuttu kendini. Sınavdan kaçmanın tedirginliğini bir yaşam boyu duyacağına, sonuç ne olursa olsun, katlanabileceğini göstermeyi seçti. Sınavın hangi konuda olduğunu da bilmiyordu ya, güç olduğunu seziyordu yalnızca.

— Şimdi hazırlanırım, dedi.

Dede'nin gür, uçları kıvrıkcık kaşlarından sular damlıyordu. Tıraş olmayı bir türlü beceremezdi; yüzü ufak, kanlı kesiklerle dolmuştu yine. Bitirdiğinde uzandı, havlunun temizliğine gömüldü.

Küçük kız, onun yüzünü kurulaşısını, eğilip kalkarken uzun kollu fanilasının altında kabarıp gerilen, sonra sönen kaslarını, usul, güvenli hareketlerini izliyordu.

İkisinin günü diye adlandırdıkları pazarlardan bu pazar, Dede de nedense erken kalkmıştı, sık sık saatine bakıyordu.

— Al şu anahtarları, derken sesi bir çukura düşüp çıktı.

Küçük kız, onun da bir sınava hazırlandığını sezdi o zaman; yüreğine sığmayacak kadar dolu bir duyguyla.

Dede'nin elbise dolabı, üç bölmeydi. Soldaki dar bölme açılınca, odaya bir kâfuru kokusu yayıldı. İç çamaşırların, gömleklerin durduğu çekmecelerin üstüne uçları tığla işlen-

miş beyaz keten örtüler seriliydi. Alttaki çekmecelerde havlular, mendiller, çoraplar duruyordu.

Küçük kız, çekmecedeki gizli dünyaya, Dede'nin yalnız kendisiyle paylaştığı bu özel dünyaya göz gezdirdi. Mendiller açık, çoraplar koyu renk olmalı. Birer tane seçti.

Sıra, çift kapılı orta bölmedeydi. Bağcıklı bir rugan pabucun kalıbını çıkardı içinden, kadifeyle güzelce parlattı pabucu. Askılarda, koyu renk üstüne ince, sık, açık renk çizgili yünlü takımlarla onlarla giyilen boyunbağları asılıydı. Alırken parmaklarının üstünde yükselmesi gerekti, yükseldi.

Tam dolabı kilitleyeceği sırada, o güne kadar sağdaki bölmeyi hiç açmadığını düşündü. Oradaki çekmecelerin örtülerini bir kere olsun aralamamış, altlarında neler durduğuna bakmamıştı.

Fıtnat'tan dinlediği masalların, en sonunda içinden çıkılmaz bir mırıltıya dönüşen tekerlemelerin, sıradan olmayan günlerde yüreğini kaplayan gizemli duygunun bileşimiyle titredi. Dolabın içi, sandık kokuyordu, bekletilmişlik, eldeğmemişlik. Üç gözde kavanozlar vardı. Dede'nin bazı geceler oradan bir kutu lokum ya da bir kavanoz akide şekeri çıkarıp hiç beklenmedik bir anda, bir sihirbaz hüneriyle konuklara sunduğunu görmüştü.

Alt çekmecelerde albümleri gördü. Bu kahverengi fotoğrafları ezbere biliyordu artık. Uçsuz bucaksız bahçeler, bir kır gezisi, bir okul toplantısı; iskemleler yan yana dizilmiş. Bir ağaç, kocaman dallarını sarkıtmış oturanların üstüne; yüzlere açıklı koyulu lekeler düşmesi ondan. Siyah giysili, şapkalı, ipek çoraplı güzel kadınlar, markizet giysili, kısa topuklu genç kızlar, zarif erkekler, sözümona sereserpe yayılmışlar iskemlelere. Erkeklerin bazıları redingot giymiş, bazıları tek gözlüklü, gümüş saplı bastonlar tutuyorlar. Küçük çocuklar da, uzun etekleri, dantel boyunbağları, botları ve geniş kenarlı şapkalarıyla, Kontes dö Segür'ün masal kitaplarındaki çocukları andırıyorlar. Ta arkalarda yorgun bahçıvanlar, golf pantolon giydi-

rilmiş bir kâhya, rengi değerlendirilmiş bir Arap bacı göze çarpıyor. Herkes fotoğrafa girmeye çabalamış: böyle bir gün, böyle bir an, bir daha ele geçmez. Ama bu ele geçmez anları günü gününe kayda geçiren sonsuz fotoğraflardaki kişiler, önlerinde uzanan dünyaya, kıra değil, kendi içlerine bakıyor gibiler. Hepsi donuk, içlerinde bakılacak hiçbir şey yokmuşçasına.

Nikâh fotoğrafları, düğün fotoğrafları da var albümlerde. İmzalı hepsi. Kadınların çoğu, oymalı iskemlelere, markizlere oturmuşlar; erkekler ayakta, hafifçe eğilerek karılarının omuzlarına yaslanıyorlar. Geride bir havuz, palmyeler, birkaç kuğu görünüyor. Asıl oyuncu gelmeyince, sahneye koy verilmiş, ezberi yarım yamalak yedeklerin acemiliği, şaşkınlığı okunuyor yüzlerinde. Uzamış bir Cumhuriyet balosunun hüznü şenliği...

Şu fotoğrafta Bahriye Hanım, ipek duvar kiliminin önüne geçmiş, örgülerini yere salmış, karşısındaki genç kadınla konuşuyor. Ellerini gelişiğüz el sallıyor, gülüyor. Saçları, fotoğrafların solukluğuna inat, iri boğumlarla iniyor şakaklarından, omuzlarında seyreliyor, dağınık bal rengi oluyor, konuşan elinin yanında bükülüp koca bir yay çizdikten sonra daha aşağılara, fotoğrafta görünmeyen topuklara doğru sürünüyor, kayıyor.

Sarı, tırtıllı kartonun köşesine el yazısıyla, "Rıfat, Bomonti 1941" yazılmış. (Eski Türkçe yaşanılıp yeni Türkçeye Özenle geçirilmiş bir aşk.)

En alttaki çekmecede eski Türkçe mektuplar, şiirler, eski sevgililerin imzalı fotoğrafları gizli. Ufak tütün keseleri, bir pipo, bir enfiye kutusu, mineli bir kalem, altın bir boyunbağı iğnesi, bir kurdele, yani unutulmaması gereken bir günü belleğe bir vuruşta canlandırılacak ayrıntılar, anı değeri taşıyan nesneler.

Dede, bu aşksız evlilikten kaçırabildiği, koruyabildiği ne varsa –bütün özgürlüğünü– bu küçük çekmeceye sığdırmayı başarmıştı demek.

Kıyısından birlikte açıldıkları arka sokak, başka ara yollar-
dan belirtiler kavrayıp kendi dönemeçlerini buldukça, kendi
yatağına yerleştikçe, daracık sınırlarını aşıyordu.

Konuşmuyorlardı. Her zaman gördükleri şeyleri birlikte
bir daha görmekten usul bir tat duyarak, ağır adımlarla yü-
rüyorlardı.

Küçük kızın kırmızı yün kukuletesi şeytan başlığını an-
dırıyordu. Alnının ortasına gelen bölüm, çatallıydı. Kulakla-
rının yanından iki örgü sarkıyordu, kırmızı ve yeşil yünden
iki saç örgüsü, uçlarında püsküller. Küçük kız, kendi kısıcık
saçlarının doğal uzantısı saydığı bu düşsel örgüleri ellemeye
baydırdı. Yeşil örgü, kırmızı örgü.

Artık caddedeydiler. Her iki kaldırımdaki soğuk, taş ya-
pılar, içlerindeki puslu yaşamları yansıtıyorlardı.

Bahriye Hanımın oturduğu ev, caddenin alana açıldı-
ğı, yeni bir genişlik kazandığı köşenin başındaydı. Kaldırım
taşları kırılmış, kapının önünde dalgın bir göl oluşmuştu
yağmur sularından. Sahanlık havasızdı. Gülsuyu, elma ka-
buğuyla kaynatılmış içyağı, vanilya, yoğun tünel karanlığı,
bunların da ötesinde yaslı Rumları, kışın Pangaltı ortodoksu
kimliğiyle tutucu, yazın Büyükkada yahudisi kimliğiyle çığır-
tan bir azınlığı çağırıyordu. Yanık şeyler, kapanık, anahtarlı
duygular. Tıkırtılar, gittikçe yaklaşan ayak sesleri.

Her pazar.

Kapıyı Fitnat açardı.

— Oooo kimler gelmiş! Hoş geldin canım, hoş geldin
yavrum. Hanımefendi, güneşimiz gelmiş!.. diye yine seslendi
içeri.

Küçük kız, evin güneşsizliğini, çocuksuzluğunu, Rıfat
Beyin ölümünden bu yana pancurları bir kere bile açılmamış
küflü yatak odasının, eski cibinliğin, Bahriye Hanımın gece-
leri sokulacak ten bulamayan ihtiyar bacaklarının soğuğunu,
Fitnat'ın ezikliğini, kamburluğunu ta içinde duydu.

— Dur canım, dur. Paltonu çıkarayım önce. Aman ne güzel entariler giymiş benim yavrum. Dur bir öpeyim. (Soluğu, hep aynı yemekleri yiyen, koyu uykular uyuyanların rüzgârsız soluğuydu.) Sakatlığını bağışlatmak için durmadan konuşurdu, gülümserdi.

Bahriye Hanım, cumbadaki sedire oturmuş, kadife yastıklara dayanmıştı. Islak, karışık saçları geniş bir kol olmuş, sağ yanağından aşağı iniyordu.

Komşu kızları, ellerine birer öbek saç almış, geniş taraklarla, ufak cızırtılar çıkararak yabanıl telleri açmaya çabalıyorlardı. Açılan saç kümeleri, halının üstüne diz çökmüş duran küçük bir kıza aktarılıyordu. Fırçalanmak üzere. O da haliya dağılan son güçsüz, seyrek telleri önce sık dişi bir tarakla arıyor, sonra uzun uzun fırçalayıp evcilleştiriyordu.

Bahriye Hanım, gözlerini yummuştu. Bedeninden yayılan sabun kokusu ve dişi pembelikle esrikti sanki.

Küçük kız, çok uzun bir süre, hiç ses çıkarmadan bu saç çağlayanının izlediği bükümleri, atladığı koyakları, indiği düzlükleri gözledi. Bu saçları daha önce hiç böyle özgür, başıboş görmemişti. Bahriye Hanım, onları ya örgülere böler ya da öbeklere ayırıp ensesinde toplar, alacalı topuzlar yaratırdı.

— Rıfat Bey sağken, diye fısıldıyordu Fitnat, bu işi kimselelere bırakmazdı. Karısının saçlarını kendisi yıkar, açardı.

Rıfat Beyi, kara badem bıyıklı, ön dişleri altın, kısa boylu, akşamlara kadar evde hırkayla dolaşan, güleç bir adam olarak anımsıyor. Bu serveti nereden edindiğini kimse doğru dürüst bilmezdi; babadan kalma, denirdi. Söylentilere aldırılmazdı Rıfat Bey, güler geçerdi.

Yalnız arasıra, Bahriye Hanım, küçük kızı hoşnut etmek için ud çalmaya başladığında, ünlü bir bestekâr olan babasının şarkılarını mırıldandığında, bakışları burulurdu. Belki de karısının genç saçlarından, uysallaşmış bedeninden bir gün yoksun kalmaktan korkuyordu.

Fitnat, durmadan, mutfakla oda arasında gidip geliyor,

sofraya ışılıtlı, temiz şeyler taşıyordu. Kristal bardaklar, gümüş takımlar, çiçekli porselenler... Elleri inanılmayacak kadar iri, kırmızı, şişkindi. Beyaz önlüğünün karnına sarkan memeleriyle iyicil, küçümen bir masal devini andırıyordu.

Çorba kâsesiyle içeri girerken:

— Sofra hazır hanımefendi, dedi.

O zaman Bahriye Hanım, bütün düşman ordularını bozguna uğratmış bir sultan gururuyla sedirden kalktı, havluyu başına şöyle bir dolayıp:

— Sofraya geçelim, diye buyurdu.

Gümüş takımların, kristallerin, kolalı peçetelerin arasındaki yerini aldı, onların vazgeçilmez bir parçası oldu yine.

Küçük kız, su birikintisinin önünde durmuş, Dede'nin zili çalmasını bekliyordu. İçi içine sığmıyordu aslında. Öyle uzun bir süredir bu eve gelmemişlerdi ki. Pazarları hep sinemaya gitmişlerdi. Sonunda dayanamadı, kapıya koştu.

— Dur, dedi Dede, dur bir dakika. Bahriye burada oturmuyor artık.

Küçük kız, şaşkınlıkla döndü; göz göze geldiler. O anda ikisi de yakında ayrılacaklarını düşündüler nedense. Kimbilir kaç pazar birlikte yürüdükleri bu yol, kafalarında bambaşka bir yolla, birinin daha başında olduğu, öbürününse sonuna dayandığı soyut bir yolla yer değiştirdi.

— Bahriye uzun zamandır hasta, dedi Dede, konuyu değiştirdi. Çok hasta. Evini, eşyalarını, her şeyini teker teker sattı.

— Nerede şimdi? diye sordu küçük kız, dedesinin elini korkuyla sıktı.

— İlerde oturuyor. Ötede, şeyde... Ben de tam bilmiyorum evin yerini. Sora sora buluruz. Biliyorum, sana güç gelecek ama hiçbir duygunu belli etmemelisin. Bizi görmek istemiş; haber yolladı. Önemli bir şey olmasa, çağırmazdı. Bir kere de Rıfat öldüğü gün çağırmıştı beni.

Alanı geçtiler. Toprak yol başladı. İlerde kır kahveleri vardı. Tramvayların uğramadığı duraklarıyla yoksul semtler. Renkler hızla artıyordu. Çocuklara buralara gelmemeleri öğütlenirdi. Renklerin arttığı bölgeye girmemeliydiler. Sonra günahkâr çingeneler, onları bohçalarına attıkları gibi çadırlarına kaçırırlardı.

Attıkları her adımla yoksulluk biraz daha artıyordu. Çift katlı, bakımsız ahşap evlere gelmişlerdi artık. Kadınlar, testilerle, güğümlemlerle çeşme başlarına doluşmuşlardı. Burunları yara içinde, yarı çıplak çocuklar, ürkek gözlerle iki yabancıyı süzüyorlardı.

Küçük kız kukuletesini çıkardı.

Dede, pencerede duran kadınlardan birine adres sordu.

— Selânikli Ahmet Beyin kızı mı? dedi kadın. Sonra, önünde çöp bidonları duran bir evi gösterdi.

— Asıl, şey, dedi Dede kapıda. Bahriye'nin saçlarını kökünden kesmişler, biliyorsun bakımı çok güçlü.

— Fıtnat Teyze yok mu Dede?

— Yok.

Yataktaki cılız, yüzü kara sarı, başı yemenili kadın, herhangi bir hasta kadındı. Bahriye Hanım değil.

Onların girdiğini duyunca, başını güçlkle kapıya doğru çevirdi.

— Sağ ol Vamık Efendi, dedi Dede'ye. Eksik olma. Hoş geldiniz.

— Yorma kendini Bahriye, dedi Dede. Sesi titriyordu.

— Geçin şöyle, şurada bir iskemle—

— Biz buluruz, konuşma sen.

Yoğun bir sessizliğe girdiler. Üçünün de ayrı ayrıydı sessizliği. Bahriye Hanım inliyor, yüreğini sıkı sıkı bastırıp kaçmaya çalışan bir şeyleri yerine yerleştirmeye çalışıyordu. Gözlerinin içine kadar sararmıştı yüzü. Bitkindi.

Dede, gözlerini yerden ayırmıyordu, sanki sonsuza kadar böyle, suskun oturabilirdi burada. Yaşadığı sürece ertelediği,

kaçındığı yadırgı bir duygu, amansızca yapışmıştı yakasına. Konuşmak için çok geçti artık.

Küçük kız, sonradan yaşamına türlü renklerle, olaylarla yeniden yeniden katılacak, yeni yorumlar kazanacak bu anları kavramaya çabalıyordu yalnızca. Sonradan adlarını bulabildiği bu duyguları, o gün sözsüz yaşıyordu. Dede'nin bir zamanlar genç, yakışıklı bir erkek olduğunu. Onun azıcık alaycı, azıcık küstah, çapkın bakışları, bu tutucu kadına işlememişti besbelli; tersine, bu adama saygı duyuyordu, güveniyordu. Kocasını öldüğü gün, ilk onu çağırmıştı yanına.

"Bu delişmen, uçarı erkekten hiç hoşlanmamıştım baştan. Neydi o pastane pastane dolaşmalar, torununu yanına katıp sinemalara gitmeler? Karısını aldattığını da söylerlerdi. Doğrudur. Ama ölümler her yüzü gelişimde, yanımda olsun istedim nedense."

"Rıfat öldüğü gün de konuşmadık, eski evde oturuyorduk. Ölümün sıcaklığı vardı daha odalarda. Bahriye'nin yüzü kıpkırmızıydı. Ağlıyordu. Ancak benim yanımda ağlayabileceğini biliyordum. Rıfat'ı ne kadar sevdiğini benim yanımda daha iyi duyabiliyordu."

"Yoo, Dede. O kadar da yalın bir duygu değildi sanıyorum. Çapraşıktı. Belki dirim dolu bu erkekler hemen oracıkta, ölünün odasının yanı başında sevişmeyi, ölümün ve yalnızlığın karanlığını üstünden atmayı kurmuştu. Bedeninin hiç tanımadığı özelliklerini kavrayıyordu, ölüme yenilmemeyi, yaşama kafa tutmayı da öğrenebilirdi O güzelim saçlarını bir kerecik olsun çıplak memelerinin üstüne dökmeyi becerebilirdi. Kendi olurdu. Ama sevecen bir erkeğin karısı olma dışında varolamadı, korkularına yenildi, bir tabağın, bir kilimin güzelliğini bütünlemekten öteye gidemedi Yiten bir servetin son ve en değerli bir parçası olarak kaldı. Şimdi yoksulluğunu, ilk gençliğini, baba evini paylaşmak istiyor sevdiğiyse."

Dede, bu düşünce zincirini bir yerden yakalamıştı nasılsa:

— Sana iyi bakıyorlar mı Bahriye? diye sordu ansızın.
(Sesi anlatılmaz bir acıyla yüklüdü.)

— Bakıyorlar Vamık Efendi, bakıyorlar. Yine de ölüyorum galiba.

— Ne ölmesi! diye haykırdı Dede – zorla bir kahkaha attı
– Sen kalkar kalkmaz, bir pastaneye gideceğiz birlikte. Ama sen pastane sevmezsin. Yeni açılan otele gideriz. Bir cuma günü çay içeriz seninle.

— Söz ama. Kalkınca, götüreceksin beni, değil mi Vamık Efendi? Hiç otele falan gitmedim ben. Saçlarım da o güne kadar uzar belki. Başımı açabilirim.

Dışarda sokak, günlük yaşamını sürdürüyordu. Bahriye Hanım, kulağında bir ud sesiyle sağır bir uykuya dalmıştı.

— İnsan, saç kesildi diye ölür mü Dede?

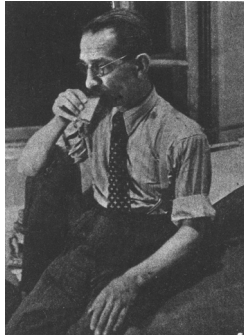
— Bazıları ölür. Bazan ölür.

Metal Yorgunluğu

Füsun için

— Ferdi, efendim, evet FERDİ.

Önce adımı soracağınızı söylemişlerdi. Yılmaz bey oğlum söylemişti. Sonra, doğum yılımı soracakmışsınız. Yalnız doğum yılına kadar uzaklara gitmeden önce biraz dinlenelim isterseniz. Size önemli bir belge sunmak istiyorum da. 1 No'lu belgeyi. Şu fotoğrafı:

Rica ederim bir göz atın. Lütfen. Bakın, bir otel odasındayım. Nereden belli dersiniz Lin bey oğlum, battaniyenin kaplanmış biçiminden diyeceğim, bir de demir karyolanın cinsi var tabii. Bakınız, akşam da çökmekte dışarda.

Mintanıma, mintanın kıvrılmış kollarına, pantolon askıma, sol elimi tam bir vazgeçmişlik içinde dizlerime bırakışma bakın lütfen.

Ama öbür elimdeki rakımı ne güzel yudumluyorum değil mi?

Yalnız yalnız?

Bu fotoğrafı kimin çektiğini soracaksınız, maalesef bilmiyorum. Bugün, sizinle buluşmaya gelmeden önce çok düşündüm ama bir türlü bulamadım. Belki de kat temizleyicisi çekmiştir ya da akşamları odama uğrayan bir kâtip. Bolca bahşış verdiğim, hatırlarını sormakta kusur etmediğim hısım-dostlardan biri. Bu deymi çok severim ama size ne demek olduğunu açıklayamam şu anda, uzun sürer.

Lin bey oğlum, hesap uzmanı sıfatıyla çıktığım ya sonuncu turnedir bu ya sondan bir önceki. Orası kesin. Daha o gün bu gerçeği sezmiş olacağım ki hayatımın özeti sayılabilecek bu anı özel tarihime geçirmek istemişim.

Belki de otelde sürekli kalan başka bir yalnız müşteriye rica etmişimdir. Hep açık duran oda kapımdan onun ayakyoluna geçişini görmüşümdür. Siz bu güneş nedir bilmeyen izbe otelleri bilmezsiniz, efendi oğlum. Loş sofalarda karşılaşan ihtiyarlar birbirleriyle nasıl utanarak selamlaşırlar. Dünyada kimse onları istemiyor gibidir. Sabah kahvaltısında gecedен sağ çıkanların dökümünü nasıl telaşla yaparlar, bilemezsiniz. Biri sofraya gelmese, kimse gidip odasına bakmak istemez. Dünyanın her yerinde bir aileyiz biz.

Sakın dünyadan örnek getirip sizi etkilemeye çalıştığımı sanmayın lütfen. Evrensel kimsesizliğimle size baskı yapmayı düşünmem bile. Fotoğraftaki adamın avurtlarının çöküklüğü, sehpanın üstündeki çerçevele fotoğraf, dışardaki karanlık, çok bakarsanız, yüreğinize işleyebilir gerçi. Yine de ben olaylara batılı bir tarafsızlıkla yaklaşmaktan yanayım. Öyle yetiştirildim. Evet, neresinden bakarsanız bakın, eski, silik, çağdışı bir fotoğraf. Sonra, sizinle alışverişe başladığımızda, takasa yani, bunu gözönünde tutacağım.

Şimdilik şurada önünüzde dursun da bir cigara yakayım.

[1933 yılında, 3 Kânunuevvel Pazar'ı 4 Kânunuevvel Pazartesi'ye bağlayan gece, saat 20.00'de Adliye Sarayı yangını başladı. Saniyede 50 metre hızla esen rüzgârla hızla yayılan yangın, iki gün içinde Hukuk Mektebi'ni, Maliye Nezareti'ni ve İstanbul Adliyesi'ni barındıran 217 odalı ahşap yapıyı kül etti.

Yangında bir odacı yanarak can verdi.

Zarar, yüz milyon Türk lirası olarak saptandı.

Olay sırasında, yarım milyondan fazla dava dosyasının yokolması, yangında kasıt aranmasına yol açtı. Dava açıldı ama olay kısa sürede örtbas edildi.

İki gün boyunca ağlayan, iç geçiren, arasına coşup naralar atan kalabalığın yaşamını bunca derinden etkilemesine karşın, zamanla unutuldu yangın. Aralık ayında çıktığı bile unutuldu da İstanbul'un ünlü şakacı "patlıcan mevsimi" yangınları arasına katıldı, karıştı. Özel gerçekliğini yitirdi zamanla, saydamlaştı. Onu Fatih yangınıyla karıştıranlar bile oldu.

Çok sonraları, Boğaziçi kıyılarından Beykoz önlerinde çarpışan iki yabancı tankerin alevlerini aynı coşkuyla izleyen aynı panayır kalabalığı da gördükleri yangını kısa sürede unuttular.

Her dönemin ünlü bir yangını vardı, o dönemi sona erdirmiyordu, o kadar.

3 Kânunuevvel Pazar gecesı, İshak Paşa Sokağı'nın bulunduğu mahallede yangına katılmayan tek kişi Ferdi'ydi. Artık delikanlı sayılırdı, gelgelelim büyüklerinin sözünden çıkmazdı, çıkamazdı.

Annesiyle babası, çiftekavrulmuşları mendillerine doldurup gitmişlerdi, simitçilerin, çoluk-çocuğun, kulağı kesiklerin, hanımıninelerin, ağababaların arasında yerlerini almışlardı.

Ferdi, evde tek başınaydı. Pencereden bakıyordu. O sırada, göğe yükselen yoğun kara dumanlardan içli bir delikanlılık düşü yarattı. Sedirde uyuklayan alacalı kedisi Mestan'a sarıldı. Bu is renkli düş, yaşamı süresince yanında taşıdığı bir özelliğin kaynağıydı: Ferdi, o günden sonra sigarasını hep çift

kibritle yakacak, kibritleri söndürmeden tablaya atacak, ateşe bakarken hem o yangının, hem de yoksun bırakıldığı tanıklığın anısını diri tutacaktı. Kedisi Mestan da çeşitli kılıklara girip yönlendirecekti yaşamını.]

— Doğum tarihine geçmeden önce size bir bilgiyi aktarmakta yarar görüyorum Lin bey oğlum.

Demin düşünüyordum da, bizim ülkemizde geçmişler ne kadar kısa, ne kadar da kısa süreli. Bizler, tarihimizi hep on ya da on beş yıllarla düşünürüz.

Yanlışı anlamayın, dış dünyadan yenilikler çarçabuk erişir bize, ne var ki parıltıları çabuk biter, çabuk aşınırlar. Dün yepyeni olan bir kavram, bir akım, umut veren bir ad, bir yüz, bakarsınız bugün daha süresi dolmadan yıpranmış. Eşelenmemiş, karanlık tarih dilimlerinin arasında bir yere kayıvermiş.

O yüzden diyorum ki, bizim ülkede tarih arayacaksanız Lin bey oğlum, kitaplara bakmayacaksınız. Ama bir insan yüzünde, eski bir yapıda, bir sokakta ya da şu önünüzdeki fotoğraf gibi bir kartpostalda, yüz yılı bir anda kavramanıza yetecek onar yıllık ayrıltılar bulabilirsiniz.

Benim doğduğum İshak Paşa Sokağı'nı ele alalım isterse-
niz. Efendim bu sokak, bir taksinin ancak geçebildiği bu daracık, taşları harap sokak, kimbilir kaç onbeş yıldır, aykırı rüzgârlara göğüs germiştir, kendisini enlemesine kesen çamaşır iplerini nasıl atlayıp dolambaçlı yollardan da olsa kıyıya ine-bilmiştir.

Doğduğum ev, 13 numaradır. Benim çocukluğumda yıkılmak üzereydi, bugün de yıkılmak üzere. Tahtaların arasından süren yeşil otlara asla boyun eğmedi. Parmaklıklı pencerele-rine eklenen son bir fesleğen saksısıyla dengesini yitirmedi, çökmedi.

İşte size alçakgönüllü, sırdaş bir İstanbul sokağı, kapısına asılmış çamaşırlardan içinde yaşayanlarını elevermeyen sırdaş bir eski İstanbul evi.

Bu evde zamanında iki düş yaşadı. Birini demin anıyor-

dum (batılı bir tarafsızlıkla) da takasta bir değeri olmayacağına karar verdim. Siz ne de olsa bizlere yabancısınız Lin bey oğlum.

Bir dakika, basıyorum, başlıyorum:

Doğum tarihim 1916'dır. Size sunacağım ikinci belge, 2 No'lu belge, Yavuz zırhlısının fotoğrafıdır. Eski bir dergiden kestim. Sizin gibi dünyanın dört bucağını gezmiş, ta Çin'den Amerikalara kadar gitmiş bir uzmanı bu fotoğraf da etkileyebilir, ilgilendiremeyebilir.

Ama o yıllarda bizlerin gözünde neydi o, biliyor musunuz? Sizin Süpermeniniz gibi bir şeydi. Anlatabiliyor muyum acaba?

Yine o yıllarda, akşam yemeklerinden sonra sofrada hep Yavuz konuşulurdu. Ve sofrada bizde çok önemlidir.

Yavuz rahmetli, 1912 yılında Alman tezgâhlarında yapılmıştı. Asıl adı Göben'di ama sonra hem Müslüman hem Türk olmuştu.

Beş milyon Osmanlı altını karşılığında satın alınmıştı devletimizce.

23.000 ton ağırlığındaydı.

Yavuz, 30 Ekim 1914'te Odesa'yı topa tutmuştu da Cihan Savaşı'na katılmak zorunda kalmıştık.

Yavuz yara almazdı, şerbetliydi.

Yavuz'u kimse yenemezdi.

Rahmetli, 1950'de görevden alınana kadar milletimizin övünç kaynağıydı. Sonra unutuldu.

Ama yanlış anlamayın Lin bey oğlum. Beni asker ruhlu, yiğit bir adam sanabilirsiniz, söylediklerime bakıp.

Bendeniz, İstanbul Mekteb-i Mülkiye'sini bitirip şanlı ordumuza katıldığım yıllarda da asker değildim galiba. İaşe subayıydım. Kendi halinde bir iaşe subayı.

Çürük sebzeleri, meyveleri hep geri çevirdim, orası öyle. Rüşvet almadım, yolsuzluk yapmadım. Ama askerlik ne ka-

dar uzun sürdü, anlatamam. Günler, hızla geçiyordu da aylar geçmek bilmiyordu. Benim yazıp çizme, hesaplama serüvenim de daha askerlikte başladı denebilir.

Bakın o döneme ilişkin hiç fotoğrafım yok, inanılır gibi değil! Ne mahfelde bir nişana katılmışım, ne bir geçit törenine sanki. Tüfeğimle poz vermemişim talimde, üç arkadaş biraraya geldiğimizde aralarına çökmemişim, elimi kimsenin omuzuna atmamışım.

Askerlik denince, aklıma gelen tek kırmızı şey, Yavuz zırhlısıdır, sonraları da Saldıray, Batıray ve Yıldırıy denizaltılarının yapımı sırasında Haliç'ten gelen pembe çekiç sesleri.

Bilirsiniz, Almanların Siegfried Hattı, Fransızların Majino hattı gibi Türklerin de Çakmak Hattı vardır. İkinci Harp'ta.

İşte bu çeşit bilgiler: Hattı müdafaa, sathı müdafaa gibi yalnızca kafiye den ötürü aklıma takılmış tarih parçacıkları, askerlik dediniz mi.

Bendeniz, bir sessiz film piyanisti gibi dışardan eşlik ettim olaylara. Hayat, büyük hesabıyla akıp giderken ben, karanlık odalarda, ince dökümlerle uğraştım. Ta gençliğimden başlayarak. Sizin gibi gençlerin bu gün iki saniyede elde edebildiği ortalamaları bulayım diye günlerce güneşe çıkmadım, çevreme karşı dalgınlaştım, sevdiklerimi görmedim, günah işledim. Tek isteğim, devletimizin ayakta kalmasıydı. Kaldı da. Bizim kuşak bitene kadar da kalacak. Sonrasını bilemem. Ne çalkantılı yıllar atlattık biliyorsunuz, yine atlatır mıyız, bilemem.

Gelelim sadede: size sunduğum yeni belgenin beni sarsan, özendir en erkeksi parıltısı, belki de 1 No'lu belgenin eprimişliğini, az gelişmişliğini örter diyorum. Takdir sizin.

[1942 yılında İshak Paşa Sokağı'na hercai bir düş aşılandı.

Bir Haziran sabahıydı. 13 No'lu evin önünde bir tak si durdu. Taksiden Mesrure hanım indi. Dantel gelinliğinin eteğini güçl ükle topladı. Bileklerinden sarkan gelin telleri, bozuk kaldırım taşlarına dolanıyordu.

Mahalleli kapıya üşüştü. Çoluk-çocuk herkes, soluğunu tutup geline baktı:

Çok güzeldi. Bütün güzeller gibi azıcık şehlaydı.

Mesrure hanım, iki yıl süreyle *o gelin* olarak kaldı. Sivri topuklu rugan iskarpinleriyle, ipek çoraplarıyla, fırfırlı dantel yakaları, siyah tayyörleriyle. Omuzundan sarkan tilkilerin yaydığı yoğun yağmur kokusuyla herkesi büyüledi. Ferdi bey dışında.

Ferdi bey şimdi onu düşünürken, o günlerdeki Ferdi'nin bu çarpıcı güzellik karşısında nasıl kayıtsız kalabildiğini kavrayamıyor.

Mesrur'e'yi, annesi bulmuştu oğluna. Peder bey öldükten sonra evde gün boyu yalnız kalmaktan sıkılmıştı.

Oğlunun evlenme çağı neredeyse geçiyordu.

Mesrure, zengin, görgülü bir ailenin kızıydı. Bir hesap mütehasısına eş olabilirdi. Fransızca'yı hem biliyor, hem konuşabiliyordu.

Ferdi beyin gözündeyse Mesrure, ipeksi yumuşaklığı, alacalı güzelliği, ıslak dudaklarıyla tıpatıp Mestan'dı. Onun saçlarını okşuyor, o nermin elleri göğsüne bastırıyordu.

Mesrure hanım, İshak Paşa Sokağı'nı çağdaş güzelliğiyle iki yıl besleyebildi.

Sonra bir kış sabahı, saat altıda kötü bir düştten uyanmışçasına fırladı yataktan. Siyah bir pantolon giydi, sırtına bir çocuk geçirdi. Doğru kıyıya.

Sonraları, yaz-kış demeden her gün kıyıya yürüdü. Hep aynı kılıkla.

Mahalleli, peşine adam taktı. Nereye gidiyordu bu kadın? Filmlerdeki zengin güzeller gibi yoksul bir akrabasını mı yokluyordu? Yoksa bir âşığı mı vardı? Varsa da, haklıydı. Böyle genç bir gelin, Ferdi bey gibi...

Ama Mesrure hanım, düpedüz denizle buluşmaya gidiyordu. Kıyıda ötelere dalıp dalıp eve dönüyordu.

Eskiden, süslü bir gâvur geliniyken, kimselerle konuşmaz-

ken şimdi herkesle selamlaşmaya, esnafa “merhaba” demeye başlamıştı.

Bir de kız çocuğu doğurdu o yıl. Kendisinin kısır, kocasının iktidarsız olduğu yolundaki söylentileri yalanladı. Çocuğunu göğsüne bastırırken, yüzünden artık eksilmeyen o anlamsız gülüş azıcık canlanıyordu.

Hiç gereği yokken ona-buna borçlanmaya başlamıştı. Kapağa bir kurt köpeği bağlamıştı. Denize inmiyordu artık. Sabah ayazında, saten iç gömleğiyle pencereye çıkıyordu. Soluğu karanfilli konyak kokuyordu acı acı.

Ferdi bey, o güzel gözlerin donuklaştığını, gözaltlarının torbalaştığını görmüyordu bile. O, devleti ayakta tutuyordu.

Sahi, çocuğa kim bakıyordu o günlerde?]

— Lin bey oğlum, dikkat ederseniz 1 No’lu belgedeki çerçeveli fotoğrafı görebilirsiniz. Komodinin üstünde duruyor. Pek seçilmiyor, değil mi? Bence de.

Diyorum ki kişinin doğum tarihi pek önemli değil aslında, dünyaya gözlerini açmak daha önemli. Bendeniz dünyaya gözlerimi 1945 yılında açtım. Hesap Müttehassıslığından Hesap Uzmanlığına geçtim. Yeni Kurul’a. Artık defterdarlığa kapalı kalmayacaktım. Turnelere çıkacaktım Anadolu’ya falan. Aynı yıl, halkımızı da tanıdım.

İlk o yıl.

Halk, kitaplarda yazılanlara hiç benzemiyordu, defterlerdeki adlara da.

Çok kollu, çok bacaklı bir kitleydi. Kasketler, fötrler, solmuş yün kumaşlar giyiyordu. Yeter! diye haykırıyordu alanlarda.

O yıl, Demokrat Parti’nin açık hava toplantılarına katıldım. Bir ara, “Bize mi kızıyor bu kitle?” diye düşündüm ama coştum yine de.

Mebus olmayı hiç düşünmedim.

Parti, bu kitleye harcayabileceği parayı verdi, gezebileceği yolları açtı. Kitle de evine çekildi yine.

Bugün, eski bir maliyeci olarak durumu değerlendir-
diğimde anlıyorum ki yine demin sözünü ettiğim on-yıllar
sözkonusu. 1950’de Parti, iktidara geldi. Meslektaşlarımdan
yabancı dil bilenler Avrupalara gönderildi. Giderken, yanla-
rında bavullar dolusu konserve, paketlerle makarna götür-
düler, Avrupa’yı ucuza getirdiler, dönerken satacak mal da
getirdiler.

1960’da “Yeter!” dedik yine. O Mayıs sabahını hiç unut-
mam, kapıda önüme ilk çıkan memetçiğe nasıl sarılmıştım!

Buyurun bir on yıl daha: 1971’de bendeniz, müşavir uz-
man olarak pasif göreve geçtim. Kızım, evinde kaçak arkadaş-
larını barındırmaktan tutuklandı. (Kızımı da o yıl tanıdım.)

Diyeceğim, bizim halkımız, sokağa on yılda bir dökülür.
İnançları ve parası değer düşümüne uğratıldığında.

Her on yılda bir, kılığı da değişir. Düşüşü kolaylaştıran
yabancı-unsurlardan birtakım özellikler kaptığından.

Geçen gün, ikinci güneşi alan, alacalı kedilerin girmesini
yasaklamayan ev-otellerden birinde yeni yabancı-unsurları-
mıza rastladım da, “Tamam,” dedim kendi kendime, “yakın-
da halkımızı yine sokaklarda görebileceğiz.”

Bu yeni unsurlar, kot pantolon giyiyorlar. Ağır kokular
sürüyorlar. Gömleklerinin yakası göbeklerine kadar açık. Bo-
yunlarında Osmanlı-ışi madalyon, serçe parmaklarında Ana-
dolu-ışi yüzükler var. Göğüsleri kıllarla kaplı. Konuşurken
çok bağıryorlar. İnsana dirsek payı bir boşluk hakkı tanıımı-
yorlar.

Bizim oteldeki görmüş geçirmiş hısım-dostlarından birin-
den öğrendim efendim. Bu 25 yaşlarındaki gençler, saygıde-
ğer firmalarda el ulağı olarak iş hayatına atılıyorlarmış. Sonra
paravan şirketler bunların adına kuruluyormuş. Stok mallar,
karaborsa mallar, kaçak mallar –söylemesi ayıp– bunların
garsonyerlerinde duruyormuş.

Açıktan milyonlar vuruyorlarmış korkusuzlukları karşı-
lığında.

Belki sizin ülkenizde de vardır bu hoyratlar kalabalığı. Bizler gibi takas edilecek düşleri bile olmayanlar.

1940'lerde kılıkleri başkaydı.

[1947 yılında bir bahar sabahı, Ferdi bey ile Mesrure hanım, A. kentine geldiler. Yemyeşil bir yerd, rüzgârı kekik kokuyordu.

Mesrure hanım, kocasının yeni görevine uygun düşecek yepyeni giysilerle kendine çekidüzen vermişti. Kır havası, yıpranmış sınırlarına iyi gelirdi kuşkusuz.

Ferdi bey, yol boyunca bu yeni ortamda aylığını, yolluğunu nasıl idareli kullanacağını düşünmüştü. Dalgındı yine. Önce orta halli, iyice bir lokantayla 20 günlüğüne bir anlaşma yapmalıydı. İki kişi, öğle ve akşam yemekleri. Ama oteli ayarlamadan önce eski dostu banka müdürüne bir uğrayıp kahvesini içmeli, bilgi edinmeliydi oteller konusunda.

Mesrure hanım, tren penceresinden kırlara bakarken, derisinin dirildiğini duyuyordu, gözlerini yummuştu hafifçe. Düşlere kayıyordu durmaksızın.

Ferdi bey, müdürün odasında kahve içiyordu, içeri genç bir adam girdi. Alışılmamış bir kılığı vardı: Külot pantolonla çizme giymişti. Başına da Avrupa malı damalı bir kasket geçirmişti. Müdürün omuzunu dostça sıktı, odadakilere "Günaydın!" dedi.

Gözlerini bu yeni genç adamdan uzun süre ayıramadı Ferdi bey. Özellikle elindeki kırbaçtan, sık sık salladığı kırbaçtan. Bu kırbaç, adamın yakışıklı yüzündeki umulmadık sertliği, uçuk mavi gözlerindeki kıyıcılığı açıklar gibiydi gizliden. Ama sesi yumuşacıktı.

— Daha önce buralara yolunuz hiç düşmedi demek, dedi. Küçük ama şirin bir yerdir burası. Issızdır oldukça. Başınızı dinleyebilirsiniz. Avrupa'nın gürültüsünden, çağdaş dünyadan sonra yavan kalıyor biraz. Alışmak güç. Ama kent yakın. Ben hafta sonlarını kentteki evimde geçiriyorum. Nasılsa kâhyam idare ediyor çiftliği.

Banka müdürü söze karıştı:

— Ragıp bey, yöredeki en ünlü toprak sahiplerindendir, dedi. Avrupa’da hukuk okudular kendileri, yeni döndüler.

— Doğrusu hiç ağaya benzemiyor, yani ben benzememiş-tim, dedi Ferdi bey. Böyle çağdaş, uygar...

— Şartlar değişiyor efendim, dedi Ragıp bey.

— Otel konusunu bir de Ragıp beye danışsaydın Ferdi, dedi banka müdürü.

— Ferdi bey hanımıyla geldiler de, dedi sonra. Yirmi gün kalacaklar. S.’nin zeytinyağı imalathanesini denetleyecek Fer-di. Bir ihbar varmış. Kayıtları toparlayıp bir odaya kapanması gerek. Gece-gündüz çalışacak. Sessiz bir yer bulsak bari...

— Daha önce söyleseydiniz ya beyefendi diye atıldı Ragıp bey. Yani aşkolsun. Ben gelip geçiyorsunuz sanmıştım. Ama burada kalacaksanız, benim konuğumsunuz. Yoksa darılırım. Küçük bir ev var çiftlikte. Şu anda boş. Müstemilat aslında ama bakımlıdır. İstanbullu bir hanımın buradaki otellerde barına-cağını nasıl düşündünüz...

— Sağolun ama olmaz, dedi Ferdi bey. Yakışık almaz. Ka-bul edemem. Şimdi izninizle...

— Ama ben vergi mükellefi bile değilim ki Ferdi bey, diye diretti genç adam. Değilim ki dedikodu etsinler. İlle de derse-niz, sizden yemek ve yatak parası alırım. İki kişi pansiyonda kalır gibi.

— Doğru söylüyor beyefendi, dedi banka müdürü. Usul de budur aslında. Böyle küçük yerlerde hele. Karşılığını ödersin.

— Bir düşüneyim, Mesrure’ye de bir danışayım, dedi Fer-di bey. Şimdilik izninizle.

— Şerefle, dedi Ragıp bey.

Karşısında saygıyla eğildi, onu kapıdan uğurladı.]

— Kendi hikâyemi kendime anlatmaktan, durmaksızın aklım-dan geçirmekten bıktım Lin bey oğlum. Artık içimde eskiyor. Dışarı vuracak sözcükleri bulamıyorum. Sizinle konuşuyorum

ya, bir yandan eski anılar kayıyor dilimin altından. Her şeyi içiçe, karmakarışık, yaşandığı gibi anlatmanın bir yolu bulunmadı mı? Sözelimi İshak Paşa Sokağı'nı, Adliye Sarayı Yangını'nı, Ragıp beyle şu çerçevedeki fotoğrafı hep birlikte, hiçbirine öncelik tanımadan? Hiç bekletmeden, dil altında eskitmeden? Sıralamalara gitmeden? Kendime tarafsızlık parantezleri koymadan?

Çok az zaman kaldı biliyorum.

Birazdan Yılmaz bey gelip şifreyle verdiğiniz karşılığı açıklayacak bana.

Sonra kızım uğrayacak arabasıyla, öğle tatili bitmeden beni alacak, kendimin beklediği bir güneşli parka bırakacak.

Yine kendimle konuşmaya başlayacağım.

Artık öğle saatlerim hep dolu. Kızım yavrum, bir gün kendi ayağıyla gelip beni otel odamda bulalı beri. Ben ona hiçbir şey veremedim. Kendi başına yükseldi, evlendi, öğretim üyesi oldu. Yine de köhne bilgilerle, işe yaramaz bilgi yığınaklarıyla dolu babasını küçümsemiyor yavrum. Oyalanayım diye beni kitaplıklara, parklara götürüyor.

Ama daha önce hiç böyle bir bilgisayar merkezinde bulunmamıştım. Şu turuncu göbekli Univac'ları hiç görmemişim. Ne müthiş bir şey uygarlık, değil mi?

Kartlar, kart dolapları, kasetler, bantlar, yanıp sönen ışıklar. İnsanlar nerelere geldi, değil mi Lin bey oğlum?

Yılmaz bey, kızımın arkadaşıdır. Sizin üstünlüğünüzü uzun uzun anlattı bana. Ne büyük özverilerle DÜŞSA Anonim Şirketi'nce yurdumuza getirildiğinizi. Bütün düşleri sınıflandırabilen bir gençmişsiniz.

Ama ilişkiler yıpratıcı oluyor eninde sonunda. Yılmaz bey sizi onca değerlendirirken, anladığım kadarıyla küçümüyor arasına. Kimbilir, belki kesin batılı-tarafsızlığını kıskanıyordur, belki de gözü daha genç, daha yeni modellerdedir.

Şimdi: diyeceğim, size bütün düşlerimi veriyorum. Baştan-beri anlattıklarımın ve anlatmadıklarımın hepsini. Çerçevesi

fotoğraftaki kadın, karım Mesrure'dir. O intihar ettikten sonra, düşlerim aşındı zaten.

Zavalılık, at üstünde çıktığı sabah gezintilerinin, uzun yürüyüşlerin sonu gelmeyecek sanmıştı.

Çiftlikten ayrılacağımız gün, "Ferdî, ben burada, Ragıp'la kalıyorum," dedi. O kadar.

O günden sonra insan içine çıkmadım. Çıkamadım. Otel-lerde kapalı kaldım. Kurul'a uğrayıp meslektaşların hatırını sormadım. Hep kaçtım. Bari bir şeye yarasaydı!

O kırbaçlı it, nasıl hırpalamıştır Mestan'ımı! A yavrum, yazsaydın ya bana! Gelip almaz mıydım seni! Kızımın bana ettiği analığı sana etmez miydin! O herif pavyonlarda sürterken koskoca bir çiftlikte tek başına geçirdiğin hafta sonlarında elinden tutmaz mıydım! Ama o kadar parlaktın ki, ürktüm senden, yanına yaklaşılmaya kıyamadım. Kızım benim!

Lin bey oğlum, gerçeği saklamaya gerek yok. Son günlerde ölüme iyice yaklaştığımı duyuyorum. Burnum sivrildi; rengim sarardı. Her şeyin karşılığında ne istiyorum sizden biliyor musunuz?

Bir dakika, şifreye basıyorum. Yeterince oyalandım:

Lütfen, bana bu düşler karşılığında kesintisiz bir uyku veriniz, ayın som kütesinden gelen ufak çingirak sesleri dışında bir şey duymayayım. Artık hesap yapmayayım, eski defterleri uykumda karıştırıp bu millettten, içimizden, kanımızdan nelerin kaçırıldığını, nelerin yağmalandığını hesap etmeyeyim, n'olur.

Kırmızı bir belirti verdiniz. Evet?

Not: "PROGRAM BULUNAMADI
BÜTÜN İŞLEMLER DURDURULDU"
dedi Yılmaz bey.

Ormandaki Ayna

Ece, Sosyal Sigortalar Durağında otobüs bekliyordu.

Yağmur hızlanmıştı.

Ece'nin beyaz pabuçları çamur içindeydi, ince beyaz bluzu sırtına yapışmıştı. Saçları sıırılsıklam olmuştu.

Ece'nin dişi ağrıyordu. Birkaç ağrı kesici almıştı dünden beri, demin de Belma bir aspirin vermişti. Ağrı tam kesilmemiş, ağrıya çok benzeyen bir zonklamaya dönmüştü.

Ece, zırzırı bozuk çantasının ağzını kapalı tutmaya, böylelikle çaprazlama yağın ve cep defterini, anı defterini, her zaman darmadağınık duran kâğıt paralarını, geleneksel tığını sapladığı kırmızı yün çilesini, kısaca bütün geçmişini ıslatıp silmeye kalkışın yağmuru engellemeye çalışıyordu.

Özel arabalarla minibüsler, başdöndürücü bir hızla, çamurlar sıçratarak, farlarıyla göz alarak, alay edercesine geçiyorlardı önünden. Karşıt iki yöne doğru. İnsanlar –sürücülerle yayalar– bu sıcak yaz gününün sonunda bastırın yağmura yakalanmamış olmanın tadını çıkarıyorlardı, güvenli, kaygın arabaları, geniş, çok renkli şemsiyeleriyle.

Taksiye binecek kadar parası vardı ama Ece, durakta uzun bir süre bekledikten sonra taksiye atlamayı yenilgi sayardı. “Neden hiç yeri değilken paramı saçıp savurur, sonra böyle en gerektiği anda sakınırım?”

Saatine baktı. Erkendi daha. Otobüs bekleyebilirdi. Bunu düşünür düşünmez, bütün açıklamalarla özürler bir yana

(özürlerle açıklamaları daha sayıp dökmeden içlerindeki savunma payını görebilirdi) aslında eve gitmek istemediğini ayırdetti. Şaşırdı.

Demek Belma'ya yalan söylemişti.

Ece'nin solgun yanakları kızardı geleneksel utançtan.

"Daha altı buçuk, erken," demişti. Belma şirketten çıktıklarında.

Birlikte, çitkırıldım çalışan kız kahkaları atarak, kaldırımlarda sekerek, ilk yağmur damlalarından kaçarak kol kola durağa yürürlerken.

"Daha erken."

"Erken döneceğimi söylemiştim bu akşam."

"Saçmalamasana," dedi Belma öfkeyle. "Koca kız oldu artık. Kaldırsın kıçını, kursun kendi sofrasını. Her şeyi senden bekliyor."

"Bu akşam söz verdim ama," dedi Ece.

"Yüz veriyorsun. Her şeyi senden bekliyor. Ne oluyor sonuçta? Kendin hırpalanıyorsun?"

"Doğru," dedi Ece. "Ama--"

"Bak bugün şirkete geldin, dünyaya açıldın bir bakıma. Kötü mü oldu? Kızlar nasıl özlemişler seni..."

"Ben de onları," dedi Ece.

'Onları mı, bilemiyorum. Ama şirketin temiz odalarını, çınlayan genç kahkahaları, topuk tıkırtılarını, renk renk soket çorapları, saçma sapan gülmeleri, sitemleri, küskünlükleri, barışmaları, çay içmeleri, çalışma günlerinin kokusunu, tınısını özlemişim. Ama o kadar.'

"Saat daha altı buçuk. Hadi bize gidelim. Birşeyler hazırlarım ayaküstü, şöyle yorulmadan çırpıştırırım. Atilla erken yatar, laflarız."

Belma'nın sesinde dün akşama bir anlığına dönen, o suçluluğu atmak isteyen bir iniş sezdi Ece.

"Daha dün akşam sizdeydim," dedi. "Hem söz verdim, gerçekten."

Ece, bir zamanlar -yani şimdi çok uzaklardaymış gibi ge-

len üç yıl öncesi- Belma'nın çalıştığı şirkette çalışıyordu. Yararını düşünmeden de belli bir işte çalışmanın, ter dökmenin onurlu bir çaba sayılması gerektiğine inandığı günlerde.

Yalansöylemişti. Onlara gitmek istemiyordu. Belma ile Atilla, ne ayrılığı kaldırabiliyor ne evliliği yürütebiliyorlardı. Birbirlerine ve kendilerine duydukları bu küskünlük yüzünden de soludukları ortama usul usul ağı katıyorlardı. İlk duyuşta gelişigüzel, en azından artniyetsiz gibi gelen sözcükler kullanıyorlardı sözgelimi ama sonra, biraz sonra, odadaki üçüncü kişi bu sözcüklerin altından akan öteki dili kavıyor, benzer deneyimlerden geçtiği için anlayışla karşılamaya çabılıyor, sonunda, yıllardır süregelen bu oyunda kendisine nasıl bir pay düştüğünü kestiremeden köşesinde kalakalıyordu.

II

Daha dün akşam bütün bu tedirginliklere bir de pazartisinin sıkıntısı eklenmişti.

Atilla geç geldi gazeteden. Gelir gelmez buzdolabına koşup rakısını doldurdu. Kimseye tek söz etmeden televizyonu açtı, karşıdaki koltuğa gömüldü.

Belma sofrayı kuruyordu. Tabaklarla çatalları gürültüyle yerleştiriyordu sofraya. Aradaki suskunluğu bozmak istercesine.

"Yardım edeyim," dedi Ece. "Sen yorgunsun, hadi dinlen biraz. Ben bütün gün boş oturuyorum nasılsa... Senin deyişinle 'bir şey üretmiyorum,' diye güldü.

"Boş oturanlar yalnız belli bir işte çalışmayanlar değil ki," dedi Belma soğuk bir sesle. "Çalışır görünenler de var, hiçbir şey yapmadan çalışır geçinenler."

Atilla ya duymamıştı ya da duymamış görünmeyi seçmişti. Televizyona bakıyordu.

Saçları dökülmüş, tepesi açılmıştı. Gözaltıları şişti. Öğlen cemiyette arkadaşlarıyla her zamanki gibi 'iki tek' attığından, yıkılmak üzereydi. Bu 'iki tek'lerin hep bir şişeyi bulduğunu bilmezden geliyorlardı karı koca.

“Şekerim,” diye seslendi Belma’ya. “Üzüm aldın mı?”

Belma, tuzluğu sertçe koydu tabağın önüne.

“Unuttum... Hem o kadar istiyorsan, kendin gelirken getirebilirdin.”

“Söyleseydin getirirdim canıkom. Ama bu sabah çıkarken sordum bir şey istiyor musun diye, sen hayır dedin.”

“Nasıl olsa unutursun diye artık hiçbir şey istemiyorum senden hayatım!”

Ece, gazetelere göz gezdirir gibi yaptı.

“Ne zaman bir şey istedin de getirmedim?” diye sürdürdü Atilla.

“Canım, boşverin çocuklar, ben yabancı mıyım? Üzümsüz oluversin.” (Ece araya girmişti.)

“Sanki bir üzümümüz eksikmiş,” dedi Belma... (Öfkeden sesi titriyordu.)

“Başlama yine,” diye sertleşti Atilla... “Başlatma şimdi... Kızcağız kırk yılda bir geliyor zaten. Şurada ağız tadıyla...”

“Sizin ağzınızın tadını bozan mı var?” dedi Belma, iri siyah gözlerinde iki hınzır kıvılcımla. “Siz konuşun, dertleşin güzel güzel, ben patlıcan kızartacağım nasılsa.”

“Patlıcanı boşversene,” dedi Atilla yumuşayarak, geriye çekilerek. “Yorulma. Sofrayı donatmışsın zaten.”

“Ben yine de...”

Belma mutfığa gidince, Atilla, Ece’ye döndü:

“Sence çocuksuzluk mu böyle katı, öfkeli yaptı bunu? Önceleri böyle değildi.”

“Sanmam,” dedi Ece.

Çiçeksiz vazolara, tozu alınmamış kitaplara, kılıfları siğara yanıklarıyla kaplı koltuklara, odayı soluk alnamaz hale getiren iri mobilya parçalarına, iç kapayıcı formika sehpalara, su verilmemiş saksı çiçeklerine baktı. Ağu, odalara yayılmıştı sanki. Çeşmeler sızıyordu. Banyo küveti kırıkta.

Yemekte hiç konuşmadılar. Yemekten sonra Atilla izin istedi. Yatacaktı. Sabah erken kalkmak falan... Giderken Ece’yi öptü. Dudaklarına oldukça yakın bir yere denk gelen, uzun,

yapışık bir öpüştü bu. “Ne tuhaf, bedenin unutmaması gerçekten ne tuhaf!” diye düşündü Ece. Atilla, Ece’nin eski nişanlısıydı.

Belma, bulaşıkları bitirdikten sonra kahve pişirdi. Kahve içerlerken Ece’ye ‘nicedir yöneltmeyi tasarladığı’ eleştirilerini sıraladı:

Ece, olanaklarını değerlendiremiyordu. İlişkileri yanlış kuruyor, üstelik yanlışlarından ders almıyordu, sesini yükseltip hakkını aramıyordu. Bu gidişle Belma’nın bilinçle vardığı yere varması çok sürecekti.

“Haklı olabilirsiniz,” dedi Ece. “Ama kendim üstüne düşünmüyorum artık. Yaşadığımız şeylere, olan bitene akıl erdirmeye çalışıyorum. Kırk yaşına geldiğimde her şeyi daha iyi değerlendireceğime inanıyorum. Kimbilir, belki dünya da değişir o güne kadar.”

Belma içtenlikle sarıldı arkadaşına. “Deli!” dedi sevgiyle. Ertesi gün şirkete birlikte gitmeye karar verdiler.

Ece, Sosyal Sigortalar Durağında otobüs bekliyordu. Yağmurun hızı kesilmişti. Yine de otobüsler dopdolu, çoğu kere durmadan geçiyorlardı. Kendine yalan söylememeye, orada öylece durmaya, dışarıya karşı birşeyler bekler görünmeye karar verdi. Bu arada düşünebilirdi: ‘Nereye gidebilirim?’

Meral’ler birazdan akşam yemeğini yer, apartmandaki komşularına çay içmeye giderler. Yastık altlarında, gizli gözlerde ayrı ayrı, kaçamak biriktirilen paraları ürkütmek için hiçbir ciddi konu açılmaz: komşular hep havadan sudan söz ederler.

Can ile Nuran iyidirler, kafa dengidirler, ama çocukları çok küçük, bu saatte uyumazsa gece boyunca uyanık kalıyor, ağlayıp duruyor. Olmaz.

Selma’nın evi çok uzak...

“Sanki herkes evine gitmem için can atıyor da.”

Ece güldü. “Sanki evde bir bekleyenim var da...”

III

Pazar sabahı, erkenden kalktı. Odaları yaza boyayıp balkonun önündeki kalın yapraklı bitkilerin yeşillerini derinleştiren bir güneşle. Önce Keloğlan uyanmıştı her zamanki gibi, uzun uzun gerinmiş, kocaman tüylü patileriyle göğsüne çıkarak alnını yalamıştı. ‘Bir kediyle uyanmanın, güne girmenin güveni...’

“Dur canım!”

Keloğlan’ı kucağına alıp mutfağa götürdü Ece, onu mutfak taburesinin üstüne oturttu. Eğilip kedisinin soluk, ihtiyar tüylerini okşadı. Keloğlan, bir süre onun gözlerinin içine baktı tıkabasa bir sevgiyle, sonra sevgisini yutkundu, Ece’nin, kara perçemini yaladı, sessiz miyavladı.

“Dur canım!”

Önce çiçekleri sulamak gerekiyordu, güneş tepeyi bulmadan. Ece önce çiçekleri suladı. Katmerli sardunya, boyuna erişmişti neredeyse, kadife güzelliğini sunuyordu sokaktan geçenlere. Balkondaki evcil ormandan devetabanı, kalın gölgesini mutfağa uzatıyordu.

Ece, o gölgeye yerleştirdiği koltuğuna kurulmadan önce kahve suyunu koydu ocağa, kapının altından gazeteleri aldı, radyoyu açtı.

Bir sigara yaktı, gazetelere bir göz attı. Sokak bomboştu daha. Dışarıdan bir bakış bile sızılmıyordu özel ormanına.

Keloğlan, döşemeye vuran bir tutam güneş ışığına uyarlanmış, kocaman gövdesini şaşılacak bir ustalıkla tortop ettikten, kuyruğunu çevresine şöyle bir doladıktan sonra başını uzatarak günün içlerini koklamaya başlamıştı. Günün içlerine yürüyordu mırıltısı. Bir an bile yaşamının –yalnızca soluk almanın belki– ne kadar önemli olduğunu anlatıyordu Ece’ye.

Ara sıra başını kaldırıyor, yeşil gözlerinde çapkın bir bakışla ona uzak düştüğü bir yaşamın yırtıcılık günlerini anımsatıyordu. Ece, onun bilgece çağrısına uydu, gözlerini yumdu.

“Selam anne.”

“Günaydın canım.”

İşte Kızı, dal gibi gövdesi, ipeksi saçları, ipek pijamasıyla somut bir başarı gibi duruyordu karşısında. Gözlerini açtı.

“Kahve hazır, içer miydin?”

“Boşver. Arkadaşlarla sözüm var.”

“Bir kahvaltı etseydik birlikte...”

“Başka zaman. Gecikirim. Şey diyecektim, öğleye bekleme beni sakın. Yemeğe yetişemem.”

Kızı balkon demirine yaslanmış, saçlarını fırçalıyordu. Ece kalktı, ikinci kahveyi doldurmaya. Keloğlan'ın ciğerini vermeye mutfağa yürüdü.

“Anne, bir beş yüzlüğün var mıydı?”

İyi zamanlanmış, beklenmedik bir soruydu bu.”

“Bilmem,” dedi Ece, “çantama bakıver. Yalnız şey... bir bin lira kalsın. Dün Hatice hanım telefon etti, torunlarını el öpmeye getirecekmiş. Gerekebilir.”

“Aslan, fıstık anacığım benim!” dedi Kızı çantadan beş yüzlüğü alırken. “Uyruksuz bir kraliçesin sen, uyruklarını besleyemeyen bir kraliçe. Usulca tükenen bir kraliçelik.”

“Haklısın,” dedi Ece. “Bir ricam ar yalnız, giderken bakkala uğra da çırağını yollasın.”

Büyü bozulmuştu birden:

“Yani ömürsün anne, ne zaman bir yere gidecek olsam...”

Ece'nin kırıldığını anlayınca düzeltti, bir kahkaha attı:

“Peki peki, uğrarım. Haaa... aklımdayken, dün babamdan mektup geldi. Yeni evine yerleşmiş, deniz kıyısında bir yerde, adı aklımda kalmadı ya.. Her neyse, bu ay sonunda beni bekliyorlar.”

“Gidecek misin?”

“Hava değişikliği olur biraz di mi? Kulübe yazdıracakmış beni, karısını mutlaka severmişim, kendi halinde bir kızmış. Anladığıma göre, yaşı bana yakın. Aslan babama bak sen! Biz de aylardır niye aramıyor, sormuyor diyorduk.”

“Gitmek istiyor musun? Zorunda değilsin bence.” (Ece, önüne baktı.)

“Yok canım, zorunda olduğumdan değil. Okul açılmadan bir tatil yaparım, bol bol balık yerim, karides falan... Daha kararımı vermedim ya, takma kafana. Az daha unutuluyordum. Sana da bir mektup var, büfenin üstüne koydum. Hadi alasmarladık!”

Ece’nin yanıtını beklemeden fırladı.

Ece onun odasına yürüdü. Önce yerlerde darmadağınık duran plakları kaldırdı, kapaklarına yerleştirdi, geceden açık unutulmuş radyoyu kapattı, yatağın başucuna sıralanmış soda şişelerini, kahve fincanlarını topladı, kirlileri çamaşır torbasına attı. Camı açıp rüzgârı saldı içeri. Açık unutulmuş koku şişelerine, duvardaki Mick Jagger posterine, aynanın önündeki gümüş takılara baktı. Ta içinde bir boşluk, bir bulantı duydu. Çocuk kalmakta direnen, bu çocuklukla –moda takıları, orta malı sözcükleriyle– kendine bir bencillik sığınağı yaratan kızının, odadan yüzüne vuran düşmanca bakışını gördü.

“İki uygar kadın gibi eşitlik içinde yaşayacağız,” dediği günü anımsadı. Nerede yanılmıştı? Böyle bir somurtkanlık, umursamazlıkla, böylesi bir hoyratlıkla karşılaşmak için ne yapmıştı ki? Nasıl bir suç işlemişti? Nerede?

“Nereye gidebilirim?”

Sonra, Belma’lara gideceğini bildiren bir pusula bırakmıştı masanın üstüne, mektubu alıp çekmişti kapıyı.

IV

Sevgili Ece,

Neden hiç yazmadın? O gün her şeyi konuşmuştuk, yoksa ondan mı? Yani artık konuşacak bir şey kalmadığından mı?

Sabahın erken saatlerinde, ilk serinlikte, koskocaman bir denizi paylaşan bir kadınla bir erkek arasındaki garip hısımlığı duymuşlardı. O saatlerde soluğunu tutup onları dinleyen denize karşı konuşmuşlardı.

Önce merhaba, sonra yaz tatilleri, güneş yağları ve önemsiz şeylerden.

Sonra eski karılar, eski sevgililer, nafaka, yalnızlık, tek başına çocuk yetiştirmenin sorumlulukları, güçlükleri, istenmeden yapılan yanlışlar ve bunların ne kadar yorucu olduğundan.

Gün, maviden sarıya dönüyordu.

Kitaplardan, aylık dergilerden, ütopyaadan, idealistlerden, Avrupa komünizminden konuşmuşlardı, bir ara Troçkistlerden, Belçika'da yaşayan bir kadın doktorun günün yorgunluğunu atmak için akşamüstleri yoksul mahallelerini taradığından, sonra Fuçik'ten...

...yanında çok rahattım, güvendeydim... öyle ki çoğu kere seni gerçekten tanıdım mı, bir düş müydü yoksa... bir daha görsem acaba...

Gün, erguvana dönüyordu. Kumsalda bir çocuk, renk renk deniz topuyla oynuyor, mora kesmiş kumlarıyla o günbatımında bir ressamın tuvaline akıyordu. Aşksız kalanlardan, aşksız bırakılanlardan, içeridekilerden, intihar edenlerden, işsizlerden, işlerinden atılanlardan konuşmuşlardı. En büyük aşkların günbatımında yaşanacağından (yaşamın soluğu kesilmek üzeredir), sevdiği kentte bir günbatımını bir gün kendince görebilme uğruna her türlü işkenceyi göze alanlardan (yani yine Fuçik'ten) konuşmuşlardı...

...yine de bir suçluluk... her şeyi anlatmamışım gibi geliyor, seni yitirmekten korktuğum için... sandığın kadar inançlı, daha doğrusu kısa vadede umutlu değilim, belki bizim arkadaşlardan uzak düştüğüm-den... yoksa baştan beri yalnızlığa alışık değilim ondan mı, bilmem...

Sonunda, beklenen lacivert gece bastırmıştı. Başbaşa bir kıyı lokantasında yemek yemiş, güne bağlı kalarak kumsalda yürümüşlerdi. Değişik ellerce biçimlendirilmiş, yontulmuş, ustalarından çok şey kazanmış yine de kişisel bir yorumda, içli

bir yorumda özel tınlarını kazanmış iki saz gibi birleşmişlerdi sonra. Bir kerelik bir yorum. ‘Çünkü sonra nasılsa aynı noktada tökezleyeceğiz, en iyisi mektuplaşmak.’

... bir de seni tanımıyorum, o var... evini bile gözümün önüne getiremiyorum... dostlarının beni tutmayacağını... nedense o ortamda sırtacağımı... saçma sapan ilişkileri kesmek söylediğim kadar kolay değil. Düşünceyle uygulama arasında boşluk... dedim ya... ama sen bu kadar karamsar olmasaydın... bence kızının da... birlikte bir daha denemeye... gelseydin belki...

Ece Sosyal Sigortalar Durağında, salı akşamı, otobüs beklemekle beklememek arasında bocalarken Belma’dan aldığı son aspirini de çiğnedi. Sanki bir tıg saplanmıştı. Sanki ince bir kan sızıyordu içinin taşlarına.

Bazan, yağmurun keskin toprak kokusu havadan silindikten sonra ormanda bir ateş yükselir. Kıvrılıp yükselen dumanın gerisinde kalan imgeler birdenbire saydamlaşır, durulur, belirginleşir.

Ece, sır çizgileri yağmurla çekilmiş saydam bir aynaydı sanki. Mezarlığın mermer kemerinin ötelerinde uzayıp giden selvileri, can ve suyla serpilen yeşillikleri görebiliyordu bulunduğu yerden. Onlar da –gömülme törenine gelen sevenleriyle sevmeyenleri– oldukça büyük bir küme oluşturmuşlardı saydam tabutun başında.

Ece, kollarını göğsünün üstüne birleştirdi geleneksel biçimde. Tepesinde açılan kara göğe baktı.

Eski bir masal ressamının ince ince boyadığı kara saçlarını, kırmızı dudaklarını gördü. Onlar da dışarıdan görebiliyorlardı.

Beyaz bedeni boyunca akan utangaç ayva tüylerini, ansızın fışkıran arsız sarmaşıkları, ürktüğü soyunukluğunu, sevdiği çıplaklığını, can attığı yalnızlığıyla tüylerini ürperten yalnızlığı, mavi inişleriyle turuncu çıkışlarını, yalazını ve buz-

nu, oburluğuyla perhizini, bilgeliğiyle çileciliğini, ormandaki beton kulübeye taşıdığı saray koltuğuyla ince porselenlerini, genel bir zamansızlık içinde sıraya titizlikle koyduğu saatlerini ve işlerini, koltuğunda düşünüşünü ve düşleyişini, hiçbir şey beklemesizliğiyle vazgeçemediği bekleyişi, uzatabileceği eliyle göğsünde birleştirdiği parmaklarını, beyinde yeşeren dölle rahminde uyuyan kısırlığını, hepsini görebiliyordu. Görebiliyordu.

Duman, ateş kokuyordu. Bir araba göründü. Özel bir araba. Yaklaşınca bir BMW oldu. Otobüsü sağlayıp kaldırıma yanaştı.

“Buyurun,” dedi camdan eğilen Bay. “Nereye gidiyorsunuz? Bırakayım sizi.”

“Ben aslında...” dedi Ece şaşkınlıkla.

“Bakın, üstünüz başınız sıırıslıkam olmuş, üşüteceksiniz. Parmağınız mı kanıyor?”

“Şey...” dedi Ece.

Eğilip arabanın içine, loşluğa baktı: direksiyonun önünde küçük pusulalar, termometreler, rengi sararmış plastik biblolar, doldurulmuş küçük hayvanlar.

Arka camın içinde renkli iki minder. Arka koltuğa atılmış bir deste anahtar, bir paket kolonyalı mendil, bir tornavida.

Ece, Bay'ın yaşını ve mesleğini kestiremedi. Üst dudağı et-sizdi, dümdüzdü bir bıçak kesigi gibi.

“Hadi naz etmeyin artık,” diye üsteledi kapıyı açarken. “Binin. Belki de kokunuzu aldım sizin. Belki de burada beni bekliyordunuz aslında, geleceğim içinize doğmuş.”

Ece, arabadaki askıda duran mevsimsiz, kara gabardin ceketine baktı, temizleyiciden alınmış olmalıydı: güne hazırlık.

“Sağ olun,” diye rahatladı. “Ağrı kesici alıyorum da dış ağrısı için. Bir sersemlik var üstümde.”

“Sağ olun,” dedi yine, “arabaya binerken.”

Ece, sağ yanına düşen camın kepenginin indiğini sandı.

Kalenin Bedenleri

Yıllar sonra bakıldığında, irkiliniyor.

Siyah-beyaz bir çay bahçesinde, tahta bir masanın başında oturuyor. Arkasında kalan masalarda, koyu renk ceketli erkekler. Biri, nargile içiyor, hepsinin önünde çay bardakları. şadırvanın araya giren fıskiyesi, gerideki yüzleri bulanıklaştırıyor: Bakışlarda öfke mi okumalı, çekimserlik mi? Kadınların giremediğı bir kahve bu. Mardin’de. Uzun arşının esintili bir yerinde olmalı. Rüzgâr var. Genç kadının oyuk yakalı ipekli giysisinin kıvrımlarından, dalgalanışından belli. Genç ömrünün vargücüyle sol koluna abandığından –“nedense” demeyeceğiz, çünkü nedenlerini öğreneceğiz nasılsa– sağı omuzundaki votka geriye kaymış. O öğleden iki yıl sonra, günlük yaşamla ilişkisini bütün bütüne kesmiş olmasaydı, bugün sağı olsaydı, en çok bu sevimsiz ayrıntıya içerlerdi, ilenirdi. Ama vatkanın kayması, kendi eliyle düzeltemeyeceğı bir pürüz, bir yanlışlık artık, fotoğrafta sürüyor.

Kuru terler döktüren bu öğle saatinde, bu kahveye 1930’ların modasını yansıtan bu ipekli giysiyle gelebilmişse, ayaklarında mutlaka küt topuklu, bilekten atmalı iskarpinler vardır ama ayakları görünmüyor, göremiyoruz. Kurak güneş, saçlarını yalıyor, sağı yanağına ışık lekeleri yerleştiriyor, bal rengi saçlarını azıcık açıyor, alnına düşen Veronica Lake bük-

lümünü koyultuyor. Çenesinin altında duran sol eli, rüzgârda önce havalanıp sonra içe bükülen saydam bir eşarp sanki, o yüzden başını aslında hiç varolmayan bir tutamağa mı dayadığı, yoksa çenesini tutarak bedeninin somutluğunu mu kavramaya çabaladığı anlaşılmıyor, anlamıyoruz. Ama esinti, içini diriltmiş bir an, bak, demiş ona, buradasın işte, gelebildin. Ki gülümsemiş.

Kıyıcı bir erkeğe tutulup onun ardısıra nerelere, nerelere sürüklenmiş bir kadının ikiye bölünmüş gülümsemesi: Hüzünlü, esrik, al, solgun, hasta, dirençli, incinik, atak, ama hep yarım.

Birinci Cemre

Yıllar önce bu ihtiyar kente ilk geldiğinde, diyorsun kendine, gördüğü mimari, semtlerin, sokakların insanların adları, yabancı bir dilin abecesi gibi tınlamıştır. Bilinmedik şeyler karşısında duyulan coşturucu ama o oranda irkiltici tansımayı tatmıştır. Dönüp bir an ona bakan şu erkeklerin gözlerindeki. Onun yüz çizgilerinden, hiç bilmediği bir kentin tarihini okumaya çalışan falcı bir yazarın iliklerinde duyduğu.

“Değişik” bulduğu yeni evinde, toprak damın gittikçe bastırıldığını daha farketmediği ikinci saatlerinde, oğlu uyurken, o masanın başında, genç kızlığından bu yana yaptığı gibi, aynı özenle giysi modelleri çizmiştir. Daha vazgeçmeden. Kapının önünden geçen, arasına güneşsiz, serin geçitlerde yankılanan kimliği kestirilmez ayak seslerine kulak vermiştir. Seslerin sahiplerinin konuştuğu herhangi bir dili –Kürtçe, Ermenice, Süryanice– o dilin birkaç sözcüğünü en azından, kapmaya çalışmıştır, bir gün sokakta birileriyle konuşabileceğini, buranın bir yerlisi sayılacağını, benimseneceğini umduğu günlerde. Ama oda bomboş, sessiz, saatin tiktakı, uzak bir yerde damlayan bir musluk. Kocasını arasına uğruyor bu odaya

ama çoğu geceler evde değil. Gelirse, konuklarını getiriyor, kendi bölmesinde ağırlıyor. İstanbullu karısının hazırladığı alışılmadık mezelerle, çeyiz getirdiği dantel örtülerle ve kendi atalarından kalan gümüş çatal-bıçaklarla.

Oğlunun Kürt dadısıyla konuşabilse... Ama evde Türkçeden başka dil konuşulması yasak. İçi, unutuluşun kuyusunda kalmış bildik sözcüklerle, bastırılmış yeni sözcüklerle nasıl doluydu o günlerde kimbilir. Kimsecikler, onun bu kente uyum sağlayabileceğine inanmadı. Bunun için kendilerinden ayrı tutuyorlar onu, odasına kapatıyorlar, erdemleriyle arasına aşılmaz bir uzaklık koyup yargılıyorlar. O da sessiz sözcüklerden bu gülümsemeyi damıttı işte, damıtmıştı.

Taşındıkları ikinci ev kâgirdir, yeni kesimledir. Oğlu büyümüştür; o vazgeçmiştir. Kaleyle kendini özdeşleştirmesini sağlayan, kişiliğini ayakta tutan soylu kalebentlik duygusundan yoksundur artık. Aldığı kırbaç yaraları sağalmış, alışmaya alışmış, alışmayı kanıksamıştır. Yalnız, kendini yıllar yılı aykırı bir bezek gibi sürüklemekten de bıkmıştır. Hiç giymeceği giysilerin modellerini çizmekten vazgeçer. Kocasından evden çıkma izni istemekten de Kapanır, kendi kalesini, dokunulmazlığını kurar. Böylelikle de yeni ve bu kere bilinçli kalebentliğini. Zamanla, yer yer kesik cam ışıltılarıyla yanan bu boz kente benzediğini sezemez.

“Ama tarihi boyunca sık sık kuşatmalar atlatmış, kıtlıklar çekmiş, bazen yiğitçe direnmiş, bazen kıyasıya aşığılanmış bu kent, tarihte eşine pek az rastlanır dostluklara da tanık olmuştur,” diye okuyorsun, “1197’de Eyyubiler’den Melik Adil, kentin sur dışını alarak asil kuşatmayı bir yıl sonraya bıraktı; sonra oğlu Eşref’i Mardin’e yolladı. Bu arada Halep Eyyubi hükümdarı Salâhaddin’in oğlu Zahir, Artukoğulları’yla iyi ilişkiler kurduğundan Eşref... kente dokunmadı.”

1261 yılında, sekiz aylık kuşatmaya dayanan Mardin halkının acısına, hastalığına ve açlığına dayanamayan Bey oğlu Mu-

zaffer'in, babası Necmeddin Gazi'yi öldürerek kenti düşmanı Yaşmut'a teslim ettiğini de öğrendim. Timur'un bile el sürmekten çekindiği bir halk bu. Bir kale.

Söyle, diyorsun kendine, bu fotoğrafta seni asıl çeken, canını asıl yakan ne? Kaytarma!

Şu koyu renk ceketli erkeklerin biraz sonra Bey'e haber salacaklarını biliyorsun. "Bey yeni birine tutulmamış olsa *bunu* böyle başıboş bırakmaz. Bir hafta içinde ikinci gelişi kahveye."

Ona hiç açılmayan bu sırvermez Kale'ye uzattıktan sonra usulca çenesine götürdüğü eli sende bir soru mu uyandırıyor?

İki yıl sonra kapatılacağı delilerevinde onu yoklamaya gidemeyişinin, onu hiç tanımayışının, uzattığı eli tutamayışının acısını mı çekiyorsun? Bir geleneğe sırt çevirmenin?

En iyisi, kendi on üç yaşını anımsa.

* * *

Hangi yıl olduğunun ne önemi var? Mevsim yazdı yine.

O da yirmi iki yaşındaydı.

Kompartımana girdiğinde, ayakları ıslaktı, saçları da. Kot pantolonunun kıvrık, ıslanmış paçalarını indirdi. Yalınayak yürümeyi seven erkeklere özgü sert ve biçimli ayaklarını trenin penceresine dayadı, rüzgârda kurutmaya çalıştı.

Yanındaki küçük yolculuk çantasında havlu bile yok mu? Yoksa ayaklarını rüzgâra tutmayı seviyor da yıkaması bir özür mü? Trenin helasında yıkanmış.

St. Quentin istasyonunda çok yakından sanki yuvarlanarak geçen treni görünce, yanındaki sarışın, uzun boylu arkadaşı fırlıyor, onun ayaklarını içeri çekiyor. Genç adam bozuluyor önce, bağırıp çağırıyor, sonra delişmenliği gözden kaçmamış bir çocuğun birdenbire uslanışıyla susuyor. Kompar-

tımandakilere bir açıklama yapma gereksinimini duyuyor. Uzun süredir Afrika'daymış, tatilde, çadırıyla gitmiş. Her şey çok güzelmış, karşılaştığı yabancılar çok konuksevermiş ama sinekler hiç rahat vermemiş. Bacakları yara içindeymiş. Paçalarını yeniden sıyırıp sinek ısırıklarını gösteriyor. Bir aydır su yüzü görmemiş, evine, Münih'e gider gitmez yapacağı ilk iş sımsıcak suyla doldurulmuş bir küvete girmek olacaktı.

Herkesi inandırıyor söylediklerine. Kendini olanca açıklığıyla, ataklığıyla kabul ettiriyor. İkirciklere uzak, bol güneşli bir gülümseme, dudaklarından hiç eksik olmuyor. İçinde ara-sıra yeşil küçük güneşler yüzen gözleriyle kahverengi, kap-kahverengi bakıyor. Saçları simsiyah. Orta boylu.

"Ben de ne kadar Alman'sam, Alman'a benziyorsam," diye bir kahkaha atıyor. "Hep göklerde yaşadım ben. Önceleri paraşütcüydüm, sonra para kazanmak için cam-siliciliği yaptım, şimdi de cam-silicisiyim ya. Anlayacağınız, benim işim uçmak. Her anlamda."

Dolgun dudakları, hafifçe üstüste binmiş beyaz, uçları tırtıklı üst dişleriyle çocuksu gerçi, ama mantarını dişleriyle söküp çıkardığı şarap şişesini dikerken, kompartımandakilere uzatıp paylaşırken, yetişkin düpedüz.

"Türk tütününü sarı mıdır siyah mı? Ya şarapları? Boğaz, dedikleri kadar güzel mi sahi? Hiç yolum düşmedi oralara. Belki gelecek yıl..."

İhtiyar kentlerin hiçbirinde uzun süre konaklamamış; denizleri, dağları bile yalnızca gökten – şöyle bir geçerken – görmüş, hiç kısıtırılmamış bir yeryüzü serserisi o. Yaşamak, gitmek demek onun için. Yeryüzü, iki deniz arasında bir nokta demek, iki kent arasında bir istasyon.

Ne boynunda ne parmaklarında takı var. Bir madalyon, bir haç bile. Oysa bir ara, annesinin Katolik olduğundan söz etmişti. Hiçbir fazlalık taşımıyor yanında.

"Verdiğiniz nefis sigaraya karşılık şu şarabı almaz mıy-

dınız? Demin içtiğimizin aynısı. Beğendiniz galiba. Özür dilirim, ‘karşılık’ demeyecektim, onu demek istemiyoordum, İngilizcem pek iyi değil de. Benim size armağanım olsun. Yani gideceğiniz yer yakın nasılsa, taşımaya değer.”

İkinci Cemre

Kompartımana girdiğinde o yoktu, arkadaşı da. Koltuklardan birinde üç şişe şarap duruyordu, iki paket de Gauloise, o kadar. Tek ipuçları bunlardı ve sen o vagonu seçtin. Küçük yolculuk çantayı, fazla yer tutmamasına özen göstererek koltuğun üstündeki fileye yerleştirdin. Sonra bir köşeye ilişip gözlüğünü taktın, elindeki dergiyi okumaya başladın, hanım hanımcık, orta yaşlı bir kadın gibi. Neden? O kompartımanı seçmişken?

En iyisi on üç yaşına dön evet. O yaza. Ailece kaldığınız otelde, hani bir garsona sıırıslıkam âşık olmuştun; kitaplarda, filmlerde örneklerini bol bol gördüğün, yıllar sonra genç bir kadının fotoğraftaki yüzünde okuduğun o kara-tutkuyla. Ama bu duygunun geçici olduğunu o yaşta bile biliyordun, seziyordun, sonuçlarını da. Ailene ya da sınıfına ihanet etme isteğınle birleşmiş, kaynaşmış olabilirdi duydukların. On dört yaşından sonra, tutulduklarına hep anlayış sevecenlik ve dostlukla yaklaşmayı öğrettin kendine. Yaz geceleri, sevdiğinle sevgilisinin en az yirmi adım ötelerinde yürüyüşlere çıktın. Onlar öpüşürken bir bahçe duvarına iliştin, bekledin, yaz gecesinin, yaz göğünün tadını çıkardın. Yalnız denize gerçekten âşık olabileceğini ve bu sevginin süreceğini düşündün, mutlu oldun. Bir özveri değildi sandığın gibi, incinmekten korkuyordun aslında, tutkularının gem tanımazlığından.

O zaman –bunu kavradığında yani– geçmişinden kalan, özgeleneğinin vazgeçilmez parçalarını –yatağın, sevdiğin bir saat, bir sürahi– uyarıcı bir ayrıntı olarak taşıdın yanınısıra.

Her yeni eve, her yeni güne. Ve günlerle evleri tekdüzeleştirdin.

Doğru söyle! İniş çıkışlarından korktuğun için mi hep elele yürütmeye çalıştın 22 yaşının Münihli bağımsızlığıyla 32 yaşının Mardinli kalebentliğini?

Ama trendeki genç adamla –Belçika’daki sen’le– birazdan açılacak kırları gözlemek üzere sahanlığa çıktığında, çoktandır unuttuğunu sandığın, adını koyamadığın bir şey yokladı tenini. Kendine ne kadar sağlam bir duvar örersen ör, hep bir gedik bırakıyordun. Bunu anlamak işine gelmemiş olmalı ki gözlerini pencerenin dışına, kırlara diktin, yanındaki genç adamdan kaçırdın. Onun, seni çok eskiden tanıyormuşçasına bedeninin en duyarlı noktalarına takılan tutkulu bakışlarını görmezden geldin.

Ne hakla? Kaytarma! Birlikte tren burjuvazisinin katı kurallarını çiğnememiş miydiniz? Zincirleme sigara tütürerek, şışeden şarap içerek? Hani dostluk her şeyden önde geliyordu?

Sen sanki o kompartımana *öyle birine* rastlayacağını sezdiğin için girmemiş miydin baştan?

“Yalnız siz yaştaki kadınlarda görülüyor bu duruluk, bu yumuşaklık” dedi sana. “Biliyor musunuz, bazen, yani arasıra, uzun yaşamak istiyorum.”

Uzandı, saçlarını okşadı senin, çenenin altında duran, cama yaslanan, sol elini tuttu, hafifçe öptü. Titreyen parmaklarıyla yeni bir sigara yaktı.

Bu trenden hiç inmese miydin? Yine yollara düşse miydin? Yüzünden bocalamanı okudu.

“Ben de,” dedi, “ben de özgürlüğüme tutsağım.”

* * *

Yaz sonunda pırıl pırıl bir öğleden sonra –gerçi bu kentin gök-delenleri ışığı sokaklara koyvermez, hep alacakaranlıktır ortalık; rıhtım boyundaki vinçlerin uğultusu, şileplerin düdüklere, rıhtımın paslı kokusunu getiren rüzgâr olmasa, dünyanın dışındadır– bir bankanın yeraltına inen zemininde, işinin başındaydı yine. İlk bakışta kişiyi ürküten dev bir zenci kadın. Kötü beslenmekten gözlerinin içi bile sararmış, elmacık kemikleri içe göçmüş, et ve yağ yumruları gelişigüzel fırlıyor bedeninden. Güneşığı, lambaların ışığında daha da sarı, daha da kara, daha da iri görünüyor. Belki de o yüzden duvarı boydan boya kaplayan aynalara hiç gözatmıyor.

Baktıkça alışıyorsa çirkinliğine, ürkütücülüğü kalmıyor. Dev bir bekçi o. Yeraltının bekçisi, Şikago’nun, yeraltına sızan kanların, kirli paraların, lağımın bekçisi. Elindeki koca süpürgeyle süpürüyor boyuna, bir an boş durmuyor, hortumu taşlara tutuyor.

Helaya gelenlerin çoğu zenci kadınlar. Abartılı boyanmış, abartılı giyinmiş yeni kuşak Amerikan zencileriyle, onun kadar yaşsız, onun kadar hantal ve yoksul eski kuşak. Onlar çiçe giderken çantalarını yanlarına almıyorlar. Ortalıkta bırakıyorlar, aynanın önünde. Ve çıkarken bir kere olsun bakmıyorlar aynaya. Uzun uzun süslenen gençleri küçümsemeyle karışık bir nefretle süzüyorlar.

Dev zenci, bir yontu gibi duruyor doğruduğunda. Sanki dünya yaratılalı beri burada o, kıyamet gününden sonra da burada olacak, helaları yıkayacak, kâğıt mendillerle havluları değiştirecek, yedekleyecek, yerlere su tutacak, köşe-bucakta kalan kirli pamukları, buruşturulup atılmış tuvalet kâğıtlarını, pislikle dolup taşan çöp sepetlerini boşaltacak.

Atalarından biri, Afrika’dan köle gemileriyle getirilmiştir. Güney’e, sonra kimbilir hangi beyaza satılmıştır. Onun pamuk tarlalarında çalışmış, ondan melez bir yazar peydahlanmış, kendi çocuğuna süt ninelik, dadılık etmiştir. Tekerlemeler, ninniler, *blues*’la onu oyalamıştır.

Yakın bir geçmişte –II. Dünya Savaşı’ndan sonra– babası, azat edilmişliğin tadına varmak ve yeni bir köleliğe sürüklenmek üzere Batı’da bir iş bulmuştur –’Batı’da çünkü bu ülkenin Doğu’su hemen Batı’ya açılır.

O da işçi bir zenciyle evlenmiştir bu sanayi kentinde. Bir sürü çocuk doğurduktan sonra ninnilerini, şarkılarını, kendi sözcüklerini unutmuştur. Kocasına, ailesine destek olmak için, bin güçlkle, hela-bekçiliğini elde edebilmiştir bu kocaman, çelik yapının. Kızlarından biri, yandaki bir lokantada garsonluk yapmaktadır. İşten eve dönerken, uğrayıp onu da alır, gece vardiyası yoksa. Kimseye güvenmez çünkü: Ne zencilere, ne beyazlara.

Belli aralarla yerlere kâğıtlar seriyor. Bembeyaz, pırıl pırıl kâğıtlar. Zemini kurutmak için. Sonra süpürgesiyle, kocaman farasıyla süpürüp atıyor onları, kentin kirini-pasını; yazkış.

Üçüncü cemre, toprağa düşer. Yaz gelmiştir.

Üçüncü Cemre

Onu sevdin. Anladı. Şikagolu sendi o bir bakıma.

Ama sana hiç yüzvermedi, bir beyazdın ne de olsa. Rengini gururla taşımak zorundaydı. Onu anladın.

Yerlere serdiği kâğıtlara, senin dokunmaya bile kıyamayacağın, bir gün hiç kimsenin dolduramayacağı o ıslıl ıslıl kâğıtlara neden için yanarak baktığını, onlar ıslanıp dağıldıkça neden gözlerinin dolduğunu anlayamadı. Oysa, sizi birleştiren en önemli bağ buydu.

Yazılamayacak şöyle bir öykü sözgelimi:

Eminönü Meydanı’nda, takım elbise giymiş, köstekli saat takmış, fötr şapkalı bir memur emeklisi birdenbire yere yığılsa, özel eşyaları –geçmiş– kimlerin elinde kalır?

İbrikli çakmağıyla deri cüzdanı; ilk kapanın. Sonraları, tel gözlüğü ve cebindeki iki kahverengi aile fotoğrafıyla birlikte bitpazarında bir tezgâhta sürer.

Serkisof saatiyle enfiye kutusu; önce Kapalıçarşı'daki bir antikacıda, sonra, Beyazıt Meydanı'ndaki sergiden aldığı bir "Paşa ve Karısı" fotoğrafını salonun başköşesine asıp kendine bir geçmiş edinmeye çalışan bir yeni zenginde.

Ama bu adamın yaşamında mutlaka daha ötelere gidecek, yayılacak birtakım bilmediğin ayrıntılar da vardır, demiştin kendine. Şu dağılan kent gibi: işporta tezgâhlarında, el arabalarında sergilenen bir kartpostal yağmuru, gözde şarkıcıların, oyuncuların fotoğrafları, ithal malı aspirin, kontrol kalemi, bıçak, jilet ve prezervatifler arasında.

Boşuna, diyor sanki Dev Temizlikçi, hepsini ben süpüreceğim ya sonunda. Islak zemine, kullanılmamış, kullanılmayacak beyaz kâğıtlar sereceğim. Hepiniz gittikten sonra ben yine varolacağım burada. Sakın bu gereksiz ayrıntılardan bir bütün yaratmaya çalışma. Ben haklıyım.

Yıllar sonra bakıldığında, irkilinecek.

Dondurma

Sırma'ya

1.

Bugün uyandığımda, içim tüy gibi hafifti şükürler olsun. Ada'daki yazlığımızın bahçesindeydik. Rüyamda, rahmetli annemle rahmetli babamı gördüm. Kâzım'la poker oynuyorlardı. Ne zaman barıştılar, diye düşündüm. Kâzım öleli iki yıl olduğuna göre demek yirmi yıl dargın kalmışlar. Olsun, yine de sonunda barışmışlar ya!

Hava da bir güzel, bir güzelmiş. Rüzgâr ılık esiyormuş. Kimsenin Eylül diyesi gelmiyor. Ağaçların gölgesi yüzlerine vurunca hepsi gençleşmişler. Masada, dördüncünün yeri boşmuş. Herhalde ben çay demlemeye mutfağa gitmişim o ara. Kendimi iskemleme oturmuş göremeden uyandım.

Perdeleri aralayınca baktım ki tıpkı o gün bugün. Çayı demlerken defterimin başına geçtim. Bence, defter tutarken toplumu aydınlatıcı bilgilere öncelik tanınmalı. Defter bir gün ele geçerse, yayınlanırsa, okuyana ibret teşkil etmeli.

Demliğin çiçekli kılıfını kaldırırken nedense Sumru geldi aklıma. Son yıllarda sık görüşmedik, olmadı. Ama zaten –okul hayatımız dahil– hiçbir zaman sıkıfıkı değildik. Birbirimize pek benzemediğimizden olacak. Ne pek? Hiç. Ama yazın,

Ada'da bahçelerimiz bitişikti, ailelerimiz görüşürdü. Belki ondandır, rüyadandır. Sumru, benim ölçülerime göre o zaman da uçarı bir kızdı. Okul paydos oldu mu, önlüğünü çıkarır, buruşturup çantasına tıkarı. Çalışkan bir öğrenci olmasına çalışkandı ama kitaplarına artistlerinin renkli resimlerinden kap geçirirdi, defterlerini kaplamazdı. Yaz geceleri, komşu delikanlılarla bahçe sinemasına giderdi. Elbette hafifmeşrep değildi, diyemem, ama ağırbaşlı da değildi, diyemem.

21 Eylül tarihli bu günümü yazarken, nedense onun beni baştanberi sevmediğini anlıyorum. Yine de matematik problemlerini çözmeme seve seve yardımcı olurdu. Sonraları başka problemlerimi de eksik olmasın.

Rahmetli Kâzım, yalnız onu tutardı arkadaşlarımdan. Kaç kere söylemişimdir bilmem, Sumru erkeklerle rahat konuşur, sana özel bir yer ayırmıyordur diye. Dinlemezdi.

Bana neymiş? Rahat bir kadın olmak ne zamandan beri suçmuş? İyi ama rahatlığın da bir sınırı var. Bir kadın, eğer kadınsa, bir yuva özler, bahçesiyle uğraşmak, evini pırl pırl etmek sabahları, çorba pişirmek akşamları, ister. Bu duyguları tatmamak bir eksikliktir. Hem ne demek bana ne? İnsan, yakın arkadaşının yükselmesini istemez mi? Ayrıca, her gün, gazetelerde yalnız yaşayan kadınların başlarına neler geldiğini okuyoruz. Kurallara uymamamın bedelini ödüyorlar zavallılar. Yine de insanlık gereği, onlara acıyoruz, onlar adına hicap duyuyoruz. Oysa evlerinde uslu otursalar, başlarına hiçbir şey gelmeyecek. *Benim geliyor mu?*

Geçen hafta Leman'da toplandığımızda Sumru'nun sevilen bir yazar olduğunu öğrendim. Hâlâ evlenmemiş; erkeklerin dikbaşlı kadınlardan hoşlanmadıkları hepimizce malûm olduğuna göre demek *evlenememiş*. İşte Kâzım. Belki de sırf rahatına düşkünlüğü yüzünden beni seçti. Aslında Sumru'yu tutardı ama aralarında gizli kapaklı bir ilişki yoktu Allah bi-

liyor ya. Yalnız, bunu biraz da bana borçlular. Ufak tedbirler almayı hiç aksatmadım. Meselâ sık sık bir araya gelmemelerini sağladım, ikisi konuşurken mutfağa gittiğimde ansızın dönüverdim, saatlerce süren konuşmalarından ne kadar sıkıldığımı belli etmedim, uykudan gözlerim kapansa da yatağıma gitmedim, uyumadım.

Anlaşılan, Sumru amacına ulaşmış, yazar olmuş. Peki ne?

Ülkemizde yazarlığa meslek gözüyle bakılmıyor. Kitaplar satmıyor. Perihan'ın dediğine göre Sumru'yu seven birkaç bin okur varmış. Nasıl sevindim! İki odalı bir eve taşınmak zorunda kalsa da demek memnun Sumrucuk! O mahallede de bakkalla-manavla dostluk kurmuştur Allah bilir. Yine de hakkında bir dedikodu çıkarsalar, önce ben müdafaaya geçerim. Dile kolay, kaç yıllık dostluk! Üzüncü olan, geçen yıl hiç kitap yayınlamaması. Bence konu sıkıntısı çekiyor. Yalnız yaşayan bir kadının içine kapanması, gitgide dış dünyayı, insanları gözlemleyememesi normal.

Bu sabah, defterimin başına geçtiğimde ona bir iyilik etmeye karar verdim. Gönül borcu. Hepimiz biliriz, yazarların ana konularından birini rüyalar teşkil eder. Demek ki onu düşündüğüme göre sabah boyu, bir gönül borcum var. En iyisi bir telefon etsem, nasılmış sorsam. Ölecek olsa cesedini üç gün sonra bulurlar. Ben de yalnız yaşıyorum Kâzım öleli, ama ben başka. Arkadaşların sağolsunlar. Hepimiz, belli ailelerden gelme insanlarız, ayakların baş olduğu bir dünyada yaşadığımızı biliyoruz. Birbirimizi sık sık yokluyoruz. Bakkal çıraklarının, kapıcı-kızlarının ne yararı dokunabilir ki bize? Uğrarlar, giderler: aradaki mesafe korunur.

Sumru'ya telefonda dün gece gördüğüm rüyayı anlatabilirim, bildiğince işlemesine, değiştirmesine izin verdiğimi belirtirim. Böylece hakkımda baştanberi neler düşündüğünü de anlamış olurum. Bakalım romanı kaç sayfa tutacak? An-

lattıklarımı nasıl değıştirmek? Neleri atlayacak? Sonunu nasıl getirecek? Roman yazmak boşuna bir çabadır bence: hayatı değıştiremezsiniz. Yine de Sumru'dan imzalı bir kitabını göndermesini istemeliyim. Gönlü kırılmasın. Hem Perihan'a da gösterebilirim. Ne de olsa bunca yıllık dostluklar.

2.

Seniha hanım, o Ekim sabahı nedense tedirgin uyandı: Yüreğindeki çarpıntı karnında zonkluyordu.

Düşünde, rahmetli annesini, rahmetli babasını ve kocası Kâzım'ı görmüştü. Irmağın karşı kıyısından kendisine el sallıyor, gülüşüyorlardı.

Seniha hanım, liseden kalma psikoloji bilgisiyle, aralarında uzanan ırmağın "ölüm" olduğuna karar verdi. İlk çayını içiyordu. Daha dört çay vardı önünde öğleye kadar.

Doğrusu beklemezdi onlardan.

Kapitone bej sabahlığına sıkı sıkı sarındı. Üşüdü.

Neden kendisini karşı kıyıya çağırıyorlardı? Şaka mı? Alay mı? Yalnızlığını hiçe mi sayıyorlardı? Avutmak mı istiyorlardı? Sitem miydi yoksa?

Gülmeleri bir yana, kendisini *çağırāmamalarına* için için sevindi. Ne de olsa sağdı. İhtiyar da sayılmazdı daha.

Belki bir uyarıydı gülmeleri: son aylarda şişmanlamıştı, ölçüyü kaçırmıştı.

Çiçekli porselen tabakta, yüzüne kocaman, kahverengi bir göz gibi dikilmiş kekten ince bir dilim kesti. Parmaklarına bulaşan çikolata kırıntılarını tam yalayacakken vazgeçti: bir bakan varsa, yakışık almazdı. Ellerini kâğıt peçeteye sildi. Acaba bugün bir deste kâğıt peçetenin kaçta alındığını biliyorlar mıydı? Öte kıyıda oturup gülmek kolaydı. Peçetenin kirlenmemiş parçasını pakete tıktı.

lız ışıkla yetinmesi ille telefon edecekse, ancak değecek kişilere telefon etmesi, ancak değecek kişilere armağan gtrrrken bile kendi sağlığını düşünüp bineceği taksinin parasını armağanın bir parçası sayması gerekiyordu. Gazetesinin gzllik öğütlerini okumak için yakın gözlüğünün camlarını da değiş-tirecekti paraya kıyıp. *Eeee, her şey karşılıklıydı!*

Ekim sabahının ağaçları usulca sallayan rzgrını dinlerken yeni tasarladığı yaşama bir göz attı. Ne zaman darda kalsa yaptığı gibi ilkokul arkadaşı Semra'yı aradı. Çocukluğunda tahrir ödevlerini dzelttirirdi ona, Semra'nın diliyle yazmaya çalışırdı.

3.

— Merhaba teyzecim, dedi başrtl kız. Girelim mi?

— Sizi çok zledik teyzecim, dedi öbürü.

— Buyurun, geçin şöyle, dedi Seniha hanım. Pabuçlarını-zı çıkartmayın.

O gün öğleden sonra, bakkala reel almaya giderken, merdivende karşılaşmıştı kapıcı-kızlarıyla. Eskiden bayramdan bayrama uğrarlardı ama o sabah aldığı yeni kararları gözönünde tutarak onlara istedikleri zaman uğramalarını söylemiş, her zamanki gibi bakkaldan şeker almış, reçeli er-telemişti. Her bayram kapısını çaldıklarına göre, bu ilgiyi hak ediyorlardı.

Kızlar, koltuklarda iğreti oturuyor gibiydiler.

Bir sessizlik.

Seniha hanım, sessizlikte, başrtl kızını inceledi. Daha geçenlerde onun merdiven aralığında kısacık, kırmızı bir giysiyle kendi kendine şarkılar söylediğini, dans ettiğini görmüştü. Neydi bu değişiklik? O sırada kızın gözünün altındaki morartıya takıldı.

— Gözüne ne oldu yavrum? dedi sevecen bir sesle.

— Dün gece, babası dövdü bunu, dedi öbürü.

— Yalancı! diye haykırdı kız.

Gözleri kızarmıştı, ağladı-ağlayacaktı.

— Bizim, teyzeden gizlimiz-saklımız var mı? dedi öbürü. Teyzecim, ağabeyi de dövüyor bunu. Bizim evden çglik-ları duyuluyor akşamları, babam çok üzölüyor.

— Ben hiç ağlamam, dedi başörtölü yumruklarını sıkarak. Hiç yalan söylemem. Babam bana vurmaz, hiç vurmadi.

— Üç numaradan bahşış aldın diye dövdü, bilmez miyim? dedi öbürü. Hani şu bekârlardan, yeni taşınanlardan.

— Ben üç numaradan bahşış almadım. Babam da dövmedi. Yüzümü kapıya çarptım.

— Bakın çocuklar, dedi Seniha hanım, söze nasıl gireceğini kestiremeden.

Titreyen bacaklarını kibarca birleştirdi, ellerini dizlerinin üstünde kavuşturup öne eğildi. Sonra eğitici bir sesle:

— Babalar çocuklarını haksız yere dövmezler, dövmüşlerse bir bildikleri vardır.

— Ben dayak hak edecek bir şey yapmadım, dedi başörtölü, babam da beni dövmedi.

— Yalancı! Neden yalan söylüyorsun teyzeye? dedi öbürü.

“Pırıl pırıl bir çocuk” diye düşündü Seniha hanım. “Ötekini gücendirmeden arka çıkmalıyım ona. Tıpkı benim çocukluğum.”

— Adı lazım değil, benim de bir arkadaşım vardı sizin yaşınızdayken, dedi. Bu aralar sık görüşmüyoruz. Ama sözüm meclisten dışarı birbirimizin aleyhinde hiç bulunmadık.

— Sözüm meclisten dışarı teyzecim ama, dedi öbürü Seniha hanıma göz kırparak, adı lazım değil bir arkadaşımız var, hep yalan söylüyor.

Başörtölünün gözlerinde hınzır bir parıltı çaktı.

— Peki, babam beni sevmeseydi, köşede yeni açılan dondurmacıdan dondurma alır mıydı?

— Benim babam, bizim dondurmacıya verecek paramız yok diyor, dedi öbürü.

Başını önüne eğdi.

— Dondurma kaç paraymış? diyen sesini duydu Seniha hanım.

— Bin lira, dedi başörtülü.

Seniha hanım, yine ölçüyü kaçırdığını düşündü ama ağzından çıkmıştı bir kere. Geri alamazdı. Bu mevsimde dondurma yemek akıl kârı değildir, diyemezdi.

— Beş yüz liralık bizim nemize yetmez teyzecim? dedi öbürü.

Seniha hanım, cüzdanından çıkardığı bin lirayı ona uzattı: aranızda paylaşırsınız. Alınmasın diye başörtülünün yanığını sıkı.

Nedense yüreği daralmıştı. Öyküsünden kurtulmak isteyen toy bir yazar gibi: artık gitsinler!

— Sağolun teyzecim, dedi öbürü kalkarlarken.

Onlar gidince, Seniha hanım yeni gününün anlamı üstünde düşündü. Yoktu. Üçüncü kişi ağzından yaşanmış bir ikinci gibiydi. O sırada, başörtülünün oturduğu koltuğun yanında, yerde duran kırmızı plastik çantayı gördü. Kaptı, arkalarından koştu.

Kapıyı açınca, çocukların sahanlıktan yükselen seslerini duydu:

— Sana becereceğiz demedim ki kız, diyordu öbürü. Bak, yuttu işte. Çıkar artık şu başörtünü.

— Bilmem ama ben hiç de... diye söze başlıyordu başörtülü, ansızın durdu. Kulağına bir çarpma sesi gelmişti.

— Bakkal şekerini kendi yesin, dedi öbürü.

— Ben bir çıkıp bakayım. Yukarda bir şey yuvarlandı galiba.

— Dondurmaları ben alırım. Sen çık bak.

Fal

Bir Cumartesi olsa gerek.

Değil mi ki Cumartesiler, bedeninin derininde uyuklayan bir-takım adsız duyguları yüzeye zorlamada, adlandırmada bire birdir. Düzenin hafta boyunca aksamayan uyuşuk akışı birdenbire kesintiye uğrar. Trenin tekdüze sallantısı duruverir. Bir istasyonluk –iki günlük– bir mola.

Bir ay kadar önce açtığın kitapçı dükkânının dar ön camından dışarıyı gözlüyordun. İçersi henüz kurumamış yağlıboya kokuyordu. Şey gibi... Kitapların tozunu daha geçende almıştın. Yerdeki kilimin dolaşık deseninde bir görünüp bir kaybolan incecik limon-küfü çizgi, duvarların kırık beyazıyla birleşince ne güzel değerleniyordu: eski-kitap-kokusu. Her şey bir kayganlıkta yüzüyordu.

Son günlerde, kapısını her kilitleyişinde bir daha dönmeyeceğin gibi bir duyguya kapıldığın, sokağa adım atar atmaz özlemeye başladığın sığınağının kokusunu içine çektin. Çıkma saatini ertelemek için camdan dışarı baktın yine.

Bir Cumartesi öğlesi olsa gerek.

Çünkü öğleüstü, molanın en güç saatleridir. Beden hazırlıksız yakalanmıştır: bir yarısı, işyerindedir; öbür yarısı yadırgadı-

ğı bir caddede. Caddedeki gelgitin günlük rotası değişmiştir. Kalabalık, her yöne akar. Nirengi noktaları yok olur usul usul. Bankalar kapanmıştır. Araba vapurlarının saatleri değişmiştir. Deniz otobüslerinin de. Bazı hatlara ek seferler konulmuştur, bazılarının sefer sayısı azaltılmıştır. Bazı caddeler her g nk nden daha boş, bazıları hıncahınc doludur.

Camdan bakarken, herkesin o gün yapacağı özel bir şey varmış gibi geldi sana. Ya da gideceğı özel bir yer. Sense, her günkü gibi evine d necektin: *gitmeyecektin*. Yağmur boşalacaktı birazdan. Hava, ansızın kararmıştı. Çalışma masasının üstündeki okuma lambasını yakarken g z n aynaya ilişti. Kendini değil, oymalı ahşap çerçevesini seyretmek için aldığın oval aynada g zaltlarındaki mor halkaları gördün. Son günlerde çok yorulmuştun. D kk nla uğraşırken temiz havaya pek  ıkmamıştın. Belki, giydiğin kazağın renginin de...

O sabah evden çıkarken telaşla giydiğin kazağın kırmızı-sını yadırgadın. Bir anlık bir şaşkınlık: bu renkte bir kazağın hiç olmamıştı. Sonra onu kocanın geçen evlilik yıld n m n zde armağan ettiğini, o gün, kırmızıyı sevmediğini hâlâ kavramamış olması yüzünden ona nasıl i erlediğini anımsadın. Ama hiç değilse evlenme yıld n m n z  aklında tutmuştu. Sense ona ufak bir armağan bile almamıştın. Ayrıca, belki soluk renklerden kurtulursan eski sevincine kavuşmanı umuyordu.

Camdan bakmak yormuştu seni, neyin yorgunluğuysa.

Bir Cumartesi  ğlesinin yağışsız saatleri olsa gerek.

Hafta boyu süren keşmekeşte şapkalarına, eldivenlerine, çizmelerine, havaya karşı donanımlarına “ne hoş / ne rüküş”, “ne ucuz / ne pahalı” gibi sıfatlar yakıştırılan, öğle ve akşam paydoslarında şemsiyelerin siperine gizlenen birörnek y zlelerin, birörnek giysilerin kalabalıktan teker teker sıyrılmaları,

sonlarına takılan birer ünlem ve üçer noktayla Ne hoş!... Ne rüküş!... Ne ucuz!... Ne pahalı!... olabilmeleri için.

Evrensel Cumartesi kalabalığı, güne yakışır çünkü; hele hava yağışsızsa barındırdığı sınıflara bölünür; onların satın alma gücünü ve moda anlayışını sergiler.

Cumartesi ikindilerinde ve akşamlarında gidilebilecek / gidilmeyecek yerler böylece kesinlik kazanır.

Cumartesi, kendi ivmesiyle ilerlerken sen dükkânda boş boş dolaştın, bir şeylerin yerlerini değiştirdin.

Masanın üstündeki kitapları raflara dizerken banyo köpüğüne gitti elin. Geçen Cumartesi vardığın kararı anımsadın: nicedir tek başına geçirdiğin cumartesilerini özel bir şenliğe dönüştürecek sen hemen eve *gitmen*, küveti doldurup suların ondurucu ılıklığına gömülmen gerekiyordu. Sonra ipekli sabahlığına sarınıp yumuşak terliklerini giymen, salona geçmen, sehpa bacaklarını uzatıp rahatlamayı.

Ama *bu kazağı* giydiğine göre bütün kazaklar kirlideydi anlaşılan: çamaşır birikmişti. Peki canım, çamaşırda uğraştığın süre içinde ne kadar kısa kestirtirsen kestirt, donukluktan kurtaramadığın saçlarına bademyağı da sürebilirdin... Gerisini yolda düşünebilirdin.

Bir Cumartesi öğlesinin yağışsız saatleri olsa gerek. Güzbaşında.

O saatte metroyu bu kadar boş bulacağını ummamıştın. İkinci iyi başlıyordu.

Boş inançlara hiç bel bağlamazken, beklenmedik bütün aksilikleri, kötü rastlantıları, karşılaştığın engelleri hep kendi hatalarına yorarken, bir şeyin birdenbire yolunda gitmesi –ufacık bir şey de olsa– uğurlu bir belirtge demekti gözünde. Özellikle böyle telaş anlarında. O zaman çoktandır yitirdiğin bir şeye kavuşmuşçasına ya da hiç hak etmediğin bir armağan almışçasına yanakların gururla kızarırdı. Metronun zaman dışı alacakaranlığı, kafadaki ufak tefek pürüzleri gidermeni

sağlayabilirdi. Gözlerini yumdun, kendini sallantıya bıraktın. Tabii canım, bu kırmızı kazağı birkaç gün daha giyerek kocana bu armağanı gerçekten beğendiğini –gerçi o kadarını beceremezdin, yalan söylediğin yüzünden anlaşılırdı– peki öyleyse, bu renge en azından alıştığını gösterebilirdin. Ayrıca –hınzır bir gülümseme belirdi dudaklarında– bugün çamaşırdan kaytarabilirdin. Belki yarın...

Tam o sırada metronun tıslayan kapısından son anda sıyrılan bir adamın elindeki alışveriş torbasını gördün. Teneke biralarla iki şişe şarap. Öyle ya, yarın Pazardı. Cumartesi üstüne kafa yormaktan Pazarı unutmuşsun...

Köşebaşındaki market çok kalabalıktı. Yürüyen merdivenlere koştun, bir an önce üst kata varmak kaygısıyla üç dört masamak atlarken –büyük bir olasılıkla– trençkotunun eteğine basıp tökezledin. Günün tılsımı bozulmaya yüz tutmalıydı çünkü.

— İyi misiniz? diyen tezgâhtar kızın plastik gülümsemesine,

— İyiyim, sağolun yanıtını verdin, kalabalık içinde kullandığın uygar, kişiliksiz sesinle.

Cumartesiye bildiğince yaşama kararı uğruna hiç değilse sallantılı iç-dengeni korumaya çabaladın. Banyo köpüğünü düşürmemiştin. Kutuyu sımsıkı kavramış sağ eline garip bir uzaklıktan baktın.

Evet, bir Cumartesi öğlesinin yağışsız saatleri olsa gerek, artık ikindiye kayan. Güzbaşında. Kapıya sıkıştırılmış çiçekleri görüp o kadar şaşırdığın.

II.

Alışveriş torbalarıyla çatı katına tırmandığında, kapı tokmağına sıkıştırılmış çiçek demetini gördü. Çoktandır özlemini çektiği bir şeye kavuşmuş gibi oldu. Sahanlık karanlıktı. El yor-

damıyla destedeki doğru anahtarı bulup içeri girdi. Nedense çok hızlı çarptı kapıyı.

Evin içi karanlıktı. Perdeler çekilmişti. Ortalık bayat bira ve sigara dumanı kokuyordu. Çiçekler – neydi adları? En sevdiği çiçek. Üstelik jelatine sarılmamış, çiçekçinin etiketi de yok, yalnızca sapları yaldızlı kâğıtla tutturulmuş. Yıldız çiçeği miydi yoksa? Açık sarısı, koyu turuncusu, ürkek kırmızısıyla? Kırılgan taçyapraklarına hiç uymayan, olsa olsa onların dayanıklılığının bir göstergesi sayılabilecek sert, yemyeşil, içlerinden özsuynun usulca yürüdüğünü sezdirten saplariyla?

Yani dayanıklı, ama kuru çiçek değil. Kır çiçeği alçakgönüllülüğünde, ama ucuz değil. Latincesi de değil, bir çingenenin ağzından çıkan adı ne? Onları vazoya tek tek yerleştirirken –çünkü hepsi başka başka renklerdeydi– bu çiçekleri kimin aldığını, alabileceğini düşündü. Boşalmış teneke biraları içtikleri köşede bırakan yeni tanışlardan biri olamaz. Geçmişte kalmış biri. Geçmişten biri. Yıllar önce bir arkadaş toplantısında bu çiçekleri çok sevdiğini ağzından kaçırmış olmalı. Çünkü pahalı armağanlar istemez. Bu, ucuz bir özelliği, çünkü kimse bu tür pahalı çiçek getirmedi yıllardır. Kendisi de almadı. Kim olabilir?

Temizliğe yatak odasından başlamaya karar verdi. Yatağın zar zor sığıştığı sağ bölümünde çarşaf kırıksızdı. Battaniyenin ağzı, bir zarfın ağzı gibi özenle kıvrılmıştı. Yere saçılmış iç çamaşırlarla çorapları kirli torbasına attı. Torba, tepeleme dolmamıştı daha. Odaya dönünce pencereyi açtı. Alacakaranlık. Rüzgâr sertti de nedense diriltmiyordu. Ansızın bir bitkinlik çöktü üstüne. Yatağın kendine ait bölümüne ilişti. Başucu lambasını yaktı. Yastığı patpatlayıp kabarttı. Kim?

Çiçeklere takılı kalmamak için yatak odasında oturması, bu tür belirtgelere kafa yorup son gücünü tüketmemesi gerekiyordu. Çiçeklerden uzakta, doğru dürüst düşünebilirdi:

Fakülteden ayrılmaya karar verdiğinde, “Saçmalamasa-
na!..” diyen bir ses. “Sen kent insanısın canım, çiftlikte nasıl

yaşarsın?" diyen başka biri. "Herif yakışıklı, orası öyle ama işi gücü kasılmak. Ağzından laf almak için kerpeten mi getireceğiz?" diyen yine başka biri. Üçü de, çiftliğe gittiği ilk aylarda sık sık yazmışlardı, sonra kesilmişti mektuplar. Kendisi de kente döndüğünde onları aramadığına göre... Yani "kim" diye düşünmek neye yarardı artık?

Birazdan akşam çökecekti. Cumartesi bildiğince güçlenecek yine dirilecekti. Ya o?

Yalnızca biraz zaman kazanmak, çiçekleri unutup önceden verdiği karara bağlı kalmak için banyoya koştu, saçlarına bademyağı sürdü. Başını havluyla sardı. Bademyağını saçında kırk beş dakika bekletmesi gerekiyordu. Üstelik daha önce ev temizliği ya da çamaşırı Pazar gününe bıraktığı hiç olmamıştı. Kırk beş dakika yeter de artardı bile. Çamaşır aradan çıkardı.

Yine de, makineyi doldururken, "Kim?" dedi içinden, yağlı, ıslak kirpiklerini kırıştırtarak.

Evet, önceleri kendisi de her hafta yazmıştı arkadaşlarına. Çiftliğin her köşesinin, evin her odasının, en sevdiği atın fotoğraflarını göndermişti. Hayır, çocuk istemiyorlardı. Daha değil. Evlilik biraz eskidiğinde, düzen biraz oturduğunda. Kocas, ona duyduğu sevgiyi kimseyle paylaşmaya hazır değildi... Ne iyi etmişti fakülteden ayrılmakla! Annesiyle babası da karşı çıkmamışlardı bu evliliğe. Onları kışın kente döndüğünde bol bol görebilirdi. Her güzbaşı. Çiftlikteki bütün çalışanların kendisini "hanımefendi" diye benimsemeleri az şey değildi. Tabii onlarla sıkıfıkı olmaması gerektiğini biliyordu. Kocas da sık sık anımsatıyordu zaten. Arkadaşları ne sanıyorlardı yani? Çiftlik yürütmenin okumaktan daha kolay olduğunu mu? Zavallı kocası, gün boyunca kerevette oturup köylülerin dertlerini dinliyordu.

Neden mi hep cumartesileri yazıyordu mektuplarını?

Tam dolu küvete girecekken ayağı kaydı. Musluğa tutunup dengesini buldu. Sonra kendini yavaşça bıraktı suya.

Bu soruyu kim sormuştu? Kendi mi yoksa?

Sağ yumruğunun tersiyle terli dudaklarını sildi.

Başlangıçta zor olmuştı anlamak. Ama alışmıştı. Kocası, hafta sonlarında yörenin öbür çiftlik sahipleriyle birlikte “çık-mak” zorundaydı. Onların karıları gelmediğine göre kendi karısı da evde kalmalıydı. Zaten erkekler arası bir toplantıydı; kadınlara yer yoktu. Bir sürü sıkıcı konuşma, demişti kocası, yok faizler, yok borçlar, bonolar, gelebilseydin bile patlardın sıkıntıdan.

“Tıpkı biz, fakülte kantininde felsefe ya da edebiyat konuşurken, senin, bütün arkadaşlarımı gizliden gizliye salon-züppeliğiyle suçlayan, tek söz etmeyip sıkıntıdan patlayan gibi değil mi?”

Bu soruyu yüksek sesle sormuş olmalıydı ki başındaki basınç dayanılmazlaştı; havluyu sıyırdı. Banyo köpüğünün seyrelen, ayak ucunda biriken köpüklerini göğsüne doğru çekip örtündü. Gözlerini yumdu. Dinlenmeye çalıştı. Olmadı. Su serinlemişti. Bütün bu ayrıntıların, eski yüzlerle seslerin, soruların silinmesi için duşa bastı. Gelgelelim basınçlı su, belirsizliklerin daha da koyulmasına yarıyordu ancak. İlk indirilişinde verdiği somut acı, son anımsanışındaki soyut acıya oranla solda sıfır kalan bir şamar.

Sabahlığını giyip ön odaya geçti. Televizyondaki kanallara baktı. Seyredeğer bir program bulamadı (belki de özellikle bulmadı).

Çünkü yine yıldız çiçeklerine döndü. Kaç kere boşanmayı düşündüğünü, vazgeçtiğini saydı. Çiçekler, her Cumartesisini yalnız geçirdiğini başına kakar gibiydiler. Yabancı bir demet içinde tek tek duruyorlardı.

Kendisiyle hiçbir birliktelikte yerini bulamamıştı. Londra’ya her güzbaşı geldiklerinde –o kısacık süre içinde bile– kocasının Cumartesi gecelerini neden erkek arkadaşlarıyla dışarıda geçirmesine göz yummuştu? Ola ki onun taşralıca poh-pohlanma gereksinimini anlayışla karşılamıştı; taşralıların yanında daha rahat olduğu kesindi. Karısının –kendisinin– bir

zamanlar ardında “esrarengizlik” okuduğu suskunluğu –oyşa yalınkat bir savunma güdüsüymüş– onların yanında uçup gidiyor, açıklığa kavuşuyordu. Şimdiyse aralarında kaskatı, birbirlerine değşeler ürpertecek kadar soğuktan suskunluk.

Şu yıldız çiçekleri ne kadar yalansızdılar!

Hiç kimsenin eksikliğini çektiği bir kültürü varlıklarıyla tamamlamaya kalkışmazlardı. Ana-babaları da yoktu ki ailelerine karşı onurlarını ille de savunmak zorunda kalsınlar. Belki de değışik bir birleşimde kişisel renklerini diri tutmayı, aynı vazoda değışik yönlere eğilmelerini buna borçluydular.

“Kim? Kim göndermiş olabilir?” sorusu hâlâ yanıtsızdı.

“Belki de görümcem” diye fısıldadı. Cumartesi gecelerini çiftlikte hep baş başa geçirmişlerdi. “Ama o...”

Hemen yatak odasına koştı. Başucundaki komidinin çekmecesinde görümcenin geçenlerde yolladığı mektubu aradı.

“İstersen, kesin kararını vermeden önce çiftliğe uğrayıp özel eşyalarını al. Ne de olsa benim kardeşim, onun için üzülüyorum tabii, ama senin de bu düzenden çıkman şart. Den Haag’a varış saatini yazarsan...”

Bu mektubu nasıl unuttuğuna şaşıtı. Kimbilir bu aralar, sırf dalgınlık yüzünden, kaç mektubu yanıtsız bırakmıştı.

Yazmaya oturmadan önce saçlarını havluyla kuruttu. Çarşafa gitti gözü. Bir dudak boyası lekesi, bir parfüm kokusu, bir iki saç teli bulup haklı çıkmak geldi içinden. Arasa bulabilirdi de, ama boşuna bir çabaydı. Kocasının onu başka kadınlarla aldatma olasılığı bir yana, asıl onları kendisiyle arada bir aldatmasına katlanamazdı, hiçbir haklılık uğruna.

Kalemi eline aldığıında, çok bildik bir ezgi duydu. Dışardan. Camı açtı, aşağı eğildi. Alt kattaki komşular bir Cumartesi partisi veriyorlardı anlaşılan. Küçük balkon, çiçek sepetleriyle dolmuştu tepeleme. Trompetin sesi, onun varlığından bile habersiz, yanlışlıkla üst kata yükseliyordu.

Akşam Alacası

Çocuğa rasladığında akşam çöküyordu. Sabahı değişken bir günün –erken saatlerde bulutlu, çisentili, kuşluk vaktine doğru cılız bir güneşle kararsız bir aydınlık ama hep yapışkan, boğucu geçmiş bir günün– bu bocalamalardan yorgun düşmüş akşamı. Gökteki kızılık, ertesi günün de böyle geçeceği- nin ipucuydu, kim bilir daha kaç günün....

Çocukluğundan beri havadan etkilenirdi: lodosta eklem-lerine yürüyen, başında karar kılan sarı bir sersemlik, poyrazda bir canlanma, savrulan perdelerin içeri saldığı rüzgârla kamçılanma tutkusu.

Erken saatlerde bulutlu, çisentili:

Geçmişin yükünden kurtulma işlemine o saatlerde girişmiş, ne yazık ki çabasına değmemişti, fazla bir şey birikmemişti ki: havagazi, telefon, su, elektrik faturaları, günleri dolduğunda atılmıştı, zaten atılmasalar da pek yer tutmayacaklardı.

Kuşlukvaktine doğru cılız bir güneşle kararsız bir aydınlık:

Birkaç gün önce, gözden çıkardığı, bir daha okumayacağına karar verdiği kitapları karton bir kutuya yerleştirmişti... De acaba? Çünkü kişi, bu eleme telaşında bazan belki bir daha

okumayacağı ama geçmişin vazgeçilmez bir parçası saydığı kitapları sonradan bulamayınca kendine içerlerdi, biliyordu. Bir daha, nesnel bir bakışla göz atmalıydı onlara: Tamam, kararı kesin... O aydınlıkta taşınılmaz bir yük gibi görünüyorlar. Ama her nedense ikindiyi onlardan birini okumakla geçir-mişti: herhalde veda anlamında.

Yapışkan, boğucu geçmişin günün bocalamalarından yorgun düş-müş akşamı:

Çocuğa rasladığında işte o akşam çöküyordu.

Yedi-sekiz yaşlarında, çırpı bacaklı, kızıl saçlı, belki çilli bir oğlandı. Yüzü görünmüyordu ki; iki sitenin arasında –bir bölü-mü otoparka ayrılmış bahçedeki sırada– sırtı herkese dö-nük oturuyordu. Ailelerinin “sevimli afacanlar” dediği öbür çocukları tanımadığı, tanısa da onların eninde sonunda itiş-meyle sonuçlanacak –şimdilik yalnızca sevinç böğürtüleriyle dolu– oyunlarına katılmayacağı açıktı. Yukardan bakan, bil-giç bir havası yoktu ama hiçbir yarışmada yer almak isteme-diği belliydi. Bedenine bol gelen şortunun üstüne giydirilmiş tişörtündeki yazı da okunamıyordu: bir ihtiyarınki kadar çö-kük omuzlarının arasında kırıştığından. Galiba bir Amerikan basketbol takımının amblemi vardı sırtında. Tişört, şort kadar çarpıcıydı da çocuğa yakışmıyordu: bir iğretelik.

Acaba sitem dolu bu dışlama –çünkü yalnızca uzaklara, belirsiz bir noktaya, ağaçların kıpırtısız dallarına dikmişti gözlerini– sporsever bir ailenin oğlu olmasından mı kaynak-lanıyordu?

Ortaya, bir soru atmak şarttı:

— Sence yarın da hava böyle mi olacak? Baksana, gökteki kızılılık sürüyor.

Çocuk, soruyu üstüne almakta gecikmedi, döndü. Evet, çilliydi.

Sonra bir yabancıya yüzverdiğini düşünerek ekledi:

— Kim bilir, belki...

— Sen yeni mi taşındın buraya? (*Taşındınız* dememeye özen gösterdi.)

— Evet.

— Ben de öyle.

— Ama ben seni daha önce hiç görmedim.

— Ona bakarsan ben de seni görmedim.

— Ben bahçeye sık çıkmam. Niyazi Abi'nin oğluyla ilgilenmem gerekiyor. Kardeşimle.

— Senin babana herkes “Niyazi Abi” mi der?

Çocuk kahkahasını tutamadı:

— Nerden çıkardın? Niyazi Abi başka, babam başka...

— Salak bir soruydu, kusura bakma.

— O kadar da değil. Ben iyi anlatamadım.

Çocuğun yüzünün kızarması, attığı geri adım, yüreklen-diriciydi.

— Büyüklerin salakça sorularını çok duymuşsundur.

— Ama kabul etmezler ki.

O anda gözü, çocuğun bağcıkları çözükle spor pabuçlarına takıldı.

— Pabuçlarını bağlamana yardım etmemi istemezsin herhalde...

— Hayır. Kendim öğrenmeliymişim.

— Bak, bu akşamlık ben bağlayayım. Ama düğüm sen bağlamışsın gibi biraz beceriksizce olsun. Yarın akşam birlikte deneriz, öğrenirsin.

— Yarın akşam gelebilirim, çünkü Niyazi Abi'nin oğlu annesine gidiyor.

— Yarın akşam, aynı saatte burada. Söz mü?

— Söz. Bak ben şu karşıki pencerede oturuyorum.

Gece, yağmur bindirince camdan baktı. Çocuğun gösterdiği pencerede ışık yoktu. Demek onu erkenden yatırıyorlar. Ne var ki o odada tuhaf bir karanlık baskın. İçerden, açık kalmış bir lambanın, bir televizyonun ışığı bile sızıyor.

Akşamüstü birlikte oturdukları sıranın bitişiğindeki sokak lambası sayılmazsa ortalık kapkaranlık.

Neon ışıktaki maviye dönen damlalar, lambanın kıyısından tek tek süzülüp geceye karışıyor.

Böyle yağışlı gecelerde, dışarda sürüp giden mırıltı, içinin kargaşasını yatıştırır, onu yalnızlığından sıyrıp düşlere ya da gerçeklerin kaynaklarına sürüklerdi.

Sözgelimi eleme işlemine neden faturalardan başlamıştı? Fotoğraflarla mektuplarla yüzleşmekten korktuğundan mı? Yoksa geçenlerde başladığı karmaşık öykü kafasında yeterince biçimlenmediğinden mi? İkisi de olabilir. Yeter ki düşünsün, yanlış-doğru bir sonuca varsın. Nasılsa kitapları, bu didişmenin dışındaydı: hangilerinin hangi sevdiklerinin işine yarayacağını titizlikle kararlaştırmıştı. Yarın artan kitaplar alındıklarında o kutu da boşalacaktı.

Çalışma masasının başına geçti, genişleyen boşlukta yeni öykünün ilk tümcesini yazdı:

Çocuğa rasladığında akşam çöküyordu.

Sahi o çocuk, yağmuru sever miydi? Birdenbire, yağmur bu hızla sürerse onu yarın göremeyeceği geldi aklına. Çocukla neden bu kadar ilgileniyordu? Neden eve döner-dönmez kırmızı sarmallar çizerek ilerlemesini istediği eski öyküyü hemen daktilodan çıkartmış, beyaz bir kâğıda bu tümceyi yazmıştı? Eleme işlemine faturalardan başlaması, somut bir odakta düğümlemek anlamına da gelebilirdi. Her çocuğu sevmek gibi

bir huyu yoktu, başkışileri çocuk olan öykülerin okuru tavlayıcı ucuz bir özelliği olduğunu da bildiğine göre... yani neden? Yaşamın içindeki bir boşluğu doldurma adına mı?

Turşu suyu içmeyi özlemiş bir ülserli gibi ertesi akşamı bekledi; yağmur dinince sevindi.

Çocuk aynı sırada oturuyordu, çünkü bocalamalarından vazgeçmeyen gök, aynı kızılıktaydı, çocuğun üstünde de çünkü tişörtle şort, ayağında bağcıkları çözüük aynı pabuçlar.

— Şimdi bak, sağ elinle sağ bağcığı soldakinin içinden geçireceksin canım, iki yana hafifçe gereceksin, ilmekleri bol tutacaksın, yoksa bağlar kenetlenir.

— Ama ben solağım.

— Dur bir dakika öyleyse. Dikkat etmemişim, tüh!

Elleri izlemek için çocuğa sokuldu:

— Hadi bakalım.

Küçük eller, oldukça uğraştıktan sonra acemi bir düğüm attı.

— Olmadı değil mi? dedi çocuk ayaklarını inceleyerek.

— Fena sayılmaz da tam olmadı.

Bunu söylerken, çocuklara neden bağcıklı pabuçlar alındığını düşündü. Pabuç bağlamak, ille de belirli bir yaşta edinecek bir beceri değildi ki...

Çocuğun, koluna sımsıcak dokunuşuyla toparlandı:

— Üzülme, evde dener, öğrenirim.

— Ona üzölmüyorum. Sen bunları bırak da biraz babandan söz et bana.

— Onu görmedim. Annem, kaptanmış diyor. Açık denizlerde dolaştığından bize uğrayamıyormuş. Bence iyi yürekli bir hayduttur, bir korsandır ya da bir balina avcısıdır. Ama Niyazi Abi'yi anlatabilirim istersen.

— Anlat hemen, çünkü meraktan çat diye çatlayacağım.

— Sahiden mi?

Çocuğun yüzündeki kaygıyı görünce güldü, onu kollarına aldı. Cılız, küçük bedene sımsıkı sarıldı.

— Sahiden olur mu hiç? dedi gözleri dolarak. Öyle bir deyim vardır. Laf olsun diye söyledim.

— Hiç de güzel bir laf değil!.. Niyazi Abi tam bir sporseverdir. Beni de sporcu yapmak istiyor ama çok zayıfımışım. O yüzden akşamları tabağımdaki yemekleri bitirene kadar başımda durur.

— Peki annen istiyor mu sporcu olmanı?

— Bilmem... Bir şey söylemiyor. Pek konuşmaz o.

— Bugünlük bu kadar yeter.

Bu sözü kendine mi çocuğa mı söylediğini kestiremedi.

Oysa çocuk susmamakta kararlıydı:

— İyi ki Niyazi Abi'nin oğlu bana benzemiyor. İri yarı, iştahlı bir çocuk. Yemeğini çabuk bitirdiği için sofrada uzun kalmıyor. Sana yarın onu da anlatırım, sakın meraktan çatlama! (Bir gülücük.)

— Yağmur yağmazsa tabii.

— Yağmaz baksana, gökteki kızılalık azaldı.

Çocuğun gülümseyişine katıldı:

— Her duyduğunu aklında tutuyorsun anlaşılan.

Evinde, gece yağmurunun kokusundan ve mırıltısından yoksun kalınca da öykünün ikinci paragrafını yazmakta zorlanmadı. Sonra dünkü kuşluk saatlerini yeniden yaşamak isteğiyle fotoğraflarla mektupları elemeye girişti. Fotoğraflarla başedemedi: profesyonellik becerisine göre mi, taşıdıkları anı birikimine göre mi değerlendireceklerdi? Hepsini geçmişin bellek-arşivine kaldırmak daha akıllıcaydı. Bu arada onlara bakarak çocuğa bir ad yakıştırma umudu da iyice sönmüştü. Ölmüş bir şair dostunun önerisine uymaya karar verdi:

*Duvarlara fotoğraf filan asma
Ve konsol ve ayna çerçevelerine
Hele aile resimleri hiç mi hiç
Baktıkça renksizliğe döntüşüyor
Olmayan bu zaman parçaları-sen ne dersen de.*

Öykünün ilerlemesi, çocuğa –yazıda kullanmasa bile– bir ad bulmasına bağlıydı. Hemen mektuplara geçti. “Renksizlik” ve “olmayan zaman parçaları” aklını kurcalasa da ona dostça tınlayacak bir ad bulmaya çalıştı. Kendisini sonradan suçlayan bir zamanki has dostlarının, kendisine sonradan saygı duyan bir zamanki has düşmanlarının mektupları dışında hepsini yırtıp çöpe attı. Ne garip ki eğilimler ortaktı: Sevenleri onu “sahip olunamayacak” yapı özelliğinden ötürü suçluyor –oyşa eski mektuplardan anlaşıldığına göre başlangıçta bu özelliğini çekici bulmuşlardı– düşmanlarıysa –sözcüğü yumuşatırsak– karşıtlarıysa, toksözlülüğünü dikbaşlılığa var-dırmasını kınıyorlardı. Bu eleştiriler kendisinin kestiremediği anlarda yapıldığına göre olmayan bir zamanın parçalarıydılar, sevgiye/öfkeye dayansalar da renksizdiler.

Yapışkan, boğucu günün üzücü akşamı inerken, çocukla buluşmadan önce tek kırmızı giysisini geçirdi üstüne. Bakkala gidip ona renk renk çikletler, şekerler aldı. Yoo, veda anında değil: onun da zamanla renksiz bir zaman parçasına dönüşmesinden ürktüğünden.

Çocuk daha erken gelmişti. Biraz hüzünlü görünüyordu.

- Geç kaldın, dedi sitemle.
- Sana çikletle şeker almaya gittim.
- Bana şekerle çiklet belli günlerde alınır. Hak ettiğimde.

— Belki bugün hak etmişsindir. Dün gece, kendi kendime bir oyun kurmaya çalışıyordum, bana yardım ettin, birşeyler uydurdum... Sen de uydurur musun ara sıra?

— Belki uydururum da yalan söylemem.

— Peki, buluştuğumuzu evdekilere söyledin mi?

— Söylemedim ama Niyazi Abi bizi zaten görmüş uzaktan. Yabancılarla konuşmamam gerekiyormuş, onlardan armağan almam da yasak. Ama bu şekerlerle çikletleri Niyazi Abi'nin oğluna verebilirim. Harçlığımla aldım derim. Yarın dönüyor.

— Biliyor musun? dedi kucağına hafifçe yayılan çocuğun saçlarını okşayarak.

O anda her şeyi doğruluğa kavuşturacak hınzır bir yalan şarttı:

— Ben kardeşine bir ad uydurdum dün geceki oyunum sırasında.

— Ama ben daha onu sana anlatmadım ki...

— Önemli değil. Zaten çocukken kendime de bir ad uydurmuştum.

— Giysin çok güzel, dedi çocuk konuyu kapatmak istercesine. Kıpırmızı. Hem sen bana daha hiçbir şey anlatmadın. Adını bile bilmiyorum.

— Kardeşine uydurduğum adı merak etmiyorsun galiba.

— Meraktan çatlamıyorum. İstersen söyle.

Gözü yine uzaklarda, hışırdamayan yapraklardaydı.

Yine bocalamalardan yorgun düşmüş bir akşam, olanca kızılığıyla.

— Yunus... Nasıl sence?

— Olamaz ki ama, O *benim* adım.

UYAR, TOMRİS (İstanbul, 15 Mart 1941 – İstanbul 4 Temmuz 2003).
Öykücü, denemeci, çevirmen.

R. Tomris imzasını da kullandı (1969'a kadar). Hukukçu Celile Hanım ile hukukçu ve yazar Ali Fuad Gedik'in kızı. CHP Trabzon milletvekillerinden Süleyman Sırrı Gedik büyükbabasıdır. İlkokulu Taksim'deki Yeni Kolej'de (1952), ortaokulu İngiliz High School'da (1957), liseyi Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde (1961) tamamladıktan sonra İÜ İktisat Fak. Gazetecilik Enstitüsü'nü (1963) bitirdi. Ü. Tamer ile birlikte C. Süreya'nın çıkardığı *Papirüs* dergisinin yayımına katıldı. Bir ara Boğaziçi Üniversitesi'nde karşılaştırmalı edebiyat dersleri verdi. Kurucu üyesi olduğu TYS'den daha sonra istifa etti; PEN Yazarlar Derneği'ne üye oldu. 1969'da evlendiği Turgut Uyar'dan bir çocuğu vardır.

İlk çevirisi ("Şekerden Bebek", Tagore'dan) 1962'de *Varlık'ta*, ilk öyküsü ("Kristin") Mart 1965'te *Türk Dili'nde* çıktı. Öykü, deneme, eleştiri, günlük ve çevirileri *Varlık*, *Dost*, *Papirüs*, *Yeni Dergi*, *Soyut*, *Yeni Edebiyat*, *Yeni Düşün*, *Gösteri*, *Gergedan*, *Argos*, *Adam Öykü* gibi belli başlı dergilerde yayımlandı; özellikle 1966'dan sonra *Papirüs'te* yayımladığı ürünleriyle adını duyurdu. 1970'ten sonra gelişen yeni Türk öykücülüğünün önde gelen isimleri arasında yer aldı. Klasik öykünün sınırlarını şiirsel bir dille zorlayarak izlenimler, anılar, ayrıntılar, betimlemeler, çağrışımlar, imgeler ve iç konuşmalara dayalı bir öykü dünyası kurduğu kabul edildi. Evlilik ve aile konuları çevresinde gelişen ilk öykülerinde ağırlıklı olarak kadınların dünyasına eğilirken daha sonraları öykü kişileri çeşitlendi. Dili kullanmadaki ustalığı, kendine özgü incelikleri olan anlatımı ve modern tekniği ile Türk öykücülüğünün etkileyici isimlerinden biri oldu.

Öyküde "yoğunluk, içtenlik ve sahiçilik" olması gerektiğini savunan Uyar, ilk kitabı *İpek ve Bakır*'daki öykülerinde küçük burjuva kökenli insanların yaşama biçimleri üzerine yoğunlaşır. F. Akatlı'ya göre "*İpek ve Bakır*'da olay akışları yok; olay kesitleri ya da durumlara ışık düşürecek, can alıcı 'zum'lar var. Kişiler ve kişi ilişkileri de uzun uzadıya, bütünlüklü bir anlatımla verilmiyor; ama bütünlüğü kendi içinde gizli bir iletim biçimi seçiyor yazar." İkinci kitabı *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi*, sınıf atlama özlemini taşıyan bilinçli ya da bilinçsiz kitlelerle; yaşadıkları durumlar nedeniyle bir seçim yapmaya itilen, gelecekte kendi sınıfsal değerlerine sahip çıkacak 'ezilmişlerin' çatışmalarını, birbirleriyle 'ödeşmelerini' ele alır. F. Akatlı'nın deyişiyle, *Ödeşmeler*'deki öyküler,

bir yerlerinden kitabın adına bağlanabiliyorlar: “Hep bir hesap var ortada, görülmesi gereken. Ödeşmenin kah apaçık görüldüğü, kah ancak sezildiği bu öyküler, yazarlarını bir kez daha, biraz daha iyi tanıtıyorlar okuyana...” Bu kitabın son öyküsü olan “Şahmeran Hikâyesi”, 15. yy şairlerinden Abdi Musa’nın *Câmasbnâme*’sinden alınarak “halk hikâyesi” biçimine dönüştürülmüş eski bir öykünün modern biçimde alegorik bir uyarlamasıdır.

Önceki öykülerinde insanlardan çok durumlar önemsenmişken *Diz Boyu Papatyalar*’da insanların yaşama biçimleri öyküye yansır. S. İleri bu konuda şöyle demektedir: “Bu kitapta ele alınan insanlar da çeşitli katlardan. Oysa *İpek ve Bakır*’da olsun, *Ödeşmeler*’de olsun küçük burjuva kökenli insanların yaşama biçimleri hikâyeye yansıtılmıştı. *Diz Boyu Papatyalar*’da bıçkın kabadayılara, ününü yitirmiş sinema oyuncularına, ekmek parasını nasıl çıkartacağını kestiremeyen kimselere hep bir arada rastlıyoruz. Geçiş toplumunun insanlarından bir kesit vermek istiyor hikâyeci. Bu insanların sergilenişinde de özel bir tutum göze çarpıyor.” *Yürekte Buğağ*’da ise gittikçe yozlaşan bir ortamda ve bu ortamla beslenen hastalıklı toplum düzeninin yüreklerine geçirdiği buğağdan kurtulmaya çalışan, yeni değerler geliştirmeye çabalayan insanları görürüz. “*Yürekte Buğağ*’ı salt, yazarın öykülerinin toplamı olarak değil, T. Uyar’ın öykücülüğünün temelini kuran iki belirgin bileşenin; nesnel, ama yorumlayıcı gözlemciliği ile yaratıcı ve şiirleştirici imgeleminin dil düzleminde gerçeklik kazanan bir bütünleşmesi olarak düşünmek gerektiği”ni vurgulayan F. Akatlı, “*İpek ve Bakır*’dan *Yürekte Buğağ*’ya dört kitabıyla, yazarın hep aynı corpus’a öykü biriktirdiği kanısındayım” görüşünü dile getirir.

1980 sonrasında yayımlanan *Gece Gezen Kızlar*, “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler”, “Kırmızı Şapkalı Kız”, “Fareli Köyün Kavalcısı”, “Uyuyan Güzel” vb gibi evrensel masalların günümüze yansımaları ve dokuz eski masaldan dokuz yeni öykü yaratmanın en ilginç örneklerinden kabul edildi. *Yaza Yolculuk*’taki öykülerde ise genelde insanlara öğretilen basmakalıp değer yargılarının gözden geçirilmesi, kişinin kendine ya da yaşadığı yere dönüşü gibi bir çeşit dönüş yolculuğu vardır. Günah temasını işleyen *Sekizinci Günah*’tan sonra yayımladığı *Otuzların Kadını*’nda Uyar bir portreyi anlatır. Annesinin 1936’da Osman Hamdi tarafından yapılmış yağlıboya portresini anlatırken de annesini andıran 1930’ların “diğer” kadınlarının öykülerinden yararlanır. *Aramızdaki Şey*, alabildi-

ğine yalın, süssüz bir anlatımla yazılmış “kırmızılı öyküler”den oluşur. İlk öyküdeki kırmızı giysinin çağrıştırdığı ilk olasılıklar, gitgide başka “kırmızılara” açılır ve yazar sanki *Aramızdaki Şey*’i yazarak genç yaşta onulmaz bir hastalık sonucu ölen eski bir öğrencisine “gönül borcu”nu öder. Uсталığını geliştirerek öykücülüğüne yeni özellikler eklediği kabul edilen *Aramızdaki Şey* için F. Oran, “Hesaplaşmaların, söylenmemiş sözlerin öyküleri de diyebiliriz” der.

Öykücülüğü ile Türk edebiyatında özel bir yer edinmiş olan Uyar, modern dünya edebiyatından yaptığı çevirilerle de Türk edebiyatına katkılarda bulunmuştur. Bir öyküsü “Sarmaşık Gülleri” adıyla S. Önal tarafından televizyona uyarlandı. Öyküleri İngilizce, Almanca, Fransızca, Lehçe, Rusçaya çevrilerek çeşitli antolojilerde yer aldı.

Ödül: *Evrenin Yapısı* ile (Lucretius; Turgut Uyar ile) 1975 TDK Çeviri Ödülü; “Hiawata” ile Avni Dilligil Tiyatro Çeviri Ödülü; *Yürekte Bukağı* ile 1980 Sait Faik Hikâye Armağanı; *Yaza Yolculuk* ile 1987 Sait Faik Hikâye Armağanı; M. Mungan ve N. Gürsel ile birlikte kendisine de verilen 1987 Haldun Taner Hikâye Ödülü’nü ödüle katılmadığı gerekçesiyle kabul etmedi.

Yapıtları:

Öykü: *İpek ve Bakır*, Ank.: Bilgi, 1971; *Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi*, (resimleyen N. Günsür) İst.: Sinan, 1973; *Dizboyu Papatyalar*, İst.: Okar, 1975 (yb *Diz Boyu Papatyalar*, [toplu öyküler] İst.: Adam, 1984); *Yürekte Bukağı*, İst.: Okar, 1979; *Yaz Düşleri/Düş Kışları*, İst.: Ada, 1981; *Gece Gezen Kızlar*, İst.: Ada, 1983; *Rus Ruleti/Dön Geri Bak*, (toplu öyküler), İst.: Can, 1985; *Yaza Yolculuk*, İst.: Can, 1989; *Sekizinci Günah*, İst.: Can, 1990; *Otuzların Kadını*, İst.: Can, 1992; *İki Yaka İki Uç*, (gençlik öyküleri/seçmeler) İst.: Gendaş, 1992; *Aramızdaki Şey*, İst.: Can, 1997; *Güzel Yazı Defteri* (resimleyen Ali Arif Ersen), İst.: YKY, 2002.

Günlük: *Gündökümü* 75, İst.: Koza, 1976; *Sesler, Yüzler, Sokaklar*, İst.: Hür, 1981; *Günlerin Tortusu: Bir Uyumsuzun Notları*, 1985; *Yazılı Günler (1985-1988)*, İst.: Can, 1989; *Gündökümü (1975-1980): Bir Uyumsuzun Notları*, İst.: Can, 1989; *Tanışma Anları (1989-1995)*, İst.: Can, 1995; *Yüzleşmeler: Bir Uyumsuzun Notları (1995-1999)*, İst.: Can, 2000.

Toplu olarak: *Gündökümü: Bir Uyumsuzun Notları I*, İst.: YKY, 2003; *Gündökümü: Bir Uyumsuzun Notları II*, İst.: YKY, 2003.

Derleme: *Çağdaş Amerikan Öyüleri*, Ank.: Yeni Ankara, 1980; *Hint Masalları: Şekerden Bebek*, İst.: Can, 1982; *Amerikan Hikâyeleri Antolojisi*, İst.: İletişim, 1983; *Sonsuz ve Öbürü*, (Turgut Uyar'ın anısına, Seyyit Nezir ile) İst.: Broy, 1985; *Şiirde Dün Yok mu: Turgut Uyar Üzerine Yazılar*, İst.: Can, 1999.

Kaynaklar: BF (1999), Necatigil, *isimler*, 374-375; Necatigil, *Eserler*, 125, 200-201, 292-293; Kurdakul, *Sözlük*, 629; Karaalioğlu, 587-588; Özkırmılı, TEA, IV, 1185-86; A. Bezirci, "İpek ve Bakır", *Yeni a*, S. 6 (Eylül 1972); ay, *Hikâyecilerimiz*, İst., 1980; F. Akatlı, *Bir Pencereden*, İst., 1982, s. 345-359; Önertoy, 319-320; M. Aydın, *Ne Yazıyor Bu Kadınlar*, Ank., 1995, s. 176-182; F. Andaç, "Oyalayıcı Bir Şey Yazmaktansa, Kopkoyu Bir Karanlığı Yeğlerim" (söyleşi), *Adam Öykü*, S. 7 (Kasım-Aralık 1996); F. Akatlı, *Öykülerde Dünyalar*, İst., 1998; A. Özkırmılı, "Yaşadığımız Dünyada İnsan Düellosuzluktan Ölebilir", *O Güzel İnsanlar*, İst., 1998, s. 140-143; "Uyar, Tomris", *TDEA*, VIII, 469; E. Ercan, "Yalın ve Duyarlı bir Evren Kurucusu", *Cumhuriyet Kitap*, 18 Haziran 1998; F. Oran, "Aramızdaki Öykü'cü", aynı yerde.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, YKY
(Yeni bilgiler eklenip gözden geçirildi)

Öykülerin Yer Aldığı Kitaplar*

İpek ve Bakır (1. basım: 1971, Bilgi)

Çiçek Dirilticileri

Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi (1. basım: 1973, Sinan)

Dön Geri Bak

Dizboyu Papatyalar (1. basım: 1975, Okar)

Şen Ol Bayburt

Yürekta Bukağı (1. basım: 1979, Okar)

Ilık, Yumuşak, Kahverengi Şeyler

Yaz Düşleri / Düş Kışları (1. basım: 1981, Ada)

Metal Yorgunluğu

Gece Gezen Kızlar (1. basım: 1983, Ada)

Ormandaki Ayna

Yaza Yolculuk (1. basım: 1989, Can)

Kalenin Bedenleri

Sekizinci Günah (1. basım: 1990, Can)

Dondurma

Otuzların Kadını (1. basım: 1992, Can)

Fal

Aramızdaki Şey (1. basım: 1997, Can)

Akşam Alacası

* Yazarın bütün yapıtları 2002'den bu yana YKY'dedir.

